Mr. Dunston

Thos. Dunston

Q. HORATII FLACCI

OPERA OMNIA.

OXONII,
ET LONDINI, 377, STRAND:
JACOBUS PARKER ET SOC.
M DCCC LXVII.

OXONII: EXCUDEBANT JACOBUS PARKER ET SOC.

EDITORIS MONITUM.

In hac editione textum J. C. Orellii (Turic. 8vo. 1844.) *fere semper* secuti sumus; varias lectiones paucissimas ad imam paginam affiximus. Poëtæ tres vitas antiquas præposuimus: 1. Suetonii, ex edit. Baumgarten-Crusii; 2. Anonymi, ex edit. Joannis Bond; 3. Anonymi, ex C. Kirchneri *Quæstionibus Horatianis.* Operum ejus chronologiam ex Caroli Franke *Fastis Horatianis* desumpsimus; Indicem Metrorum ex edit. Guilielmi Dillenburger; Indicem versuum Initialem ex edit. Orelliana, itemque Indicem Nominum Propriorum, quibusdam tamen mutatis et omissis.

Oxonii,
1867.

VITA HORATII.

I. SUETONII.

Horatius Flaccus, Venusinus, patre (ut ipse tradit) 1
libertino[a], et exactionum coactore; ut vero creditum
est, salsamentario, quum illi quidam in altercatione
exprobrasset, "Quotiens ego vidi patrem tuum cubito
se emungentem?" Bello Philippensi, excitus a Marco 2
Bruto imperatore, tribunus militum meruit; victisque
partibus, venia impetrata, scriptum quæstorium comparavit:
ac primo Mæcenati, deinde Augusto insinuatus,
non mediocrem in amborum amicitia locum tenuit.
Mæcenas quantopere eum dilexerit, satis monstratur 3
illo epigrammate, ubi inquit:

> "Ni te visceribus meis, Horati,
> Plus jam diligo, tu tuum sodalem
> Hinnulo videas strigosiorem."

sed multo magis extremis, tali ad Augustum elogio:
"Horatii Flacci, ut mei, memor esto." Augustus ei 4
epistolarum officium obtulit, ut hoc ad Mæcenatem
scripto significat: "Ante ipse scribendis epistolis
amicorum sufficiebam: nunc occupatissimus, et infirmus,
Horatium nostrum a te cupio abducere. Veniet
ergo ab ista parasitica mensa ad hanc regiam, et nos
in scribendis epistolis juvabit." Ac ne recusanti qui- 5
dem aut succensuit quicquam, aut amicitiam suam

[a] *Sat.* i. 6. 6, 45, 46; *Epist.* i. 20. 20.

6 ingerere desiit. Exstant epistolæ, ex quibus, argumenti gratia, pauca subjeci: "Sume tibi aliquid juris apud me, tanquam si convictor mihi fueris: recte enim, et non temere feceris; quoniam id usus mihi tecum esse volui, si per valetudinem tuam fieri possit."
7 Et rursus: "Tui qualem habeam memoriam, poteris ex Septimio quoque nostro audire: nam incidit, ut illo coram fieret a me tui mentio. Neque, si tu superbus amicitiam nostram sprevisti, ideo nos quoque ἀν-
8 θυπερηφανοῦμεν." Præterea, sæpe, inter alios jocos "purissimum penem," et "homuncionem lepidissimum," appellat: unaque et altera liberalitate locupletavit.
9 Scripta quidem ejus usque adeo probavit, mansuraque perpetuo opinatus est, ut non modo "Seculare Carmen" componendum injunxerit, sed et Vindelicam victoriam Tiberii Drusique privignorum; eumque coëgerit, propter hoc, tribus Carminum libris ex longo intervallo quartum addere: post Sermones quoque lectos, nullam sui mentionem habitam ita sit questus: "Irasci me tibi scito, quod non in plerisque ejusmodi scriptis mecum potissimum loquaris. An vereris, ne apud posteros tibi infame sit, quod videaris familiaris
10 nobis esse?" Expressitque eclogam, cujus initium est,

"Cum tot sustineas et tanta negotia solus,
Res Italas armis tuteris, moribus ornes,
Legibus emendes; in publica commoda peccem,
Si longo sermone morer tua tempora, Cæsar[b]."

11 Horatius habitu corporis brevis fuit, atque obesus: qualis a se ipso et in Satiris describitur[c], et ab Augusto hac epistola: "Pertulit ad me Dionysius libellum tuum, quem ego, ut accusem te, quantuluscunque est, boni consulo. Vereri autem mihi videris, ne majores libelli tui sint, quam ipse es. Sed, si tibi statura

[b] *Epist.* ii. 1. [c] *Sat.* ii. 3. 309: cf. *Epist.* i. 20. 24.

deest, corpusculum non deest. Itaque licebit in sex-
tariolo scribas: quum circuitus voluminis tui sit ὀγκω-
δέστατος, sicut est ventriculi tui." Ad res Venereas in- **12**
temperantior traditur; [nam speculato cubiculo scorta
dicitur habuisse disposita, ut, quocunque respexisset,
ibi ei imago coitus referretur.] Vixit plurimum in **13**
secessu ruris sui Sabini aut Tiburtini: domusque ejus
ostenditur circa Tiburni luculum. Venerunt in manus **14**
meas et Elegi sub ejus titulo, et Epistola prosa oratione
quasi commendantis se Mæcenati: sed utraque falsa
puto; nam Elegi vulgares, Epistola etiam obscura:
quo vitio minime tenebatur. Natus est sexto Idus **15**
Decembres, Lucio Cotta et Lucio Torquato consu-
libus[d]. Decessit quinto Kalendas Decembres, Caio **16**
Marcio Censorino et Caio Asinio Gallo consulibus[e],
post septimum et quinquagesimum annum, hærede
Augusto palam nuncupato, quum, urgente vi valetudi-
nis, non sufficeret ad obsignandas testamenti tabulas.
Humatus et conditus est extremis Esquiliis, juxta **17**
Mæcenatis tumulum.

2. ANONYMI.

Quintus Horatius Flaccus, libertino patre natus in **1**
Apulia, cum parente in Sabinos commigravit. Quem **2**
cum pater puerum Romam misisset in ludum littera-
rium, parcissimis eruditus impensis, angustias patris
vicit ingenio, coluitque adolescens Brutum, sub quo tri-
bunus militum civili bello militavit: captusque a Cæsare
post multum tempus, beneficio Mæcenatis non solum
servatus, sed etiam in amicitiam receptus est; quapropter
Mæcenati et Augusto in omnibus scriptis suis vene-
rabiliter assurgit. Scripsit autem Carminum lib. iv., **3**

[d] A. U. C. 689; A. C. 65; cf. Hor. *Carm.* iii. 21. 1; *Epod.* 13. 6; *Epist.* i. 20. 27.
[e] A. U. C. 746; A. C. 8.

Epodon i., Carmen Seculare, Sermonum lib. ii., Epis-
4 tolarum ii., De Arte Poëtica i. Commentati sunt in illum Porphyrion, Modestus, Helenius Acron: omnium autem optime Acron.

8. ANONYMI.

1 Quintus Horatius Flaccus poëta fuit lyricus et satiricus patria Venusinus, dicente Juvenale Satira prima[f]:

"Hæc ego non credam Venusina digna lucerna?"

2 Fuitque natus patre libertino, cujus rei testimonium hoc in Epistolis eximium esse videmus:

"Me libertino natum patre, et in tenui re
Majores pennas nido extendisse loqueris;
Ut quantum generi demas, virtutibus addas[g]."

3 Statura fuit brevi, obeso corpore et oculis lippis: hinc ipse:

"Corporis exigui, præcanum, solibus aptum,
Irasci celerem, tamen ut placabilis essem[h]."

et ipse:

"Nam vigilare malum crudis et ludere lippis[i]."

4 Hunc pater in tenera ætate Romam misit in ludum lit-
5 terarum. Deinde, cum jam litteris liberalibus eruditus esset, Athenas philosophiæ causa se contulit; et cum doctissimus evasisset, familiaritatem M. Bruti occisoris Cæsaris adeptus est, factusque ab illo tribunus mili-
6 tum contra Marcum Antonium et Augustum. Sed victo Bruto ex bello aufugit, ipso dicente in Odis:

"Tecum Philippos et celerem fugam
Sensi, relicta non bene parmula[j]."

et ibidem:

"Sed me per hostem (*sic*) Mercurius celer
Denso paventem sustulit aëre."

7, 8 Cui deinde Augustus Mæcenatis gratia indulsit. Ideo Horatius in omnibus operibus Mæcenati venerabiliter assurgit: in Carminibus:

[f] v. 51. [g] i. 20. 20. [h] *Epist.* i. 20. 24.
[i] *Sat.* i. 5. 49. [j] ii. 7. 9, 13.

"Mæcenas, atavis edite regibus,
O et præsidium et dulce decus meum[k]."

in Epodo:

"Ibis Liburnis inter alta navium,
Amice, propugnacula[l]."

in Sermonibus:

"Qui fit, Mæcenas, ut nemo, quam sibi sortem
Seu ratio dederit[m]," &c.

in Epistolis:

"Prima dicte mihi, summa dicende Camæna[n]."

Tantus enim fuit apud Mæcenatem, ut simul cum eo in lec- 9
tica portaretur. Habuit Virgilium inter carissimos amicos: 10
nam illi poëtæ simul eosdem amicos et inimicos habebant.
Fuit etiam amicissimus Ovidius, quem ad poëticam con- 11
vertit artem, cum pater eum ad defendendas causas et
rhetoricam disciplinam lucri gratia adhortaretur amplec-
tendam. Et cum divitias optimis suis studiis cumulasset, 12
tandem Romæ moriens anno ætatis suæ 57, cum Mæce-
nate, qui ante eum moriebatur, sepultus est omni maxima
pompa juxta tumulum ejusdem. Et Augustum Cæsarem 13
rerum omnium suarum heredem instituit. Carminum 14
suorum elimator fuit Tharsus (tersus ?) ille poëta et Ti-
bullus. Scripsit Carminum libros quatuor; Epodon insu- 15
per [unum], et Carmen Seculare; De Arte Poëtica librum
unum; Satirarum duos, Epistolarum totidem. Et illos 16
libros Epistolarum in matura ejus ætate et consummata
omni sententiarum peritia edidit. Ob id hoc opus osten- 17
dit, elimatius quo nihil inter opera sua legi potest, quid
veram voluptatem et utilitatem afferat. Ex media enim 18
philosophia et sectis omnium philosophorum Athenien-
sium copiose elegantissimas sententias morales in medium
ad communem utilitatem affert. In jocis enim lepidis- 19
simus est, in arte vero perfecte eruditus; in reprehen-
sione gravis; in quotidiano vero sermone tam urbanus
et aptus in omnibus partibus, ut nihil addi possit, vel
reprehensione dignum inveniri.

[k] i. 1. 1. [l] 1. 1. [m] i. 1. 1. [n] i. 1. 1.

CONSPECTUS TEMPORUM,

QUIBUS HORATIUS OPERA SUA SCRIPSIT ET EDIDIT.

1. SERMONUM LIBER I, ab anno u. c. 713 usque ad annum 720 compositus (41—34 a. Christ. n.; ætatis ann. 24—31), prodiit monobiblos a. 719 (35 a. Chr.; ætat. a. 30).
2. SERMONUM LIBER II, intra annos u. c. 719 et 724 (35—30 a. Chr.; ætatis ann. 30—35) scriptus, publici juris factus est anno u. c. 724.
3. EPODON LIBER, ab anno u. c. 713 ad annum usque u. c. 724 (41—30 a. Chr. n.; ætat. ann. 24—35) confectus, editus est anno u. c. 724 vel 725 (30 vel 29 a. Chr.; ætatis anno 35 vel 36).
4. CARMINUM LIBRI TRES PRIORES, intra annos u. c. 724 et 730 (30—24 a. Chr.; ætat. ann. 35—41) exarati, fine anni u. c. 730 aut initio proximi conjunctim evulgati sunt[a].
5. EPISTOLARUM LIBER I ab anno u. c. 730 usque ad VI Id. Decembr. anni 734 (24—20 a. Chr.; ætat. ann. 41—45) perfectus exiit ante diem Horatii natalem anni u. c. 734 (20 a. Chr.).
6. CARMEN SECULARE anno u. c. 737 edolatum emissumque est (ann. 17 a. Chr.; ætat. anno 48).
7. CARMINUM LIBER IV intra annos u. c. 737 et 741 (17 a. Chr.—13 a. Chr.; ætatis annos 48—52) confectus et anno 741 editus est[b].
8. EPISTOLARUM LIBER II, primo jam edito, et post Carmen Seculare scriptus est, sed incertum quo anno.
9. De ARTIS POETICÆ ætate nil constat.

[a] "Non possum præterire quin Frankium in his assentientem me habere negem. Concedo editos esse libros a. 730 vel 731; sed in iis carmina esse ante annum 724 confecta vehementer aio. Dicendum potius Carminum libros tres scriptos intra annos 713 et 730 vel 731, conjunctim editos esse a. 730 vel 731."—ORELLI.

[b] "Idem dicendum quod de tribus prioribus libris; in hoc quoque veri simile est esse carmina dudum confecta et diu in scriniis servata. De Epistolarum l. 1. monendum est, probabiliorem fortasse aliorum esse sententiam, qua primus Epist. liber anno demum 735 vel 736 editus esse dicitur. Cfr. Duentzer *Krit. u. Erkl.* tom. iii. p. 68 sq."—ORELLI.

INDEX METRORUM HORATIANORUM.

I. METRA IAMBICA:

(a.) *μονόστιχον* s. *κατὰ στίχον.*

⏑ ⏑́⏑ ⏑ ⏑⏑, ⏑ | ⏑́⏑ ⏑ –, ⏑ ⏑́⏑ ⏑ ⏑ Trim. iamb. acat.

Epod. 17.

(b.) *δίστροφον.*

⏑⏑⏑ ⏑́⏑ ⏑ ⏑⏑, ⏑ | ⏑́⏑ ⏑ ⏑⏑, ⏑⏑⏑ ⏑́⏑ ⏑ ⏑ Trim. iamb. acat.

⏑ ⏑́⏑ ⏑ ⏑⏑, ⏑ – ⏑ ⏑ Dimeter iamb. acatal.

Epod. 1—10. Anapæstum in trimetro bis posuit Epod. 2, 35; dactylum in primo pede Epod. 17, 12, tribrachyn sæpius. In dimetri dipodia secunda Horatius arsin solutam nunquam admisit. Dimeter bis dactylum habet in primo pede Epod. 3, 8. 5, 48, semel in secundo tribrachyn Epod. 2, 62; hiatus invenitur Epod. 5, 100.

II. SYSTEMA IONICUM A MINORI:

⏑ ⏑ ⏑́ –, ⏑ ⏑ ⏑́ –, ⏑ ⏑ ⏑́ –, ⏑ ⏑ ⏑́ –

⏑ ⏑ ⏑́ –, ⏑ ⏑ ⏑́ –, ⏑ ⏑ ⏑́ –, ⏑ ⏑ – –

⏑ ⏑ ⏑́ –, ⏑ ⏑ ⏑́ –

Unum carmen Horatius hoc metro composuit iii. 12; quod quidem quadraginta quum habeat ionicos, in quattuor strophas dividitur.

III. Metra dactylica:

(a.) – ⏑⏑, –́ ⏑⏑, –́ | ⏑⏑, –́ ⏑⏑, –́ (⏑⏑), –́ ⏑

Hexameter dactyl. catal. in disyllabum, *κατὰ στίχον.*
In omnibus et Satiris et Epistolis.

(b.) *Alcmanium.*

–́ ⏑⏑, –́ ⏑⏑, –́ | ⏑⏑, –́ ⏑⏑, –́ (⏑⏑), –́ ⏑

–́ ⏑⏑, –́ ⏑⏑, –́ (⏑⏑), –́ ⏑

Carm. i. 7. 28; Epod. 12. Spondeus in quinto pede hexametri reperitur i. 28, 21, in tertio tetrametri i. 28, 2. Hiatus admissus est in ejusdem carminis versu 24.

IV. Metra Asclepiadea:

(a.) *κατὰ στίχον*:

(1.) *Asclepiadeum primum.*

– ⏒ | –́ ⏑ ⏑ – || –́ ⏑ ⏑ – | ⏑ ⏒ Vers. Asclep. minor.

Carm. i. 1; iii. 30; iv. 8. Basin apud Horatium spondeus plerumque efficit. Diæresis neglecta est iv. 8. 17.

(2.) *Asclepiadeum secundum.*

– | –́ ⏑ ⏑ – | –́ ⏑ ⏑ – | –́ ⏑ ⏑ – | ⏑ ⏒ Vers. Asclep. major.

Carm. i. 11. 18; iv. 10. Diæresis neglecta post alterum choriambum i. 18, 16.

(b.) δίστροφον. *Asclepiadeum tertium.*

– ⏓ | ⏑́ ⏑ ⏑ – | ⏑ ⏓ Vers. Glyconeus.

– ⏓ | ⏑́ ⏑ ⏑ – || ⏑́ ⏑ ⏑ – | ⏑ ⏓ Vers. Asclep. minor.

Carm. i. 3. 13. 19. 36; iii. 9. 15. 19. 24. 25. 28; iv. 1. 3. Semel versus est hypermeter, iv. 1. 35.

(c.) τετράστροφον. (1.) *Asclepiadeum quartum.*

– ⏓ | ⏑́ ⏑ ⏑ – || ⏑́ ⏑ ⏑ – | ⏑ ⏓ (ter) Asclep. minor.

– ⏓ | ⏑́ ⏑ ⏑ – | ⏑ ⏓ Glyconeus.

Carm. i. 6. 15. 24. 33; ii. 12; iii. 10. 16; iv. 5. 12. In Asclepiadeo semel diæresis neglecta, ii. 12, 25; semel in pausa brevis est syllaba, iii. 16, 26. In Glyconeo bis in basi reperitur trochæus, i. 15, 24 et 36.

(2.) *Asclepiadeum quintum.*

– ⏓ | ⏑́ ⏑ ⏑ – || ⏑́ ⏑ ⏑ – | ⏑ ⏓ (bis) Asclep. minor.

– ⏓ | ⏑́ ⏑ ⏑ – | ⏓ Pherecrateus.

– ⏓ | ⏑́ ⏑ ⏑ – | ⏑ ⏓ Glyconeus.

Carm. i. 5. 14. 21. 23; iii. 7. 13; iv. 13

V. Metrum Hipponacteum, δίστροφον.

–́ ⏑ – ⏑, –́ ⏑ ⏓ Dimet. troch. catal.

⏒ –́ ⏑ ⏕, ⏒ | –́ ⏑ –, ⏑ –́ ⏒ Trimet. iamb. catal.

Carm. ii. 18. Cur hos versus catalecticos fecerit Horatius, in promptu est; nimirum ne qui recitando versus ab altero ad alterum transiret, arsin cum arsi, thesin cum thesi conjungere deberet.

VI. Metra Pythiambica, δίστροφα:

(a.) *minus.*

–́ ⏕, –́ ⏕, –́ | ⏕, –́ ⏕, –́ (⏕) – ⏒ Hex. heroic.

⏒ ⏕́ ⏑ –, ⏒ –́ ⏑ ⏓ Dimet. iamb. acatal.

Epod. 14 et 15. In dimetro dactylum habes Epod. 15, 24

(b.) *majus.*

–́ ⏕, –́ ⏕, –́ | ⏕, –́ ⏕, –́ (⏕), –́ ⏒ Hex. heroic.

⏑ –́ ⏑ – ⏑ | –́ ⏑ – ⏑ –́ ⏑ ⏓ Hexapodia iamb. acatal.

Epod. 16. Cæsura post quintam syllabam hexapodiæ semel neglecta, v. 4. Hexapodia potius appellatur quam trimeter iambicus, quia Horatius in hoc metro puris iambis usus est.

VII. Metra Archilochia, δίστροφα:

(a.) *primum.*

–́ ⏕, –́ ⏕, –́ | ⏕, –́ ⏕, – (⏕), – ⏒ Hex. heroic.

–́ ⏑ ⏑, –́ ⏑ ⏑, ⏓ Trim. dactyl. catal. in syllabam.

Carm. iv. 7.

(b.) *secundum.*

–́ ⏕, –́ ⏕, –́ | ⏕, –́ ⏕, –́ (⏕), –́ ⏓ Hex. heroic.

⏓ –́ ⏑ –, ⏓ –́ ⏑ ⏒ || –́ ⏑ ⏑ –́ ⏑ ⏑ ⏒ Vers. iambeleg.

Epod. 13. Alter versus, ex dimetro iambico acatalecto et trimetro dactylico catalectico in syllabam compositus asynartetus est: quare ab iambis ad dactylos transiri potest tanquam a pleno versu ad alterum, per syllabam ancipitem et hiatum. cf. Epod. 13, 10.

(c.) *tertium.*

⏓ –́ ⏑ –, ⏓ | –́ ⏑ –, ⏓ –́ ⏑ ⏒ Trimet. iamb. acatal.

–́ ⏑ ⏑, –́ ⏑ ⏑, ⏒ || ⏑ –́ ⏑ –, ⏑ –́ ⏑ ⏒ Vers. elegiambus.

Epod. 11. Alter versus compositus ex trimetro dactylico catal. in syllabam et dimetro iamb. acatal.; hic quoque asynartetus est. cf. v. 6. 10. 14. 24. 26.

(d.) *quartum.*

–́ ⏕, –́ ⏕, –́ ⏕, –́ ⏑ ⏑, –́ ⏑ –́ ⏑ –́ ⏑ V. Archiloch. maj.

⏓ –́ ⏑ –, ⏓ | –́ ⏑ –, ⏓ –́ ⏓ Trim. iamb. catal.

Carm. i. 4. Prior versus, quem Græci poetæ asynartetum fecerunt, apud Horatium bene conjunctus est; neque enim quarti dactyli locum creticus occupavit unquam neque hiatus reperitur; unde logaœdicus appellari possit quadruplex dactylicus tripliciter trochaicus acatalectus. Alii Alcmanium cum Ithyphallico conjunctum dicunt.

VIII. Metra Sapphica:

(a.) *minus, τετράστροφον.*

–́ ⏑ – ⏓, –́ | ⏑ ⏑ –, ⏑ – ⏓ (ter) Sapphicus hendecasyllab.

– ⏑ ⏑ – ⏓ Adonius.

Carm. i. 2. 10. 12. 20. 22. 25. 30. 32. 38; ii. 2. 4. 6. 8. 10. 16; iii. 8. 11. 14. 18. 20. 22. 27; iv. 2. 6. 11. Carm. Sæcul.— Prior compositus est ex trochaica dipodia, choriambo, iambica dipodia catalectica. Cæsura est post arsin choriambi vel post sextam syllabam. Interdum versus hypermeter est, ii. 2, 18. 16, 34; iv. 2, 22. 23. C. S. 47. Conjunguntur diviso vocabulo vel secundus versus cum tertio vel tertius cum quarto, i. 2, 19. 25, 11; ii. 16, 7. Adonium non dactylicum sed choriambicum dicam, et quo similior sit Sapphico et quia Spondeus nunquam admittitur. Sapphicum autem ipsum logaœdicum non esse probat insequens metrum, facili mutatione ex Sapphico hendecasyllabo constituendum. Nam

(b.) *majus, δίστροφον.*

–́ ⏑ ⏑ –, ⏑ –́ ⏓ Versus Aristophanicus.

–́ ⏑ – ⏓, –́ | ⏑ ⏑ –, –́ ⏑ ⏑ –, ⏑ –́ ⏓ V. Sapphicus maj.

ita facile efficitur, ut priorem accipias abjecta Sapphici hendecasyllabi dipodia trochaica, alterum addito altero etiam Choriambo. Carm. i. 8. In Sapphico majore cæsura post quintam syllabam et diæresis post primum choriambum ubique observatæ sunt.

IX. METRUM ALCAICUM, τετράστροφον:

⏓ ´ ⏑ – ⏓ ‖ – ⏑ ⏑ ´ ⏑ ⏑	(bis) Alcaicus hendecasyllabus.
⏓ ´ ⏑ – , ⏓ ´ ⏑ – , ⏑	Dimet. iamb. hypercatal.
´ ⏑ ⏑ , ´ ⏑ ⏑ , ´ ⏑ , ´ ⏑	Logaœd. dupl. dactyl. duplic. troch. acat.

Carm. i. 9. 16. 17. 26. 27. 29. 31. 34. 35. 37; ii. 1. 3. 5. 7. 9. 11. 13. 14. 15. 17. 19. 20; iii. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 17. 21. 23. 26. 29; iv. 4. 9. 14. 15. Alcaicus hendecasyllabus compositus est ex monometro iambico hypercatalectico et versu logaœdico simpl. dactyl. duplic. troch. catalectico; ad quam versus compositionem tertius et quartus versus egregie accommodati sunt; etenim qua ratione Alcaici prior pars iambica cum dimetro trochaico, eadem altera Alcaici pars cum logaœdico conjungitur, ita ut Alcaici partes iteratas et auctas in reliquis habeamus.—Alcaicus raro incipit ab iambo, gravitatis causa; diæresis ante ordinem logaœdicum quinquies neglecta est, i. 16, 21; i. 37, 5; i. 37, 14; ii. 17, 21; iv. 14, 17; sed bis in vocabulo cum præpositione conjuncto. Deinde hiatus in diæresi admissus est ii. 20, 13, et syllaba brevis iii. 5, 17. Etiam dimeter iambicus quo gravior fiat a spondeo solet incipere; hypermetri sunt ii. 3, 27; iii. 29, 35.

Restat, ut de lege quadam moneamus, quam ab Horatio observatam esse Meineccius primus animadvertit. Nam ea quoque carmina, quorum metra aut eundem versum perpetuo ordine repetunt (κατὰ στίχον) aut δίστροφα sunt, ita instituit Horatius, ut versuum numerus quaternorum versuum strophas

conjungi pateretur. Quare fuerunt, qui ea quoque metra in carminibus τετράστροφα haberent. Nam quod eandem legem in Epodis observatam non videmus, id eam sententiam non solum non refellit, sed adjuvat etiam. Quare quum unum sit carmen iv. 8, quod huic rationi adversetur, critici aut interpolatum illud esse putarunt aut mutilatum. Sed nonne Horatius quam sibi ipse imposuisset legem post tot annos relinquere potuit? Difficultates certe, quibus illud carmen laborat, ista ratione non pelluntur. (DILLENBURGER.)

Q. HORATII FLACCI

CARMINUM

LIBER PRIMUS.

CARMEN I.—AD MÆCENATEM.

Mæcenas atavis edite regibus,
O et præsidium et dulce decus meum:
Sunt quos curriculo pulverem Olympicum
Collegisse juvat, metaque fervidis
Evitata rotis palmaque nobilis
Terrarum dominos evehit ad Deos;
Hunc, si mobilium turba Quiritium
Certat tergeminis tollere honoribus;
Illum, si proprio condidit horreo,
Quidquid de Libycis verritur areis.
Gaudentem patrios findere sarculo
Agros Attalicis conditionibus
Nunquam dimoveas, ut trabe Cypria
Myrtoum pavidus nauta secet mare.
Luctantem Icariis fluctibus Africum
Mercator metuens otium et oppidi
Laudat rura sui; mox reficit rates
Quassas indocilis pauperiem pati.
Est qui nec veteris pocula Massici
Nec partem solido demere de die
Spernit, nunc viridi membra sub arbuto
Stratus, nunc ad aquæ lene caput sacræ.

Multos castra juvant et lituo tubæ
Permixtus sonitus bellaque matribus
Detestata. Manet sub Jove frigido
Venator teneræ conjugis immemor,
Seu visa est catulis cerva fidelibus,
Seu rupit teretes Marsus aper plagas.
Me doctarum hederæ præmia frontium
Dîs miscent superis; me gelidum nemus
Nympharumque leves cum Satyris chori
Secernunt populo, si neque tibias
Euterpe cohibet nec Polyhymnia
Lesboum refugit tendere barbiton.
Quod si me lyricis vatibus inseres,
Sublimi feriam sidera vertice.

CARMEN II.—AD AUGUSTUM CÆSAREM.

JAM satis terris nivis atque diræ
Grandinis misit Pater, et rubente
Dextera sacras jaculatus arces
        Terruit Urbem,
Terruit gentes, grave ne rediret
Seculum Pyrrhæ nova monstra questæ,
Omne quum Proteus pecus egit altos
        Visere montes,
Piscium et summa genus hæsit ulmo,
Nota quæ sedes fuerat columbis,
Et superjecto pavidæ natarunt
        Æquore damæ.
Vidimus flavum Tiberim retortis
Litore Etrusco violenter undis
Ire dejectum monumenta regis
        Templaque Vestæ;
Iliæ dum se nimium querenti
Jactat ultorem, vagus et sinistra

Labitur ripa Jove non probante u-
xorius amnis.
Audiet cives acuisse ferrum,
Quo graves Persæ melius perirent,
Audiet pugnas vitio parentum
Rara juventus.
Quem vocet Divum populus ruentis
Imperî rebus? prece qua fatigent
Virgines sanctæ minus audientem
Carmina Vestam?
Cui dabit partes scelus expiandi
Jupiter? Tandem venias precamur
Nube candentes humeros amictus
Augur Apollo;
Sive tu mavis, Erycina ridens,
Quam Jocus circum volat et Cupido;
Sive neglectum genus et nepotes
Respicis auctor,
Heu nimis longo satiate ludo,
Quem juvat clamor galeæque leves,
Acer et Mauri[a] peditis cruentum
Vultus in hostem;
Sive mutata juvenem figura
Ales in terris imitaris almæ
Filius Maiæ patiens vocari
Cæsaris ultor:
Serus in cœlum redeas diuque
Lætus intersis populo Quirini[b].
Neve te nostris vitiis iniquum
Ocior aura
Tollat. Hic magnos potius triumphos,
Hic ames dici pater atque princeps,
Neu sinas Medos equitare inultos,
Te duce, Cæsar

[a] Marsi [b] Quirino

CARMEN III.

AD NAVEM QUA VEHEBATUR VIRGILIUS ATHENAS PROFICISCENS.

Sic te diva potens Cypri,
Sic fratres Helenæ, lucida sidera,
Ventorumque regat pater
Obstrictis aliis præter Iapyga,
Navis, quæ tibi creditum
Debes Virgilium, finibus Atticis
Reddas incolumem, precor,
Et serves animæ dimidium meæ.
Illi robur et æs triplex
Circa pectus erat, qui fragilem truci
Commisit pelago ratem
Primus nec timuit præcipitem Africum
Decertantem Aquilonibus
Nec tristes Hyadas nec rabiem Noti,
Quo non arbiter Hadriæ
Major, tollere seu ponere vult freta.
Quem mortis timuit gradum,
Qui siccis[c] oculis monstra natantia,
Qui vidit mare turgidum et
Infames scopulos Acroceraunia?
Nequicquam Deus abscidit
Prudens Oceano dissociabili
Terras, si tamen impiæ
Non tangenda rates transiliunt vada.
Audax omnia perpeti
Gens humana ruit per vetitum[d] nefas
Audax Iapeti genus
Ignem fraude mala gentibus intulit.
Post ignem ætheria domo
Subductum macies et nova febrium
Terris incubuit cohors,
Semotique prius tarda necessitas

[c] rectis [d] vetitum et

Leti corripuit gradum.
Expertus vacuum Dædalus aëra
Pennis non homini datis;
Perrupit Acheronta Herculeus labor.
Nil mortalibus ardui est;
Cœlum ipsum petimus stultitia, neque
Per nostrum patimur scelus
Iracunda Jovem ponere fulmina.

CARMEN IV.—AD L. SESTIUM.

SOLVITUR acris hiems grata vice veris et Favoni,
Trahuntque siccas machinæ carinas.
Ac neque jam stabulis gaudet pecus aut arator igni;
Nec prata canis albicant pruinis.
Jam Cytherea choros ducit Venus imminente Luna,
Junctæque Nymphis Gratiæ decentes
Alterno terram quatiunt pede, dum graves Cyclopum
Vulcanus ardens urit officinas.
Nunc decet aut viridi nitidum caput impedire myrto
Aut flore, terræ quem ferunt solutæ.
Nunc et in umbrosis Fauno decet immolare lucis,
Seu poscat agna* sive malit hædo.
Pallida Mors æquo pulsat pede pauperum tabernas
Regumque turres. O beate Sesti,
Vitæ summa brevis spem nos vetat inchoare longam.
Jam te premet nox fabulæque Manes
Et domus exilis Plutonia; quo simul mearis,
Nec regna vini sortiere talis,
Nec tenerum Lycidan mirabere, quo calet juventus
Nunc omnis et mox virgines tepebunt.

* agnam . . . hædum.

CARMEN V.—AD PYRRHAM.

Quis multa gracilis te puer in rosa
Perfusus liquidis urget odoribus,
Grato, Pyrrha, sub antro?
Cui flavam religas comam,
Simplex munditiis? Heu quoties fidem
Mutatosque Deos flebit et aspera
Nigris æquora ventis
Emirabitur insolens,
Qui nunc te fruitur credulus aurea;
Qui semper vacuam, semper amabilem
Sperat nescius auræ
Fallacis. Miseri, quibus
Intentata nites! Me tabula sacer
Votiva paries indicat uvida
Suspendisse potenti
Vestimenta maris Deo.

CARMEN VI.—AD AGRIPPAM.

Scriberis Vario fortis et hostium
Victor Mæonii carminis alite[f],
Quam rem cunque ferox navibus aut equis
Miles te duce gesserit.
Nos, Agrippa, neque hæc dicere, nec gravem
Pelidæ stomachum cedere nescii,
Nec cursus duplicis per mare Ulixei,
Nec sævam Pelopis domum
Conamur, tenues grandia, dum pudor
Imbellisque lyræ Musa potens vetat
Laudes egregii Cæsaris et tuas
Culpa deterere ingeni.
Quis Martem tunica tectum adamantina
Digne scripserit? aut pulvere Troico

[f] aliti

Nigrum Merionen? aut ope Palladis
Tydiden Superis parem?
Nos convivia, nos prœlia virginum
Sectis in juvenes unguibus acrium
Cantamus vacui sive quid urimur,
Non præter solitum leves.

CARMEN VII.—AD L. MUNATIUM PLANCUM.

LAUDABUNT alii claram Rhodon aut Mytilenen,
Aut Epheson bimarisve Corinthi
Mœnia, vel Baccho Thebas vel Apolline Delphos
Insignes aut Thessala Tempe.
Sunt, quibus unum opus est intactæ Palladis urbem[g]
Carmine perpetuo celebrare, et
Undique[h] decerptam fronti præponere olivam.
Plurimus in Junonis honorem
Aptum dicet equis Argos ditesque Mycenas.
Me nec tam patiens Lacedæmon
Nec tam Larissæ percussit campus opimæ,
Quam domus Albuneæ resonantis
Et præceps Anio ac Tiburni lucus et uda
Mobilibus pomaria rivis.
Albus ut obscuro deterget nubila cœlo
Sæpe Notus neque parturit imbres
Perpetuos, sic tu sapiens finire memento
Tristitiam vitæque labores
Molli, Plance, mero, seu te fulgentia signis
Castra tenent seu densa tenebit
Tiburis umbra tui. Teucer Salamina patremque
Quum fugeret, tamen uda Lyæo
Tempora populea fertur vinxisse corona,
Sic tristes affatus amicos:
"Quo nos cunque feret melior fortuna parente
Ibimus, o socii comitesque!

[g] arces arcem [h] Indeque

Nil desperandum Teucro duce et auspice Teucro;
Certus enim promisit Apollo,
Ambiguam tellure nova Salamina futuram.
O fortes pejoraque passi
Mecum sæpe viri, nunc vino pellite curas;
Cras ingens iterabimus æquor."

CARMEN VIII.—AD LYDIAM.

Lydia, dic, per omnes
Te Deos oro, Sybarin cur properes amando
Perdere; cur apricum
Oderit campum, patiens pulveris atque solis?
Cur neque militaris
Inter æquales equitat[1], Gallica nec lupatis
Temperat[2] ora frenis?
Cur timet flavum Tiberim tangere? Cur olivum
Sanguine viperino
Cautius vitat neque jam livida gestat armis
Brachia, sæpe disco,
Sæpe trans finem jaculo nobilis expedito?
Quid latet, ut marinæ
Filium dicunt Thetidis sub lacrimosa Trojæ
Funera, ne virilis
Cultus in cædem et Lycias proriperet catervas?

CARMEN IX.—AD THALIARCHUM.

Vides, ut alta stet nive candidum
Soracte, nec jam sustineant onus
Silvæ laborantes, geluque
Flumina constiterint acuto.
Dissolve frigus, ligna super foco
Large reponens, atque benignius

[1] equitet [2] Temperet

Deprome quadrimum Sabina,
O Thaliarche, merum diota.
Permitte Divis cetera, qui simul
Stravere ventos æquore fervido
Deprœliantes, nec cupressi
Nec veteres agitantur orni.
Quid sit futurum cras, fuge quærere, et
Quem Fors [k] dierum cunque dabit, lucro
Appone, nec dulces amores
Sperne puer neque tu choreas,
Donec virenti canities abest
Morosa. Nunc et campus et areæ
Lenesque sub noctem susurri
Composita repetantur hora,
Nunc et latentis proditor intimo
Gratus puellæ risus ab angulo
Pignusque dereptum [l] lacertis
Aut digito male pertinaci.

CARMEN X.—AD MERCURIUM.

Mercuri, facunde nepos Atlantis,
Qui feros cultus hominum recentum
Voce formasti catus et decoræ
More palæstræ,
Te canam, magni Jovis et Deorum
Nuntium curvæque lyræ parentem,
Callidum, quidquid placuit, jocoso
Condere furto.
Te, boves olim nisi reddidisses
Per dolum amotas, puerum minaci
Voce dum terret, viduus pharetra
Risit Apollo.
Quin et Atridas duce te superbos
Ilio dives Priamus relicto

[k] sors [l] direptum

Thessalosque ignes et iniqua Trojæ
Castra fefellit.
Tu pias lætis animas reponis
Sedibus virgaque levem coërces
Aurea turbam, superis Deorum
Gratus et imis.

CARMEN XI.—AD LEUCONOEN.

Tu ne quæsieris, scire nefas, quem mihi, quem tibi
Finem Dî dederint, Leuconoë, nec Babylonios
Tentaris numeros. Ut melius, quidquid erit, pati!
Seu plures hiemes seu tribuit Jupiter ultimam,
Quæ nunc oppositis debilitat pumicibus mare
Tyrrhenum, sapias, vina liques et spatio brevi
Spem longam reseces. Dum loquimur, fugerit invida
Ætas. Carpe diem quam minimum credula postero.

CARMEN XII.—AD AUGUSTUM.

Quem virum aut heroa lyra vel acri
Tibia sumis celebrare, Clio?
Quem Deum? Cujus recinet jocosa
Nomen imago
Aut in umbrosis Heliconis oris
Aut super Pindo, gelidove in Hæmo?
Unde vocalem temere insecutæ
Orphea silvæ
Arte materna rapidos morantem
Fluminum lapsus celeresque ventos,
Blandum et auritas fidibus canoris
Ducere quercus.
Quid prius dicam solitis parentis
Laudibus, qui res hominum ac Deorum,
Qui mare ac terras variisque mundum
Temperat horis?

Unde nil majus generatur ipso,
Nec viget quidquam simile aut secundum:
Proximos illi tamen occupavit
Pallas honores.
Prœliis audax, neque[m] te silebo,
Liber, et sævis inimica Virgo
Belluis, nec te metuende certa
Phœbe sagitta.
Dicam et Alciden puerosque Ledæ,
Hunc equis, illum superare pugnis
Nobilem; quorum simul alba nautis
Stella refulsit,
Defluit saxis agitatus humor,
Concidunt venti, fugiuntque nubes,
Et minax — quod sic voluere —, ponto
Unda recumbit.
Romulum post hos prius, an quietum
Pompili regnum memorem, an superbos
Tarquinî fasces, dubito, an Catonis
Nobile letum.
Regulum et Scauros animæque magnæ
Prodigum Paullum superante Pœno
Gratus insigni referam Camena
Fabriciumque.
Hunc et incomptis[n] Curium capillis
Utilem bello tulit et Camillum
Sæva paupertas et avitus apto
Cum lare fundus.
Crescit occulto velut arbor ævo
Fama Marcelli, micat inter omnes
Julium sidus velut inter ignes
Luna minores.
Gentis humanæ pater atque custos
Orte Saturno, tibi cura magni

[m] honores, Prœliis audax. Neque [n] intonsis

Cæsaris fatis data: tu secundo
  Cæsare regnes.
Ille, seu Parthos Latio imminentes
Egerit justo domitos triumpho
Sive subjectos Orientis oræ
  Seras et Indos,
Te minor latum reget[o] æquus orbem;
Tu gravi curru quaties Olympum,
Tu parum castis inimica mittes
  Fulmina lucis.

CARMEN XIII.—AD LYDIAM.

Quum tu, Lydia, Telephi
  Cervicem roseam, cerea[p] Telephi
Laudas brachia, væ meum
  Fervens difficili bile tumet jecur.
Tum nec mens mihi nec color
  Certa sede manent, humor et in genas
Furtim labitur arguens
  Quam lentis penitus macerer ignibus.
Uror, seu tibi candidos
  Turparunt humeros immodicæ mero
Rixæ, sive puer furens
  Impressit memorem dente labris notam.
Non, si me satis audias,
  Speres perpetuum dulcia barbare
Lædentem oscula, quæ Venus
  Quinta parte sui nectaris imbuit.
Felices ter et amplius,
  Quos irrupta tenet copula, nec malis
Divulsus querimoniis
  Suprema citius solvet amor die.

[o] regat

[p] et cerea

CARMEN XIV.—AD REM PUBLICAM.

O NAVIS, referent in mare te novi
Fluctus. O quid agis? Fortiter occupa
  Portum. Nonne vides, ut
    Nudum remigio latus
Et malus celeri saucius Africo
Antennæque gemant ac sine funibus
  Vix durare carinæ
    Possint imperiosius
Æquor? Non tibi sunt integra lintea,
Non Dî, quos iterum pressa voces malo.
  Quamvis Pontica pinus,
    Silvæ filia nobilis,
Jactes et genus et nomen inutile,
Nil pictis timidus navita puppibus
  Fidit. Tu, nisi ventis
    Debes ludibrium, cave.
Nuper sollicitum quæ mihi tædium,
Nunc desiderium curaque non levis,
  Interfusa nitentes
    Vites æquora Cycladas.

CARMEN XV.

NEREI VATICINIUM DE EXCIDIO TROJÆ.

PASTOR quum traheret per freta navibus
Idæis Helenen perfidus hospitam,
Ingrato celeres obruit otio
  Ventos, ut caneret fera
Nereus fata: "Mala ducis avi domum,
Quam multo repetet Græcia milite,
Conjurata tuas rumpere nuptias
  Et regnum Priami vetus.

Heu heu[p]! quantus equis, quantus adest viris
Sudor! quanta moves funera Dardanæ
Genti! Jam galeam Pallas et ægida
  Currusque et rabiem parat.
Nequicquam Veneris præsidio ferox
Pectes cæsariem, grataque feminis
Imbelli cithara carmina divides;
  Nequicquam thalamo graves
Hastas et calami spicula Gnosii
Vitabis strepitumque et celerem sequi
Ajacem; tamen heu serus adulteros
  Crines pulvere collines.
Non[q] Laërtiaden, exitium tuæ
Genti, non[q] Pylium Nestora respicis?
Urgent impavidi te Salaminius
  Teucer et Sthenelus sciens
Pugnæ, sive opus est imperitare equis,
Non auriga piger. Merionen quoque
Nosces. Ecce furit te reperire atrox
  Tydides melior patre;
Quem tu cervus uti vallis in altera
Visum parte lupum graminis immemor
Sublimi fugies mollis anhelitu,
  Non hoc pollicitus tuæ.
Iracunda diem proferet Ilio
Matronisque Phrygum classis Achilleï;
Post certas hiemes uret Achaïcus
  Ignis Iliacas domos."

CARMEN XVI.—PALINODIA AD AMICAM.

O MATRE pulchra filia pulchrior,
Quem criminosis cunque voles modum
  Pones iambis, sive flamma
    Sive mari libet Hadriano.

[p] Eheu   [q] Num

Non Dindymene, non adytis quatit
Mentem sacerdotum incola Pythius,
Non Liber æque, non acuta
Sic geminant Corybantes æra,
Tristes ut iræ, quas neque Noricus
Deterret ensis nec mare naufragum
Nec sævus ignis nec tremendo
Jupiter ipse ruens tumultu.
Fertur Prometheus, addere principi
Limo coactus particulam undique
Desectam, et insani leonis
Vim stomacho apposuisse nostro.
Iræ Thyesten exitio gravi
Stravere et altis urbibus ultimæ
Stetere causæ, cur perirent
Funditus imprimeretque muris
Hostile aratrum exercitus insolens.
Compesce mentem; me quoque pectoris
Tentavit in dulci juventa
Fervor et in celeres iambos
Misit furentem. Nunc ego mitibus
Mutare quæro tristia, dum mihi
Fias recantatis amica
Opprobriis animumque reddas.

CARMEN XVII.—AD TYNDARIDEM.

Velox amœnum sæpe Lucretilem
Mutat Lycæo Faunus, et igneam
Defendit æstatem capellis
Usque meis pluviosque ventos.
Impune tutum per nemus arbutos
Quærunt latentes et thyma devii
Olentis uxores mariti,
Nec virides metuunt colubras,

Nec Martiales Hædiliæ[r] lupos,
Utcunque dulci, Tyndari, fistula
Valles et Usticæ cubantis
Levia personuere saxa.
Dî me tuentur, Dîs pietas mea
Et Musa cordi est. Hic tibi copia
Manabit ad plenum benigno
Ruris honorum opulenta cornu.
Hic in reducta valle Caniculæ
Vitabis æstus et fide Teïa
Dices laborantes in uno
Penelopen vitreamque Circen.
Hic innocentis pocula Lesbii
Duces sub umbra; nec Semeleius
Cum Marte confundet Thyoneus
Prœlia, nec metues protervum
Suspecta Cyrum, ne male dispari
Incontinentes injiciat manus
Et scindat hærentem coronam
Crinibus immeritamque vestem.

CARMEN XVIII.—AD QUINTILIUM VARUM.

Nullam, Vare, sacra vite prius severis arborem
Circa mite solum Tiburis et mœnia Catili.
Siccis omnia nam dura Deus proposuit neque
Mordaces aliter diffugiunt sollicitudines.
Quis post vina gravem militiam aut pauperiem crepat?
Quis non te potius, Bacche pater, teque, decens Venus?
At, ne quis modici transiliat munera Liberi,
Centaurea monet cum Lapithis rixa super mero
Debellata, monet Sithoniis non levis Evius,
Quum fas atque nefas exiguo fine libidinum
Discernunt avidi. Non ego te, candide Bassareu,
Invitum quatiam nec variis obsita frondibus

[r] hædulii

Sub divum rapiam. Sæva tene cum Berecynthio
Cornu tympana, quæ subsequitur cæcus Amor sui,
Et tollens* vacuum plus nimio Gloria verticem,
Arcanique Fides prodiga perlucidior vitro.

CARMEN XIX.—DE GLYCERA.

MATER sæva Cupidinum
  Thebanæque jubet me Semeles puer
Et lasciva Licentia
  Finitis animum reddere amoribus.
Urit me Glyceræ nitor
  Splendentis Pario marmore purius;
Urit grata protervitas
  Et vultus nimium lubricus aspici.
In me tota ruens Venus
  Cyprum deseruit, nec patitur Scythas
Et versis animosum equis
  Parthum dicere, nec quæ nihil attinent.
Hic vivum mihi cæspitem, hic
  Verbenas, pueri, ponite thuraque
Bimi cum patera meri:
  Mactata veniet lenior hostia.

CARMEN XX.—AD MÆCENATEM.

VILE potabis modicis Sabinum
Cantharis, Græca quod ego ipse testa
Conditum levi, datus in theatro
    Quum tibi plausus,
Care Mæcenas eques, ut paterni
Fluminis ripæ, simul et jocosa
Redderet laudes tibi Vaticani
    Montis imago.

* Extollens

Cæcubum et prælo domitam Caleno
Tu bibes uvam: mea nec Falernæ
Temperant vites neque Formiani
  Pocula colles.

CARMEN XXI.—IN DIANAM ET APOLLINEM.

Dianam teneræ dicite virgines,
Intonsum, pueri, dicite Cynthium,
  Latonamque supremo
    Dilectam penitus Jovi.
Vos lætam fluviis et nemorum coma,
Quæcunque aut gelido prominet Algido,
  Nigris aut Erymanthi
    Silvis aut viridis Cragi;
Vos Tempe totidem tollite laudibus
Natalemque, mares, Delon Apollinis,
  Insignemque pharetra
    Fraternaque humerum lyra.
Hic bellum lacrimosum, hic miseram famem
Pestemque a populo et principe Cæsare in
  Persas atque Britannos
    Vestra motus aget prece.

CARMEN XXII.—AD ARISTIUM FUSCUM.

Integer vitæ scelerisque purus
Non eget Mauris jaculis neque arcu
Nec venenatis gravida sagittis,
  Fusce, pharetra,
Sive per Syrtes iter æstuosas
Sive facturus per inhospitalem
Caucasum vel quæ loca fabulosus
  Lambit Hydaspes.
Namque me silva lupus in Sabina,
Dum meam canto Lalagen et ultra

Terminum curis vagor expeditis,
Fugit inermem,
Quale portentum neque militaris
Daunias latis alit æsculetis,
Nec Jubæ tellus generat, leonum
Arida nutrix.
Pone me pigris ubi nulla campis
Arbor æstiva recreatur aura,
Quod latus mundi nebulæ malusque
Jupiter urget;
Pone sub curru nimium propinqui
Solis in terra domibus negata:
Dulce ridentem Lalagen amabo,
Dulce loquentem.

CARMEN XXIII.—AD CHLOEN.

VITAS hinnuleo me similis, Chloë,
Quærenti pavidam montibus aviis
Matrem non sine vano
Aurarum et siluæ metu.
Nam seu mobilibus veris inhorruit
Adventus foliis seu virides rubum
Dimovere lacertæ,
Et corde et genibus tremit.
Atqui non ego te tigris ut aspera
Gætulusve leo frangere persequor:
Tandem desine matrem
Tempestiva sequi viro.

CARMEN XXIV.—AD VIRGILIUM.

QUIS desiderio sit pudor aut modus
Tam cari capitis? Præcipe lugubres
Cantus, Melpomene, cui liquidam pater
Vocem cum cithara dedit.

Ergo Quintilium perpetuus sopor
Urget! cui Pudor et Justitiæ soror
Incorrupta Fides nudaque Veritas
  Quando ullum inveniet[1] parem?
Multis ille bonis flebilis occidit,
Nulli flebilior quam tibi, Virgili.
Tu frustra pius heu non ita creditum
  Poscis Quintilium Deos.
Quod si Threïcio blandius Orpheo
Auditam moderere arboribus fidem,
Non vanæ redeat sanguis imagini,
  Quam virga semel horrida,
Non lenis precibus fata recludere,
Nigro compulerit Mercurius gregi.
Durum: sed levius fit patientia,
  Quidquid corrigere est nefas.

CARMEN XXV.—AD LYDIAM.

Parcius junctas quatiunt fenestras
Ictibus crebris juvenes protervi,
Nec tibi somnos adimunt, amatque
    Janua limen,
Quæ prius multum facilis movebat
Cardines. Audis minus et minus jam:
"Me tuo longas pereunte noctes,
    Lydia, dormis?"
Invicem mœchos anus arrogantes
Flebis in solo levis angiportu,
Thracio bacchante magis sub inter-
    lunia vento;
Quum tibi flagrans amor et libido,
Quæ solet matres furiare equorum,
Sæviet circa jecur ulcerosum,
    Non sine questu,

[1] invenient.

Læta quod pubes hedera virente
Gaudeat pulla magis atque myrto,
Aridas frondes hiemis sodali
Dedicet Hebro.

CARMEN XXVI.—AD MUSAM DE ÆLIO LAMIA.

Musis amicus tristitiam et metus
Tradam protervis in mare Creticum
Portare ventis, queis sub Arcto
Rex gelidæ metuatur oræ,
Quid Tiridaten terreat, unice
Securus. O, quæ fontibus integris
Gaudes, apricos necte flores,
Necte meo Lamiæ coronam,
Pimplea dulcis! Nil sine te mei
Prosunt honores; hunc fidibus novis,
Hunc Lesbio sacrare plectro
Teque tuasque decet sorores.

CARMEN XXVII.—AD SODALES.

Natis in usum lætitiæ scyphis
Pugnare Thracum est: tollite barbarum
Morem verecundumque Bacchum
Sanguineis prohibete rixis.
Vino et lucernis Medus acinaces
Immane quantum discrepat; impium
Lenite clamorem, sodales,
Et cubito remanete presso.
Vultis severi me quoque sumere
Partem Falerni? dicat Opuntiæ
Frater Megillæ, quo beatus
Vulnere, qua pereat sagitta.

Cessat voluntas[a]? Non alia bibam
Mercede. Quæ te cunque domat Venus,
Non erubescendis adurit
Ignibus ingenuoque semper
Amore peccas. Quidquid habes, age,
Depone tutis auribus. Ah miser,
Quanta laborabas Charybdi,
Digne puer meliore flammâ!
Quæ saga, quis te solvere Thessalis
Magus venenis, quis poterit Deus?
Vix illigatum te triformi
Pegasus expediet Chimæra.

CARMEN XXVIII.—Archytas.

Nauta. Te maris et terræ numeroque carentis arenæ
Mensorem cohibent, Archyta,
Pulveris exigui prope litus parva Matinum
Munera, nec quidquam tibi prodest
Aërias tentasse domos animoque rotundum
Percurrisse polum morituro.
Archytas. Occidit et Pelopis genitor conviva Deorum,
Tithonusque remotus in auras
Et Jovis arcanis Minos admissus habentque
Tartara Panthoiden iterum Orco
Demissum, quamvis clipeo Trojana refixo
Tempora testatus nihil ultra
Nervos atque cutem morti concesserat atræ,
Judice te non sordidus auctor
Naturæ verique. Sed omnes una manet nox
Et calcanda semel via leti.
Dant alios Furiæ torvo spectacula Marti;
Exitio est avidum mare nautis;
Mixta senum ac juvenum densentur funera, nullum
Sæva caput Proserpina fugit.

[a] voluptas

Me quoque devexi rapidus comes Orionis
  Illyricis Notus obruit undis.
At tu, nauta, vagæ ne parce malignus arenæ
  Ossibus et capiti inhumato
Particulam dare. Sic, quodcunque minabitur Eurus
  Fluctibus Hesperiis, Venusinæ
Plectantur silvæ te sospite, multaque merces,
  Unde potest, tibi defluat æquo
Ab Jove Neptunoque sacri custode Tarenti.
  Negligis immeritis nocituram
Postmodo te natis fraudem committere? Fors et
  Debita jura vicesque superbæ
Te maneant ipsum: precibus non linquar inultis,
  Teque piacula nulla resolvent.
Quamquam festinas, non est mora longa; licebit
  Injecto ter pulvere curras.

CARMEN XXIX.—AD ICCIUM.

Icci, beatis nunc Arabum invides
Gazis et acrem militiam paras
  Non ante devictis Sabææ
    Regibus horribilique Medo
Nectis catenas? Quæ tibi virginum
Sponso necato barbara serviet?
  Puer quis ex aula capillis
    Ad cyathum statuetur unctis,
Doctus sagittas tendere Sericas
Arcu paterno? Quis neget arduis
  Pronos relabi posse rivos
    Montibus et Tiberim reverti,
Quum tu coëmptos undique nobilis[x]
Libros Panæti, Socraticam et domum
  Mutare loricis Iberis,
    Pollicitus meliora, tendis?

[x] nobiles

CARMEN XXX.—AD VENEREM.

O Venus, regina Cnidi Paphique,
Sperne dilectam Cypron et vocantis
Thure te multo Glyceræ decoram
    Transfer in ædem.
Fervidus tecum puer et solutis
Gratiæ zonis properentque Nymphæ
Et parum comis sine te Juventas
    Mercuriusque.

CARMEN XXXI.—AD APOLLINEM.

Quid dedicatum poscit Apollinem
Vates? quid orat de patera novum
  Fundens liquorem? Non opimæ
    Sardiniæ segetes feraces,
Non æstuosæ grata Calabriæ
Armenta, non aurum aut ebur Indicum,
  Non rura, quæ Liris quieta
    Mordet aqua taciturnus amnis.
Premant Calena falce quibus dedit
Fortuna vitem; dives et [y] aureis
  Mercator exsiccet culullis
    Vina Syra reparata merce,
Dîs carus ipsis, quippe ter et quater
Anno revisens æquor Atlanticum
  Impune. Me pascunt [z] olivæ,
    Me cichorea levesque malvæ.
Frui paratis et valido mihi,
Latoë, dones et precor integra
  Cum mente nec turpem senectam
    Degere nec cithara carentem.

[y] ut [z] pascant

CARMEN XXXII.—AD LYRAM.

Poscimur. Si quid vacui sub umbra
Lusimus tecum, quod et hunc in annum
Vivat et plures, age dic Latinum,
    Barbite, carmen,
Lesbio primum modulate civi;
Qui ferox bello tamen inter arma
Sive jactatam religarat udo
    Litore navim,
Liberum et Musas Veneremque et illi
Semper hærentem puerum canebat
Et Lycum nigris oculis nigroque
    Crine decorum.
O decus Phœbi et dapibus supremi
Grata testudo Jovis, o laborum
Dulce lenimen, mihi cunque salve
    Rite vocanti.

ARMEN XXXIII.—AD ALBIUM TIBULLUM.

Albi, ne doleas plus nimio memor
Immitis Glyceræ, neu miserabiles
Decantes elegos, cur tibi junior
    Læsa præniteat fide.
Insignem tenui fronte Lycorida
Cyri torret amor; Cyrus in asperam
Declinat Pholoën; sed prius Apulis
    Jungentur capreæ lupis,
Quam turpi Pholoë peccet adultero.
Sic visum Veneri, cui placet impares
Formas atque animos sub juga aënea
    Sævo mittere cum joco.
Ipsum me melior quum peteret Venus,
Grata detinuit compede Myrtale

Libertina fretis acrior Hadriæ
    Curvantis Calabros sinus.

CARMEN XXXIV.—AD SE IPSUM.

Parcus Deorum cultor et infrequens
Insanientis dum sapientiæ
  Consultus erro, nunc retrorsum
    Vela dare atque iterare cursus
Cogor relictos: namque Diespiter,
Igni corusco nubila dividens
  Plerumque, per purum tonantes
    Egit equos volucremque currum;
Quo bruta tellus et vaga flumina,
Quo Styx et invisi horrida Tænari
  Sedes Atlanteusque finis
    Concutitur. Valet ima summis
Mutare et insignem attenuat Deus[a]
Obscura promens; hinc apicem rapax
  Fortuna cum stridore acuto
    Sustulit, hic posuisse gaudet.

CARMEN XXXV.—AD FORTUNAM.

O Diva, gratum quæ regis Antium,
Præsens vel imo tollere de gradu
  Mortale corpus vel superbos
    Vertere funeribus triumphos,
Te pauper ambit sollicita prece
Ruris colonus, te dominam æquoris,
  Quicunque Bithyna lacessit
    Carpathium pelagus carina.
Te Dacus asper, te profugi Scythæ,
Urbesque gentesque et Latium ferox
  Regumque matres barbarorum et

[a] insigne attenuat decus

Purpurei metuunt tyranni,
Injurioso ne pede proruas
Stantem columnam neu populus frequens
Ad arma cessantes, ad arma
Concitet imperiumque frangat.
Te semper anteit sæva Necessitas,
Clavos trabales et cuneos manu
Gestans aëna, nec severus
Uncus abest liquidumque plumbum.
Te Spes et albo rara Fides colit
Velata panno nec comitem abnegat,
Utcunque mutata potentes
Veste domos inimica linquis.
At vulgus infidum et meretrix retro
Perjura cedit; diffugiunt cadis
Cum fæce siccatis amici
Ferre jugum pariter dolosi.
Serves iturum Cæsarem in ultimos
Orbis Britannos et juvenum recens
Examen Eois timendum
Partibus Oceanoque rubro.
Eheu cicatricum et sceleris pudet
Fratrumque. Quid nos dura refugimus
Ætas? quid intactum nefasti
Liquimus? unde manum juventus
Metu Deorum continuit? quibus
Pepercit aris? O utinam nova
Incude diffingas retusum in
Massagetas Arabasque ferrum.

CARMEN XXXVI.—IN HONOREM PLOTII NUMIDÆ.

Et thure et fidibus juvat
Placare et vituli sanguine debito
Custodes Numidæ Deos,
Qui nunc Hesperia sospes ab ultima

Caris multa sodalibus,
  Nulli plura tamen dividit oscula
Quam dulci Lamiæ, memor
  Actæ non alio rege puertiæ
Mutatæque simul togæ.
  Cressa ne careat pulchra dies nota,
Neu promptæ modus amphoræ,
  Neu morem in Salium sit requies pedum,
Neu multi[b] Damalis meri
  Bassum Threïcia vincat amystide,
Neu desint epulis rosæ
  Neu vivax apium neu breve lilium.
Omnes in Damalin putres
  Deponent oculos, nec Damalis novo
Divelletur adultero
  Lascivis hederis ambitiosior.

CARMEN XXXVII.—AD SODALES.

Nunc est bibendum, nunc pede libero
Pulsanda tellus, nunc Saliaribus
  Ornare pulvinar Deorum
    Tempus erat dapibus, sodales.
Antehac nefas depromere Cæcubum
Cellis avitis, dum Capitolio
  Regina dementes ruinas,
    Funus et imperio parabat
Contaminato cum grege turpium
Morbo virorum, quidlibet impotens
  Sperare fortunaque dulci
    Ebria: sed minuit furorem
Vix una sospes navis ab ignibus,
Mentemque lymphatam Mareotico
  Redegit in veros timores
    Cæsar ab Italia volantem

[b] Nec multi

Remis adurgens, accipiter velut
Molles columbas aut leporem citus
Venator in campis nivalis
Hæmoniæ, daret ut catenis
Fatale monstrum: quæ generosius
Perire quærens nec muliebriter
Expavit ensem nec latentes
Classe cita reparavit oras.
Ausa et jacentem visere regiam
Vultu sereno, fortis et asperas
Tractare serpentes, ut atrum
Corpore combiberet venenum,
Deliberata morte ferocior;
Sævis Liburnis scilicet invidens
Privata deduci superbo
Non humilis mulier triumpho.

CARMEN XXXVIII.—AD PUERUM.

Persicos odi, puer, apparatus,
Displicent nexæ philyra coronæ;
Mitte sectari, rosa quo locorum
Sera moretur.
Simplici myrto nihil allabores
Sedulus curo: neque te ministrum
Dedecet myrtus, neque me sub arcta
Vite bibentem.

Q. HORATII FLACCI

CARMINUM

LIBER SECUNDUS.

CARMEN I.—AD ASINIUM POLLIONEM.

Motum ex Metello consule civicum
Bellique causas et vitia et modos
 Ludumque Fortunæ gravesque
  Principum amicitias et arma
Nondum expiatis uncta cruoribus,
Periculosæ plenum opus aleæ,
 Tractas et incedis per ignes
  Suppositos cineri doloso.
Paullum severæ Musa tragœdiæ
Desit theatris: mox ubi publicas
 Res ordinaris, grande munus
  Cecropio repetes cothurno,
Insigne mæstis præsidium reis
Et consulenti, Pollio, curiæ;
 Cui laurus æternos honores
  Dalmatico[a] peperit triumpho.
Jam nunc minaci murmure cornuum
Perstringis aures, jam litui strepunt;
 Jam fulgor armorum fugaces
  Terret equos equitumque vultus.
Audire magnos jam videor duces
Non indecoro pulvere sordidos,

[a] Delmatico

Et cuncta terrarum subacta
Præter atrocem animum Catonis.
Juno et Deorum quisquis amicior
Afris inulta cesserat impotens
Tellure victorum nepotes
Rettulit inferias Jugurthæ.
Quis non Latino sanguine pinguior
Campus sepulcris impia prœlia
Testatur auditumque Medis
Hesperiæ sonitum ruinæ?
Qui gurges aut quæ flumina lugubris
Ignara belli? quod mare Dauniæ
Non decoloravere cædes?
Quæ caret ora cruore nostro?
Sed ne relictis, Musa procax, jocis
Ceæ retractes munera neniæ:
Mecum Dionæo sub antro
Quære modos leviore plectro.

CARMEN II.—AD C. SALLUSTIUM CRISPUM.

NULLUS argento color est avaris
Abdito terris, inimice lamnæ
Crispe Sallusti, nisi temperato
Splendeat usu.
Vivet extento Proculeius ævo,
Notus in fratres animi paterni;
Illum aget[b] penna metuente solvi
Fama superstes.
Latius regnes avidum domando
Spiritum, quam si Libyam remotis
Gadibus jungas, et uterque Pœnus
Serviat uni.
Crescit indulgens sibi dirus hydrops,
Nec sitim pellit, nisi causa morbi

[b] agit

Fugerit venis et aquosus albo
Corpore languor.
Redditum Cyri solio Phraaten
Dissidens plebi, numero beatorum
Eximit Virtus populumque falsis
Dedocet uti
Vocibus, regnum et diadema tutum
Deferens uni propriamque laurum,
Quisquis ingentes oculo irretorto
Spectat acervos.

CARMEN III.—AD DELLIUM.

ÆQUAM memento rebus in arduis
Servare mentem, non secus in bonis
Ab insolenti temperatam
Lætitia, moriture Delli,
Seu mæstus omni tempore vixeris,
Seu te in remoto gramine per dies
Festos reclinatum bearis
Interiore nota Falerni.
Quo[c] pinus ingens albaque populus
Umbram hospitalem consociare amant
Ramis? Quid obliquo laborat
Lympha fugax trepidare rivo[d]
Huc vina et unguenta et nimium breves
Flores amœnæ ferre jube rosæ,
Dum res et ætas et Sororum
Fila trium patiuntur atra.
Cedes coëmptis saltibus et domo
Villaque, flavus quam Tiberis lavit,
Cedes, et exstructis in altum
Divitiis potietur heres.
Divesne prisco natus ab Inacho,

[c] Qua [d] ramis, et o. l. L. f. t. rivo.

Nil interest, an pauper et infima
De gente sub divo moreris,
Victima nil miserantis Orci.
Omnes eodem cogimur, omnium
Versatur urnâ serius ocius
Sors exitura et nos in æternum
Exilium impositura cymbæ.

CARMEN IV.—AD XANTHIAM PHOCEUM.

Ne sit ancillæ tibi amor pudori,
Xanthia Phoceu! Prius insolentem
Serva Briseis niveo colore
Movit Achillem;
Movit Ajacem Telamone natum
Forma captivæ dominum Tecmessæ;
Arsit Atrides medio in triumpho
Virgine rapta,
Barbaræ postquam cecidere turmæ
Thessalo victore et ademptus Hector
Tradidit fessis leviora tolli
Pergama Graiis.
Nescias, an te generum beati
Phyllidis flavæ decorent parentes:
Regium certe genus et Penates
Mæret iniquos.
Crede non illam tibi de scelesta
Plebe dilectam, neque sic fidelem,
Sic lucro aversam potuisse nasci
Matre pudenda.
Brachia et vultum teretesque suras
Integer laudo; fuge suspicari,
Cujus octavum trepidavit ætas
Claudere lustrum.

CARMEN V.—AD AMATOREM LALAGES.

Nondum subacta ferre jugum valet
Cervice, nondum munia comparis
  Æquare, nec tauri ruentis
    In Venerem tolerare pondus.
Circa virentes est animus tuæ
Campos juvencæ, nunc fluviis gravem
  Solantis æstum, nunc in udo
    Ludere cum vitulis salicto
Prægestientis. Tolle cupidinem
Immitis uvæ: jam tibi lividos
  Distinguet Autumnus racemos
    Purpureo varius colore.
Jam te sequetur; currit enim ferox
Ætas et illi, quos tibi dempserit,
  Apponet annos; jam proterva
    Fronte petet Lalage maritum:
Dilecta, quantum non Pholoë fugax,
Non Chloris albo sic humero nitens,
  Ut pura nocturno renidet
    Luna mari, Cnidiusve Gyges,
Quem si puellarum insereres choro,
Mire sagaces falleret hospites
  Discrimen obscurum solutis
    Crinibus ambiguoque vultu.

CARMEN VI.—AD SEPTIMIUM.

Septimi, Gades aditure mecum et
Cantabrum indoctum juga ferre nostra et
Barbaras Syrtes, ubi Maura semper
    Æstuat unda;
Tibur Argeo positum colono
Sit meæ sedes utinam senectæ,

Sit modus lasso maris et viarum
    Militiæque!
Unde si Parcæ prohibent iniquæ,
Dulce pellitis ovibus Galæsi
Flumen et regnata petam Laconi
    Rura Phalanto.
Ille terrarum mihi præter omnes
Angulus ridet, ubi non Hymetto
Mella decedunt viridique certat
    Bacca Venafro.
Ver ubi longum tepidasque præbet
Jupiter brumas, et amicus Aulon
Fertili Baccho minimum Falernis
    Invidet uvis.
Ille te mecum locus et beatæ
Postulant arces; ibi tu calentem
Debita sparges lacrima favillam
    Vatis amici.

CARMEN VII.—AD POMPEIUM VARUM.

O SÆPE mecum tempus in ultimum
Deducte Bruto militiæ duce,
  Quis te redonavit Quiritem
    Dîs patriis Italoque cœlo,
Pompei meorum prime sodalium!
Cum quo morantem sæpe diem mero
  Fregi coronatus nitentes
    Malobathro Syrio capillos.
Tecum Philippos et celerem fugam
Sensi relicta non bene parmula,
  Quum fracta virtus et minaces
    Turpe solum tetigere mento.
Sed me per hostes Mercurius celer
Denso paventem sustulit aëre;

Te rursus in bellum resorbens
Unda fretis tulit æstuosis.
Ergo obligatam redde Jovi dapem
Longaque fessum militia latus
Depone sub lauru mea nec
Parce cadis tibi destinatis.
Oblivioso levia Massico
Ciboria exple, funde capacibus
Unguenta de conchis. Quis udo
Deproperare apio coronas
Curatve myrto? quem Venus arbitrum
Dicet bibendi? Non ego sanius
Bacchabor Edonis: recepto
Dulce mihi furere est amico.

CARMEN VIII.—AD BARINEN.

Ulla si juris tibi pejerati
Pœna, Barine, nocuisset unquam,
Dente si nigro fieres vel uno
Turpior ungui,
Crederem. Sed tu, simul obligasti
Perfidum votis caput, enitescis
Pulchrior multo juvenumque prodis
Publica cura.
Expedit matris cineres opertos
Fallere et toto taciturna noctis
Signa cum cœlo gelidaque Divos
Morte carentes.
Ridet hoc, inquam, Venus ipsa, rident
Simplices Nymphæ, ferus et Cupido
Semper ardentes acuens sagittas
Cote cruenta.
Adde, quod pubes tibi crescit omnis,
Servitus crescit nova; nec priores

Impiæ tectum dominæ relinquunt
Sæpe minati.
Te suis matres metuunt juvencis,
Te senes parci miseræque nuper
Virgines nuptæ, tua ne retardet
Aura maritos.

CARMEN IX.—AD C. VALGIUM.

Non semper imbres nubibus hispidos
Manant in agros aut mare Caspium,
Vexant inæquales procellæ
Usque, nec Armeniis in oris,
Amice Valgi, stat glacies iners
Menses per omnes aut Aquilonibus
Querceta Gargani laborant
Et foliis viduantur orni:
Tu semper urges flebilibus modis
Mysten ademptum, nec tibi Vespero
Surgente decedunt amores
Nec rapidum fugiente Solem.
At non ter ævo functus amabilem
Ploravit omnes Antilochum senex
Annos, nec impubem parentes
Troïlon aut Phrygiæ sorores
Flevere semper. Desine mollium
Tandem querelarum, et potius nova
Cantemus Augusti tropæa
Cæsaris et rigidum Niphaten,
Medumque flumen gentibus additum
Victis minores volvere vertices,
Intraque præscriptum Gelonos
Exiguis equitare campis.

CARMEN X.—AD LICINIUM.

Rectius vives, Licini, neque altum
Semper urgendo neque, dum procellas
Cautus horrescis, nimium premendo
    Litus iniquum.
Auream quisquis mediocritatem
Diligit, tutus caret obsoleti
Sordibus tecti, caret invidenda
    Sobrius aula.
Sæpius ventis agitatur ingens
Pinus, et celsæ graviore casu
Decidunt turres, feriuntque summos
    Fulgura montes.
Sperat infestis, metuit secundis
Alteram sortem bene præparatum
Pectus. Informes hiemes reducit
    Jupiter, idem
Summovet. Non, si male nunc, et olim
Sic erit. Quondam cithara tacentem
Suscitat musam neque semper arcum
    Tendit Apollo.
Rebus angustis animosus atque
Fortis appare; sapienter idem
Contrahes vento nimium secundo
    Turgida vela.

CARMEN XI.—AD QUINTIUM.

Quid bellicosus Cantaber et Scythes,
Hirpine Quinti, cogitet, Hadria
  Divisus objecto, remittas
    Quærere nec trepides in usum
Poscentis ævi pauca. Fugit retro
Levis juventas et decor, arida
  Pellente lascivos amores
    Canitie facilemque somnum.

Non semper idem floribus est honor
Vernis neque uno Luna rubens nitet
  Vultu. Quid æternis minorem
    Consiliis animum fatigas?
Cur non sub alta vel platano vel hac
Pinu jacentes sic temere et rosa
  Canos odorati[a] capillos,
    Dum licet, Assyriaque nardo
Potamus uncti? Dissipat Euius
Curas edaces. Quis puer ocius
  Restinguet ardentis Falerni
    Pocula prætereunte lympha?
Quis devium scortum eliciet domo
Lyden? Eburna, dic age, cum lyra
  Maturet in comptum Lacænæ
    More comas religata nodum.

CARMEN XII.—AD MÆCENATEM.

Nolis longa feræ bella Numantiæ
Nec dirum Hannibalem nec Siculum mare
Pœno purpureum sanguine mollibus
    Aptari citharæ modis,
Nec sævos Lapithas et nimium mero
Hylæum domitosque Herculea manu
Telluris juvenes, unde periculum
    Fulgens contremuit domus
Saturni veteris; tuque pedestribus
Dices historiis prœlia Cæsaris,
Mæcenas, melius ductaque per vias
    Regum colla minacium.
Me dulces dominæ Musa Licymniæ
Cantus, me voluit dicere lucidum
Fulgentes oculos et bene mutuis
    Fidum pectus amoribus;

[a] odorati

Quam nec ferre pedem dedecuit choris
Nec certare joco nec dare brachia
Ludentem nitidis virginibus sacro
Dianæ celebris die.
Num tu, quæ tenuit dives Achæmenes,
Aut pinguis Phrygiæ Mygdonias opes
Permutare velis crine Licymniæ,
Plenas aut Arabum domos? —
Dum flagrantia detorquet ad oscula
Cervicem aut facili sævitia negat,
Quæ poscente magis gaudeat eripi,
Interdum rapere occupat.

CARMEN XIII.

IN ARBOREM, CUJUS CASU IN AGRO SABINO PÆNE OPPRESSUS EST.

Ille et nefasto te posuit die,
Quicunque primum, et sacrilega manu
Produxit, arbos, in nepotum
Perniciem opprobriumque pagi;
Illum et parentis crediderim sui
Fregisse cervicem et penetralia
Sparsisse nocturno cruore
Hospitis; ille venena Colcha
Et quidquid usquam concipitur nefas
Tractavit, agro qui statuit meo
Te, triste lignum, te caducum
In domini caput immerentis.
Quid quisque vitet, nunquam homini satis
Cautum est in horas: navita Bosporum
Pœnus perhorrescit neque ultra
Cæca timet aliunde fata,
Miles sagittas et celerem fugam
Parthi, catenas Parthus et Italum
Robur; sed improvisa leti

Vis rapuit rapietque gentes.
Quam pæne furvæ regna Proserpinæ
Et judicantem vidimus Æacum,
Sedesque discretas piorum, et
Æoliis fidibus querentem
Sappho puellis de popularibus,
Et te sonantem plenius aureo,
Alcæe, plectro dura navis,
Dura fugæ mala, dura belli!
Utrumque sacro digna silentio
Mirantur Umbræ dicere; sed magis
Pugnas et exactos tyrannos
Densum humeris bibit aure vulgus.
Quid mirum, ubi illis carminibus stupens
Demittit atras bellua centiceps
Aures et intorti capillis
Eumenidum recreantur angues?
Quin et Prometheus et Pelopis parens
Dulci laborum decipitur sono;
Nec curat Orion leones
Aut timidos agitare lyncas.

CARMEN XIV.—AD POSTUMUM.

Eheu fugaces, Postume, Postume,
Labuntur anni nec pietas moram
Rugis et instanti senectæ
Afferet indomitæque morti;
Non, si trecenis, quotquot eunt dies,
Amice, places illacrimabilem
Plutona tauris, qui ter amplum
Geryonen Tityonque tristi
Compescit unda, scilicet omnibus,
Quicunque terræ munere vescimur,
Enaviganda, sive reges
Sive inopes erimus coloni.

Frustra cruentò Marte carebimus
Fractisque rauci fluctibus Hadriæ,
Frustra per autumnos nocentem
Corporibus metuemus Austrum:
Visendus ater flumine languido
Cocytos errans et Danai genus
Infame damnatusque longi
Sisyphus Æolides laboris.
Linquenda tellus et domus et placens
Uxor, neque harum, quas colis, arborum
Te præter invisas cupressos
Ulla brevem dominum sequetur.
Absumet heres Cæcuba dignior
Servata centum clavibus et mero
Tinget pavimentum superbo,
Pontificum potiore cœnis.

CARMEN XV.—IN SUI SECULI LUXURIAM.

Jam pauca aratro jugera regiæ
Moles relinquent, undique latius
Extenta visentur Lucrino
Stagna lacu platanusque cælebs
Evincet ulmos. Tum violaria et
Myrtus et omnis copia narium
Spargent olivetis odorem
Fertilibus domino priori;
Tum spissa ramis laurea fervidos
Excludet ictus. Non ita Romuli
Præscriptum et intonsi Catonis
Auspiciis veterumque norma.
Privatus illis census erat brevis,
Commune magnum: nulla decempedis
Metata privatis opacam
Porticus excipiebat Arcton;
Nec fortuitum spernere cespitem

Leges sinebant, oppida publico
 Sumptu jubentes et Deorum
  Templa novo decorare saxo.

CARMEN XVI.—AD POMPEIUM GROSPHUM.

Otium Divos rogat in patenti
Prensus Ægæo, simul atra nubes
Condidit Lunam neque certa fulgent
  Sidera nautis;
Otium bello furiosa Thrace,
Otium Medi pharetra decori,
Grosphe, non gemmis neque purpura venale neque auro.
Non enim gazæ neque consularis
Summovet lictor miseros tumultus
Mentis et curas laqueata circum
  Tecta volantes.
Vivitur parvo bene, cui paternum
Splendet in mensa tenui salinum,
Nec leves somnos timor aut cupido
  Sordidus aufert.
Quid brevi fortes jaculamur ævo
Multa? quid terras alio calentes
Sole mutamus? Patriæ quis exsul
  Se quoque fugit?
Scandit æratas vitiosa naves
Cura nec turmas equitum relinquit,
Ocior cervis et agente nimbos
  Ocior Euro.
Lætus in præsens animus, quod ultra est,
Oderit curare et amara lento
Temperet risu. Nihil est ab omni
  Parte beatum.
Abstulit clarum cita mors Achillem,
Longa Tithonum minuit senectus,

Et mihi forsan, tibi quod negarit
Porriget hora.
Te greges centum Siculæque circum
Mugiunt vaccæ, tibi tollit hinnitum
Apta quadrigis equa, te bis Afro
Murice tinctæ
Vestiunt lanæ: mihi parva rura et
Spiritum Graiæ tenuem Camenæ
Parca non mendax dedit et malignum
Spernere vulgus.

CARMEN XVII.—AD MÆCENATEM.

Cur me querelis exanimas tuis?
Nec Dîs amicum est nec mihi te prius
Obire, Mæcenas, mearum
Grande decus columenque rerum.
Ah te meæ si partem animæ rapit
Maturior vis, quid moror altera,
Nec carus æque nec superstes
Integer? Ille dies utramque
Ducet ruinam. Non ego perfidum
Dixi sacramentum: ibimus, ibimus,
Utcunque præcedes, supremum
Carpere iter comites parati.
Me nec Chimæræ spiritus igneæ,
Nec si resurgat centimanus Gyas,
Divellet unquam: sic potenti
Justitiæ placitumque Parcis.
Seu Libra seu me Scorpios adspicit
Formidolosus, pars violentior
Natalis horæ, seu tyrannus
Hesperiæ Capricornus undæ,
Utrumque nostrum incredibili modo
Consentit astrum. Te Jovis impio
Tutela Saturno refulgens

Eripuit volucrisque Fati
Tardavit alas, quum populus frequens
Lætum theatris ter crepuit sonum:
Me truncus illapsus cerebro
Sustulerat, nisi Faunus ictum
Dextra levasset, Mercurialium
Custos virorum. Reddere victimas
Ædemque votivam memento:
Nos humilem feriemus agnam.

CARMEN XVIII.

DE CONTINENTIA QUA PAUPERTATEM SUAM DIVITIIS PRÆFERT.

Non ebur neque aureum
Mea renidet in domo lacunar,
Non trabes Hymettiæ
Premunt columnas ultima recisas
Africa, neque Attali
Ignotus heres regiam occupavi,
Nec Laconicas mihi
Trahunt honestæ purpuras clientæ.
At fides et ingenî
Benigna vena est, pauperemque dives
Me petit: nihil supra
Deos lacesso, nec potentem amicum
Largiora flagito,
Satis beatus unicis Sabinis.
Truditur dies die,
Novæque pergunt interire Lunæ.
Tu secanda marmora
Locas sub ipsum funus, et sepulchri
Immemor struis domos
Marisque Baiis obstrepentis urges
Summovere litora,
Parum locuples continente ripa.

Quid, quod usque proximos
   Revellis agri terminos et ultra
Limites clientium
   Salis avarus? Pellitur paternos
In sinu ferens Deos
   Et uxor et vir sordidosque natos.
Nulla certior tamen
   Rapacis Orci fine destinata
Aula divitem manet
   Herum. Quid ultra tendis? Æque tellus
Pauperi recluditur
   Regumque pueris, nec satelles Orci
Callidum Promethea
   Revexit auro captus. Hic superbum
Tantalum atque Tantali
   Genus coërcet; hic levare functum
Pauperem laboribus
   Vocatus atque non vocatus audit.

CARMEN XIX.—AD LIBERUM PATREM.

Bacchum in remotis carmina rupibus
Vidi docentem, credite posteri,
   Nymphasque discentes et aures
      Capripedum Satyrorum acutas.
Euoe, recenti mens trepidat metu,
Plenoque Bacchi pectore turbidum
   Lætatur. Euoe, parce Liber,
      Parce, gravi metuende thyrso.
Fas pervicaces est mihi Thyiadas
Vinique fontem, lactis et uberes
   Cantare rivos atque truncis
      Lapsa cavis iterare mella,
Fas et beatæ conjugis additum
Stellis honorem, tectaque Penthei
   Disjecta non leni ruina,
      Thracis et exitium Lycurgi

Tu flectis amnes, tu mare barbarum,
Tu separatis uvidus in jugis
Nodo coërces viperino
Bistonidum sine fraude crines:
Tu, quum parentis regna per arduum
Cohors Gigantum scanderet impia,
Rhœtum retorsisti leonis
Unguibus horribilique mala;
Quamquam choreis aptior et jocis
Ludoque dictus non sat idoneus
Pugnæ ferebaris: sed idem
Pacis eras mediusque belli.
Te vidit insons Cerberus aureo
Cornu decorum, leniter atterens
Caudam et recedentis trilingui
Ore pedes tetigitque crura.

CARMEN XX.—AD MÆCENATEM.

Non usitata nec tenui ferar
Penna biformis per liquidum æthera
Vates, neque in terris morabor
Longius invidiaque major
Urbes relinquam. Non ego pauperum
Sanguis parentum, non ego, quem vocas,
Dilecte, Mæcenas, obibo,
Nec Stygia cohibebor unda.
Jam jam residunt cruribus asperæ
Pelles et album mutor in alitem
Superne, nascunturque leves
Per digitos humerosque plumæ.
Jam Dædaleo ocior Icaro
Visam gementis litora Bospori
Syrtesque Gætulas canorus
Ales Hyperboreosque campos.

Me Colchus et qui dissimulat metum
Marsæ cohortis Dacus et ultimi
Noscent Geloni, me peritus
Discet Iber Rhodanique potor.
Absint inani funere neniæ
Luctusque turpes et querimoniæ;
Compesce clamorem ac sepulchri
Mitte supervacuos honores.

Q. HORATII FLACCI

CARMINUM

LIBER TERTIUS.

CARMEN I.—AD CHORUM VIRGINUM ET PUERORUM.

Odi profanum vulgus et arceo;
Favete linguis: carmina non prius
  Audita Musarum sacerdos
    Virginibus puerisque canto.
Regum timendorum in proprios greges,
Reges in ipsos imperium est Jovis
  Clari Giganteo triumpho,
    Cuncta supercilio moventis.
Est, ut viro vir latius ordinet
Arbusta sulcis, hic generosior
  Descendat in Campum petitor,
    Moribus hic meliorque fama
Contendat, illi turba clientium
Sit major: æqua lege Necessitas
  Sortitur insignes et imos;
    Omne capax movet urna nomen.
Destrictus ensis cui super impia
Cervice pendet, non Siculæ dapes
  Dulcem elaborabunt saporem,
    Non avium citharæque cantus
Somnum reducent. Somnus agrestium
Lenis virorum non humiles domos

Fastidit umbrosamque ripam,
Non Zephyris agitata Tempe,
Desiderantem quod satis est neque
Tumultuosum sollicitat mare,
Nec sævus Arcturi cadentis
Impetus aut orientis Hædi,
Non verberatæ grandine vineæ
Fundusque mendax, arbore nunc aquas
Culpante, nunc torrentia agros
Sidera, nunc hiemes iniquas.
Contracta pisces æquora sentiunt
Jactis in altum molibus; huc frequens
Cæmenta demittit redemptor
Cum famulis dominusque terræ
Fastidiosus; sed Timor et Minæ
Scandunt eodem, quo dominus, neque
Decedit ærata triremi et
Post equitem sedet atra Cura.
Quod si dolentem nec Phrygius lapis
Nec purpurarum sidere clarior
Delenit usus nec Falerna
Vitis Achæmeniumque costum,
Cur invidendis postibus et novo
Sublime ritu moliar atrium?
Cur valle permutem Sabina
Divitias operosiores?

CARMEN II.—AD PUBEM ROMANAM.

Angustam amice pauperiem pati
Robustus acri militia puer
Condiscat et Parthos feroces
Vexet eques metuendus hasta,
Vitamque sub divo et trepidis agat
In rebus. Illum ex mœnibus hosticis
Matrona bellantis tyranni

Prospiciens et adulta virgo
Suspiret, eheu, ne rudis agminum
Sponsus lacessat regius asperum
Tactu leonem, quem cruenta
Per medias rapit ira cædes.
Dulce et decorum est pro patria mori:
Mors et fugacem persequitur virum,
Nec parcit imbellis juventæ
Poplitibus timidoque tergo.
Virtus repulsæ nescia sordidæ
Intaminatis fulget honoribus,
Nec sumit aut ponit secures
Arbitrio popularis auræ.
Virtus recludens immeritis mori
Cœlum negata tentat iter via,
Cœtusque vulgares et udam
Spernit humum fugiente penna.
Est et fideli tuta silentio
Merces: vetabo, qui Cereris sacrum
Vulgarit arcanæ, sub îsdem
Sit trabibus fragilemve mecum
Solvat phaselon; sæpe Diespiter
Neglectus incesto addidit integrum:
Raro antecedentem scelestum
Deseruit pede pœna claudo.

CARMEN III.—AD CÆSAREM AUGUSTUM.

Justum et tenacem propositi virum
Non civium ardor prava jubentium,
Non vultus instantis tyranni
Mente quatit solida neque Auster,
Dux inquieti turbidus Hadriæ,
Nec fulminantis magna manus Jovis:
Si fractus illabatur orbis,
Impavidum ferient ruinæ.

Hac arte Pollux et vagus Hercules
Enisus arces attigit igneas,
Quos inter Augustus recumbens
Purpureo bibit ore nectar.
Hac te merentem, Bacche pater, tuæ
Vexere tigres indocili jugum
Collo trahentes; hac Quirinus
Martis equis Acheronta fugit,
Gratum eloquuta consiliantibus
Junone Divis: Ilion, Ilion
Fatalis incestusque judex
Et mulier peregrina vertit
In pulverem, ex quo destituit Deos
Mercede pacta Laomedon, mihi
Castæque damnatum Minervæ
Cum populo et duce fraudulento.
Jam nec Lacænæ splendet adulteræ
Famosus hospes nec Priami domus
Perjura pugnaces Achivos
Hectoreis opibus refringit,
Nostrisque ductum seditionibus
Bellum resedit. Protinus et graves
Iras et invisum nepotem,
Troica quem peperit sacerdos,
Marti redonabo; illum ego lucidas
Inire sedes, ducere nectaris
Sucos et adscribi quietis
Ordinibus patiar Deorum.
Dum longus inter sæviat Ilion
Romamque pontus, qualibet exsules
In parte regnanto beati;
Dum Priami Paridisque busto
Insultet armentum et catulos feræ
Celent inultæ, stet Capitolium
Fulgens triumphatisque possit
Roma ferox dare jura Medis.

Horrenda late nomen in ultimas
Extendat oras, qua medius liquor
Secernit Europen ab Afro,
Qua tumidus rigat arva Nilus,
Aurum irrepertum et sic melius situm
Quum terra celat, spernere fortior
Quam cogere humanos in usus
Omne sacrum rapiente dextra.
Quicunque mundo terminus obstitit,
Hunc tanget armis, visere gestiens,
Qua parte debacchentur ignes,
Qua nebulæ pluviique rores.
Sed bellicosis fata Quiritibus
Hac lege dico, ne nimium pii
Rebusque fidentes avitæ
Tecta velint reparare Trojæ.
Trojæ renascens alite lugubri
Fortuna tristi clade iterabitur,
Ducente victrices catervas
Conjuge me Jovis et sorore.
Ter si resurgat murus aëneus
Auctore Phœbo, ter pereat meis
Excisus Argivis, ter uxor
Capta virum puerosque ploret.
Non hoc jocosæ conveniet[a] lyræ:
Quo, Musa, tendis? Desine pervicax
Referre sermones Deorum et
Magna modis tenuare parvis.

CARMEN IV.—AD CALLIOPEN.

Descende cœlo et dic age tibia
Regina longum Calliope melos,
Seu voce nunc mavis acuta,
Seu fidibus citharaque Phœbi.

[a] hæc j. conveniunt

Auditis, an me ludit amabilis
Insania? Audire et videor pios
Errare per lucos, amœnæ
Quos et aquæ subeunt et auræ.
Me fabulosæ Vulture in Apulo
Altricis extra limen Apuliæ
Ludo fatigatumque somno
Fronde nova puerum palumbes
Texere, mirum quod foret omnibus,
Quicunque celsæ nidum Acherontiæ
Saltusque Bantinos et arvum
Pingue tenent humilis Forenti,
Ut tuto ab atris corpore viperis
Dormirem et ursis, ut premerer sacra
Lauroque collataque myrto,
Non sine Dîs animosus infans.
Vester, Camenæ, vester in arduos
Tollor Sabinos, seu mihi frigidum
Præneste seu Tibur supinum
Seu liquidæ placuere Baiæ.
Vestris amicum fontibus et choris
Non me Philippis versa acies retro,
Devota non exstinxit arbos,
Nec Sicula Palinurus unda.
Utcunque mecum vos eritis, libens
Insanientem navita Bosporum
Tentabo et urentes arenas
Litoris Assyrii viator.
Visam Britannos hospitibus feros
Et lætum equino sanguine Concanum
Visam pharetratos Gelonos
Et Scythicum inviolatus amnem.
Vos Cæsarem altum, militia simul
Fessas cohortes addidit[f] oppidis,

[f] abdidit reddidit

Finire quærentem labores
Pierio recreatis antro.
Vos lene consilium et datis et dato
Gaudetis, almæ. Scimus, ut impios
Titanas immanemque turmam
Fulmine sustulerit caduco,
Qui terram inertem, qui mare temperat
Ventosum, et urbes regnaque tristia
Divosque mortalesque turbas
Imperio regit unus æquo.
Magnum illa terrorem intulerat Jovi
Fidens juventus horrida brachiis,
Fratresque tendentes opaco
Pelion imposuisse Olympo.
Sed quid Typhöeus et validus Mimas
Aut quid minaci Porphyrion statu,
Quid Rhœtus evulsisque truncis
Enceladus jaculator audax
Contra sonantem Palladis ægida
Possent ruentes? Hinc avidus stetit
Vulcanus, hinc matrona Juno et
Nunquam humeris positurus arcum,
Qui rore puro Castaliæ lavit
Crines solutos, qui Lyciæ tenet
Dumeta natalemque silvam,
Delius et Patareus Apollo.
Vis consilî expers mole ruit sua;
Vim temperatam Dî quoque provehunt
In majus; idem odere vires
Omne nefas animo moventes.
Testis mearum centimanus Gyas[g]
Sententiarum, notus et integræ
Tentator Orion Dianæ,
Virginea domitus sagitta.

[g] Gyges gigas

Injecta monstris Terra dolet suis
Mæretque partus fulmine luridum
Missos ad Orcum; nec peredit
Impositam celer ignis Ætnam,
Incontinentis nec Tityi jecur
Reliquit ales, nequitiæ additus
Custos; amatorem trecentæ
Pirithoum cohibent catenæ.

CARMEN V.—IN LAUDEM CÆSARIS AUGUSTI.

Cœlo tonantem credidimus Jovem
Regnare: præsens divus habebitur
Augustus adjectis Britannis
Imperio gravibusque Persis.
Milesne Crassi conjuge barbara
Turpis maritus vixit et hostium,
Pro curia inversique mores!
Consenuit socerorum in armis
Sub rege Medo Marsus et Apulus,
Anciliorum et nominis et togæ
Oblitus æternæque Vestæ,
Incolumi Jove et urbe Roma?
Hoc caverat mens provida Reguli
Dissentientis conditionibus
Fœdis et exemplo trahentis
Perniciem veniens in ævum,
Si non periret immiserabilis
Captiva pubes. "Signa ego Punicis
Adfixa delubris et arma
Militibus sine cæde," dixit,
"Derepta vidi, vidi ego civium
Retorta tergo brachia libero
Portasque non clausas et arva
Marte coli populata nostro.

Auro repensus scilicet acrior
Miles redibit. Flagitio additis
Damnum: neque amissos colores
Lana refert medicata fuco,
Nec vera virtus, quum semel excidit,
Curat reponi deterioribus.
Si pugnat extricata densis
Cerva plagis, erit ille fortis,
Qui perfidis se credidit hostibus,
Et Marte Pœnos proteret altero,
Qui lora restrictis lacertis
Sensit iners timuitque mortem.
Hic, unde vitam sumeret, inscius
Pacem duello miscuit. O pudor!
O magna Carthago, probrosis
Altior Italiæ ruinis!"
Fertur pudicæ conjugis osculum
Parvosque natos, ut capitis minor,
Ab se removisse et virilem
Torvus humi posuisse vultum:
Donec labantes consilio patres
Firmaret auctor nunquam alias dato,
Interque mærentes amicos
Egregius properaret exsul.—
Atqui sciebat quæ sibi barbarus
Tortor pararet; non aliter tamen
Dimovit obstantes propinquos
Et populum reditus morantem,
Quam si clientum longa negotia
Dijudicata lite relinqueret,
Tendens Venafranos in agros
Aut Lacedæmonium Tarentum.

CARMEN VI.—AD ROMANOS.

Delicta majorum immeritus lues,
Romane, donec templa refeceris
  Ædesque labentes Deorum et
    Fœda nigro simulacra fumo.
Dîs te minorem quod geris, imperas:
Hinc omne principium, huc refer exitum.
  Dî multa neglecti dederunt
    Hesperiæ mala luctuosæ.
Jam bis Monæses et Pacori manus
Non auspicatos contudit impetus
  Nostros et adjecisse prædam
    Torquibus exiguis renidet.
Pæne occupatam seditionibus
Delevit urbem Dacus et Æthiops;
  Hic classe formidatus, ille
    Missilibus melior sagittis.
Fecunda culpæ secula nuptias
Primum inquinavere et genus et domos;
  Hoc fonte derivata clades
    In patriam populumque fluxit.
Motus doceri gaudet Ionicos
Matura virgo et fingitur artibus.
  Jam nunc et incestos amores
    De tenero meditatur ungui:
Mox juniores quærit adulteros
Inter mariti vina neque eligit,
  Cui donet impermissa raptim
    Gaudia luminibus remotis.
Sed jussa coram non sine conscio
Surgit marito, seu vocat institor
  Seu navis Hispanæ magister,
    Dedecorum pretiosus emptor.

Non his juventus orta parentibus
Infecit æquor sanguine Punico,
Pyrrhumque et ingentem cecidit
Antiochum Hannibalemque dirum;
Sed rusticorum mascula militum
Proles, Sabellis docta ligonibus
Versare glebas et severæ
Matris ad arbitrium recisos
Portare fustes, sol ubi montium
Mutaret umbras et juga demeret
Bobus fatigatis amicum
Tempus agens abeunte curru.
Damnosa quid non imminuit dies?
Ætas parentum pejor avis tulit
Nos nequiores, mox daturos
Progeniem vitiosiorem.

CARMEN VII.

AD ASTERIEN AMICI SUI CONJUGEM.

Quid fles, Asterie, quem tibi candidi
Primo restituent vere Favonii
Thyna merce beatum,
Constantis juvenem fide,
Gygen? Ille Notis actus ad Oricum
Post insana Capræ sidera frigidas
Noctes non sine multis
Insomnis lacrimis agit.
Atqui sollicitæ nuntius hospitæ,
Suspirare Chloën et miseram tuis
Dicens ignibus uri,
Tentat mille vafer modis.
Ut Prœtum mulier perfida credulum
Falsis impulerit criminibus nimis
Casto Bellerophonti
Maturare necem refert.

Narrat pæne datum Pelea Tartaro,
Magnessam Hippolyten dum fugit abstinens;
   Et peccare docentes
      Fallax historias movet.
Frustra: nam scopulis surdior Icari
Voces audit adhuc integer. At tibi
   Ne vicinus Enipeus
      Plus justo placeat, cave;
Quamvis non alius flectere equum sciens
Æque conspicitur gramine Martio,
   Nec quisquam citus æque
      Tusco denatat alveo.
Prima nocte domum claude neque in vias
Sub cantu querulae despice tibiæ,
   Et te sæpe vocanti
      Duram difficilis mane.

CARMEN VIII.—AD MÆCENATEM.

Martiis cælebs quid agam Calendis,
Quid velint flores et acerra thuris
Plena, miraris, positusque carbo in
      Cespite vivo,
Docte sermones utriusque linguæ:
Voveram dulces epulas et album
Libero caprum prope funeratus
      Arboris ictu.
Hic dies anno redeunte festus
Corticem adstrictum pice dimovebit
Amphoræ fumum bibere institutæ
      Consule Tullo.
Sume, Mæcenas, cyathos amici
Sospitis centum et vigiles lucernas
Perfer in lucem; procul omnis esto
      Clamor et ira.
Mitte civiles super urbe curas:

Occidit Daci Cotisonis agmen,
Medus infestus sibi luctuosis
Dissidet armis,
Servit Hispanæ vetus hostis oræ
Cantaber sera domitus catena,
Jam Scythæ laxo meditantur arcu
Cedere campis.
Neglegens, ne qua populus laboret,
Parce privatus nimium cavere;
Dona præsentis cape lætus horæ et
Linque severa.

CARMEN IX.—CARMEN AMŒBÆUM.

Hor. DONEC gratus eram tibi,
Nec quisquam potior brachia candidæ
Cervici juvenis dabat,
Persarum vigui rege beatior.
Lyd. Donec non alia magis
Arsisti, neque erat Lydia post Chloën,
Multi Lydia nominis
Romana vigui clarior Ilia.
Hor. Me nunc Thressa Chloë regit,
Dulces docta modos et citharæ sciens,
Pro qua non metuam mori,
Si parcent animæ fata superstiti.
Lyd. Me torret face mutua
Thurini Calaïs filius Ornyti,
Pro quo bis patiar mori,
Si parcent puero fata superstiti.
Hor. Quid, si prisca redit Venus
Diductosque jugo cogit aëneo?
Si flava excutitur Chloë,
Rejectæque patet janua Lydiæ?
Lyd. Quamquam sidere pulchrior
Ille est, tu levior cortice et improbo

Iracundior Hadria,
Tecum vivere amem, tecum obeam libens.

CARMEN X.—AD LYCEN.

Extremum Tanain si biberes, Lyce,
Sævo nupta viro, me tamen asperas
Porrectum ante fores objicere incolis
Plorares Aquilonibus.
Audis quo strepitu janua, quo nemus
Inter pulchra satum tecta remugiat
Ventis, et positas ut glaciet nives
Puro numine Jupiter?
Ingratam Veneri pone superbiam,
Ne currente retro funis eat rota.
Non te Penelopen difficilem procis
Tyrrhenus genuit parens.
O quamvis neque te munera nec preces
Nec tinctus viola pallor amantium
Nec vir Pieria pellice saucius
Curvat, supplicibus tuis
Parcas, nec rigida mollior æsculo
Nec Mauris animum mitior anguibus.
Non hoc semper erit liminis aut aquæ
Cœlestis patiens latus.

CARMEN XI.—AD MERCURIUM.

Mercuri, nam te docilis magistro
Movit Amphion lapides canendo,
Tuque testudo resonare septem
Callida nervis,
Nec loquax olim neque grata, nunc et
Divitum mensis et amica templis,
Dic modos, Lyde quibus obstinatas
Applicet aures,

Quæ velut latis equa trima campis
Ludit exsultim metuitque tangi,
Nuptiarum expers et adhuc protervo
Cruda marito.
Tu potes tigres comitesque silvas
Ducere et rivos celeres morari;
Cessit immanis tibi blandienti
Janitor aulæ,
Cerberus, quamvis furiale centum
Muniant angues caput ejus atque
Spiritus teter saniesque manet
Ore trilingui.
Quin et Ixion Tityosque vultu
Risit invito, stetit urna paullum
Sicca, dum grato Danai puellas
Carmine mulces.
Audiat Lyde scelus atque notas
Virginum pœnas et inane lymphæ
Dolium fundo pereuntis imo
Seraque fata,
Quæ manent culpas etiam sub Orco.
Impiæ, — nam quid potuere majus?—
Impiæ sponsos potuere duro
Perdere ferro.
Una de multis face nuptiali
Digna perjurum fuit in parentem
Splendide mendax et in omne virgo
Nobilis ævum,
"Surge," quæ dixit juveni marito,
"Surge, ne longus tibi somnus, unde
Non times, detur: socerum et scelestas
Falle sorores,
Quæ velut nactæ vitulos leænæ
Singulos eheu lacerant: ego illis
Mollior nec te feriam neque intra
Claustra tenebo.

Me pater sævis oneret catenis,
Quod viro clemens misero peperci;
Me vel extremos Numidarum in agros
Classe releget.
I, pedes quo te rapiunt et auræ,
Dum favet nox et Venus, i secundo
Omine et nostri memorem sepulchro
Scalpe querelam."

CARMEN XII.—AD NEOBULEN.

MISERARUM est neque amori dare ludum neque dulci
Mala vino lavere aut exanimari metuentes
Patruæ verbera linguæ.
Tibi qualum Cythereæ puer ales, tibi telas
Operosæque Minervæ studium aufert, Neobule,
Liparæi nitor Hebri,
Simul unctos Tiberinis humeros lavit in undis,
Eques ipso melior Bellerophonte, neque pugno
Neque segni pede victus;
Catus idem per apertum fugientes agitato
Grege cervos jaculari et celer alto latitantem
Fruticeto excipere aprum.

CARMEN XIII.—AD FONTEM BANDUSIÆ.

O FONS Bandusiæ, splendidior vitro,
Dulci digne mero non sine floribus,
Cras donaberis hædo,
Cui frons turgida cornibus
Primis et Venerem et prœlia destinat.
Frustra: nam gelidos inficiet tibi
Rubro sanguine rivos
Lascivi suboles gregis.
Te flagrantis atrox hora Caniculæ
Nescit tangere, tu frigus amabile

Fessis vomere tauris
Præbes et pecori vago.
Fies nobilium tu quoque fontium,
Me dicente cavis impositam ilicem
Saxis, unde loquaces
Lymphæ desiliunt tuæ.

CARMEN XIV.—AD POPULUM ROMANUM.

Herculis ritu modo dictus, o plebs,
Morte venalem petiisse laurum
Cæsar Hispana repetit penates
Victor ab ora.
Unico gaudens mulier marito
Prodeat justis operata sacris,
Et soror clari ducis et decoræ
Supplice vitta
Virginum matres juvenumque nuper
Sospitum. Vos, o pueri et puellæ
Jam virum expertæ, male ominatis[h]
Parcite verbis.
Hic dies vere mihi festus atras
Eximet curas: ego nec tumultum
Nec mori per vim metuam tenente
Cæsare terras.
I, pete unguentum, puer, et coronas
Et cadum Marsi memorem duelli,
Spartacum si qua potuit vagantem
Fallere testa.
Dic et argutæ properet Neæræ
Myrrheum nodo cohibere crinem;
Si per invisum mora janitorem
Fiet, abito.
Lenit albescens animos capillus
Litium et rixæ cupidos protervæ;

[h] nominatis — inominatis *Bent. conj.*

Non ego hoc ferrem calidus juventa
Consule Planco.

CARMEN XV.—IN CHLORIN.

Uxor pauperis Ibyci,
Tandem nequitiæ fige modum tuæ
Famosisque laboribus:
Maturo propior desine funeri
Inter ludere virgines
Et stellis nebulam spargere candidis.
Non si quid Pholoën satis
Et te, Chlori, decet: filia rectius
Expugnat juvenum domos,
Pulso Thyias uti concita tympano.
Illam cogit amor Nothi
Lascivæ similem ludere capreæ:
Te lanæ prope nobilem
Tonsæ Luceriam, non citharæ, decent
Nec flos purpureus rosæ
Nec poti vetulam fæce tenus cadi.

CARMEN XVI.—AD MÆCENATEM.

Inclusam Danaën turris aënea
Robustæque fores et vigilum canum
Tristes excubiæ munierant satis
Nocturnis ab adulteris,
Si non Acrisium virginis abditæ
Custodem pavidum Jupiter et Venus
Risissent: fore enim tutum iter et patens
Converso in pretium Deo.
Aurum per medios ire satellites
Et perrumpere amat saxa potentius
Ictu fulmineo: concidit auguris
Argivi domus ob lucrum

Demersa exitio, diffidit urbium
Portas vir Macedo et subruit æmulos
Reges muneribus; munera navium
    Sævos illaqueant duces.
Crescentem sequitur cura pecuniam
Majorumque fames. Jure perhorrui
Late conspicuum tollere verticem,
    Mæcenas, equitum decus.
Quanto quisque sibi plura negaverit,
A Dîs plura feret: nil cupientium
Nudus castra peto et transfuga divitum
    Partes linquere gestio,
Contemptæ dominus splendidior rei,
Quam si quidquid arat impiger Apulus
Occultare meis dicerer horreis,
    Magnas inter opes inops.
Puræ rivus aquæ silvaque jugerum
Paucorum et segetis certa fides meæ
Fulgentem imperio fertilis Africæ
    Fallit sorte beatior.
Quamquam nec Calabræ mella ferunt apes
Nec Læstrygonia Bacchus in amphora
Languescit mihi nec pinguia Gallicis
    Crescunt vellera pascuis,
Importuna tamen pauperies abest,
Nec, si plura velim, tu dare deneges.
Contracto melius parva cupidine
    Vectigalia porrigam,
Quam si Mygdoniis regnum Alyattei
Campis continuem. Multa petentibus
Desunt multa: bene est, cui Deus obtulit
    Parca, quod satis est, manu.

CARMEN XVII.—AD ÆLIUM LAMIAM.

Æli vetusto nobilis ab Lamo,—
Quando et priores hinc Lamias ferunt

Denominatos et nepotum
Per memores genus omne fastos
Auctore ab illo ducis originem,
Qui Formiarum mœnia dicitur
Princeps et innantem Maricæ
Litoribus tenuisse Lirim
Late tyrannus: — cras foliis nemus
Multis et alga litus inutili
Demissa tempestas ab Euro
Sternet, aquæ nisi fallit augur
Annosa cornix. Dum potis, aridum
Compone lignum: cras Genium mero
Curabis et porco bimestri
Cum famulis operum solutis.

CARMEN XVIII.—AD FAUNUM.

FAUNE, Nympharum fugientum amator,
Per meos fines et aprica rura
Lenis incedas abeasque parvis
Æquus alumnis,
Si tener pleno cadit hædus anno,
Larga nec desunt Veneris sodali
Vina crateræ, vetus ara multo
Fumat odore.
Ludit herboso pecus omne campo,
Quum tibi Nonæ redeunt Decembres;
Festus in pratis vacat otioso
Cum bove pagus:
Inter audaces lupus errat agnos;
Spargit agrestes tibi silva frondes;
Gaudet invisam pepulisse fossor
Ter pede terram.

CARMEN XIX.—AD TELEPHUM.

Quantum distet ab Inacho
  Codrus pro patria non timidus mori,
Narras et genus Æaci,
  Et pugnata sacro bella sub Ilio:
Quo Chium pretio cadum
  Mercemur, quis aquam temperet ignibus,
Quo præbente domum et quota
  Pelignis caream frigoribus, taces.
Da lunæ propere novæ,
  Da noctis mediæ, da, puer, auguris
Murenæ: tribus aut novem
  Miscentur cyathis pocula commodis.
Qui Musas amat impares,
  Ternos ter cyathos attonitus petet
Vates; tres prohibet supra
  Rixarum metuens tangere Gratia
Nudis juncta sororibus.
  Insanire juvat: cur Berecynthiæ
Cessant flamina tibiæ?
  Cur pendet tacita fistula cum lyra?
Parcentes ego dexteras
  Odi: sparge rosas; audiat invidus
Dementem strepitum Lycus
  Et vicina seni non habilis Lyco.
Spissa te nitidum coma,
  Puro te similem, Telephe, Vespero,
Tempestiva petit Rhode:
  Me lentus Glyceræ torret amor meæ.

CARMEN XX.—AD PYRRHUM.

Non vides, quanto moveas periclo,
Pyrrhe, Gætulæ catulos leænæ?

Dura post paullo fugies inaudax
        Prœlia raptor.
Quum per obstantes juvenum catervas
Ibit insignem repetens Nearchum,
Grande certamen, tibi præda cedat,
        Major an illi.
Interim, dum tu celeres sagittas
Promis, hæc dentes acuit timendos,
Arbiter pugnæ posuisse nudo
        Sub pede palmam
Fertur et leni recreare vento
Sparsum odoratis humerum capillis,
Qualis aut Nireus fuit aut aquosa
        Raptus ab Ida.

CARMEN XXI.—AD AMPHORAM.

O NATA mecum consule Manlio,
Seu tu querelas sive geris jocos
    Seu rixam et insanos amores
        Seu facilem, pia testa, somnum;
Quocunque lectum nomine Massicum
Servas, moveri digna bono die,
    Descende Corvino jubente
        Promere languidiora vina.
Non ille, quamquam Socraticis madet
Sermonibus, te negleget horridus:
    Narratur et prisci Catonis
        Sæpe mero caluisse[1] virtus.
Tu lene tormentum ingenio admoves
Plerumque duro; tu sapientium
    Curas et arcanum jocoso
        Consilium retegis Lyæo;
Tu spem reducis mentibus anxiis,
Viresque et addis cornua pauperi

[1] incaluisse

Post te neque iratos trementi
Regum apices neque militum arma.
Te Liber, et, si læta aderit, Venus,
Segnesque nodum solvere Gratiæ,
Vivæque producent lucernæ,
Dum rediens fugat astra Phœbus.

CARMEN XXII.—AD DIANAM.

Montium custos nemorumque, Virgo,
Quæ laborantes utero puellas
Ter vocata audis adimisque leto,
Diva triformis,
Imminens villæ tua pinus esto,
Quam per exactos ego lætus annos
Verris obliquum meditantis ictum
Sanguine donem.

CARMEN XXIII.—AD PHIDYLEN.

Cœlo supinas si tuleris manus
Nascente Luna, rustica Phidyle,
Si thure placaris et horna
Fruge Lares avidaque porca,
Nec pestilentem sentiet Africum
Fecunda vitis nec sterilem seges
Robiginem aut dulces alumni
Pomifero grave tempus anno.
Nam quæ nivali pascitur Algido
Devota quercus inter et ilices
Aut crescit Albanis in herbis
Victima pontificum secures
Cervice tinget: te nihil attinet
Tentare multa cæde bidentium
Parvos coronantem marino
Rore Deos fragilique myrto.

Immunis aram si tetigit manus,
Non sumptuosa blandior hostia
Mollivit aversos Penates
Farre pio et saliente mica.

CARMEN XXIV.—IN AVAROS.

Intactis opulentior
Thesauris Arabum et divitis Indiæ,
Cæmentis licet occupes
Tyrrhenum omne tuis et mare Apulicum,
Si figit adamantinos
Summis verticibus dira necessitas
Clavos, non animum metu,
Non mortis laqueis expedies caput.
Campestres melius Scythæ,
Quorum plaustra vagas rite trahunt domos,
Vivunt, et rigidi Getæ,
Immetata quibus jugera liberas
Fruges et Cererem ferunt,
Nec cultura placet longior annua,
Defunctumque laboribus
Æquali recreat sorte vicarius.
Illic matre carentibus
Privignis mulier temperat innocens,
Nec dotata regit virum
Conjux nec nitido fidit adultero.
Dos est magna parentium
Virtus et metuens alterius viri
Certo fœdere castitas,
Et peccare nefas aut pretium est mori.
O quisquis volet impias
Cædes et rabiem tollere civicam,
Si quæret "Pater Urbium"
Subscribi statuis, indomitam audeat

Refrenare licentiam,
  Clarus postgenitis: quatenus— heu nefas!
Virtutem incolumem odimus,
  Sublatam ex oculis quærimus invidi.
Quid tristes querimoniæ,
  Si non supplicio culpa reciditur;
Quid leges sine moribus
  Vanæ proficiunt, si neque fervidis
Pars inclusa caloribus
  Mundi nec Boreæ finitimum latus
Durat æque solo nives
  Mercatorem abigunt, horrida callidi
Vincunt æquora navitæ,
  Magnum pauperies opprobrium jubet
Quidvis et facere et pati,
  Virtutisque viam deserit arduæ?
Vel nos in Capitolium,
  Quo clamor vocat et turba faventium,
Vel nos in mare proximum
  Gemmas et lapides, aurum et inutile,
Summi materiem mali,
  Mittamus, scelerum si bene pœnitet.
Eradenda cupidinis
  Pravi sunt elementa et teneræ nimis
Mentes asperioribus
  Formandæ studiis. Nescit equo rudis
Hærere ingenuus puer
  Venarique timet, ludere doctior,
Seu Græco jubeas trocho
  Seu malis vetita legibus alea,
Quum perjura patris fides
  Consortem socium fallat et hospitem
Indignoque pecuniam
  Heredi properet. Scilicet improbæ
Crescunt divitiæ; tamen
  Curtæ nescio quid semper abest rei.

CARMEN XXV.—AD BACCHUM.

Quo me, Bacche, rapis tui
  Plenum? quæ nemora aut quos agor in specus
Velox mente nova? quibus
  Antris egregii Cæsaris audiar
Æternum meditans decus
  Stellis inserere et consilio Jovis?
Dicam insigne recens adhuc
  Indictum ore alio. Non secus in jugis
Exsomnis stupet Euias
  Hebrum prospiciens et nive candidam
Thracen ac pede barbaro
  Lustratam Rhodopen, ut mihi devio
Ripas et vacuum nemus
  Mirari libet. O Naïadum potens
Baccharumque valentium
  Proceras manibus vertere fraxinos,
Nil parvum aut humili modo,
  Nil mortale loquar. Dulce periculum est,
O Lenæe, sequi Deum
  Cingentem viridi tempora pampino.

CARMEN XXVI.—AD VENEREM.

Vixi puellis nuper idoneus,
Et militavi non sine gloria;
  Nunc arma defunctumque bello
    Barbiton hic paries habebit,
Lævum marinæ qui Veneris latus
Custodit. Hic hic ponite lucida
  Funalia et vectes et arcus
    Oppositis foribus minaces.
O quæ beatam diva tenes Cyprum et
Memphin carentem Sithonia nive,

Regina, sublimi flagello
Tange Chloën semel arrogantem.

CARMEN XXVII.—AD GALATEAM.

IMPIOS parræ recinentis omen
Ducat et prægnans canis aut ab agro
Rava decurrens lupa Lanuvino,
Fetaque vulpes.
Rumpat et serpens iter institutum,
Si per obliquum similis sagittæ
Terruit mannos. Ego cui timebo
Providus auspex,
Antequam stantes repetat paludes
Imbrium divina avis imminentum,
Oscinem corvum prece suscitabo
Solis ab ortu.
Sis licet felix, ubicunque mavis,
Et memor nostri, Galatea, vivas,
Teque nec lævus vetet ire picus
Nec vaga cornix.
Sed vides, quanto trepidet tumultu
Pronus Orion. Ego quid sit ater
Hadriæ novi sinus et quid albus
Peccet Iapyx.
Hostium uxores puerique cæcos
Sentiant motus orientis Austri et
Æquoris nigri fremitum et trementes
Verbere ripas.
Sic et Europe niveum doloso
Credidit tauro latus et scatentem
Belluis pontum mediasque fraudes
Palluit audax.
Nuper in pratis studiosa florum et
Debitæ Nymphis opifex coronæ

Nocte sublustri nihil astra præter
Vidit et undas.
Quæ simul centum tetigit potentem
Oppidis Creten: "Pater, o relictum
Filiæ nomen pietasque," dixit,
Victa furore!
"Unde quo veni? Levis una mors est
Virginum culpæ. Vigilansne ploro
Turpe commissum, an vitiis carentem
Ludit imago
Vana, quæ porta fugiens eburna
Somnium ducit? Meliusne fluctus
Ire per longos fuit, an recentes
Carpere flores?
Si quis infamem mihi nunc juvencum
Dedat iratæ, lacerare ferro et
Frangere enitar modo multum amati
Cornua monstri.
Impudens liqui patrios Penates,
Impudens Orcum moror. O Deorum
Si quis hæc audis, utinam inter errem
Nuda leones!
Antequam turpis macies decentes
Occupet malas teneræque succus
Defluat prædæ, speciosa quæro
Pascere tigres.
Vilis Europe, pater urget absens:
Quid mori cessas? Potes hac ab orno
Pendulum zona bene te sequuta
Lædere[k] collum.
Sive te rupes et acuta leto
Saxa delectant, age te procellæ
Crede veloci, nisi herile mavis
Carpere pensum,

[k] e—lidere

Regius sanguis, dominæque tradi
Barbaræ pellex." Aderat querenti
Perfidum ridens Venus et remisso
Filius arcu.
Mox, ubi lusit satis: "Abstineto,"
Dixit, "irarum calidæque rixæ,
Quum tibi invisus laceranda reddet
Cornua taurus.
Uxor invicti Jovis esse nescis.
Mitte singultus, bene ferre magnam
Disce fortunam; tua sectus orbis
Nomina ducet.

CARMEN XXVIII.—AD LYDEN.

Festo quid potius die
Neptuni faciam? Prome reconditum,
Lyde strenua, Cæcubum
Munitæque adhibe vim sapientiæ.
Inclinare meridiem
Sentis ac, veluti stet volucris dies,
Parcis deripere horreo
Cessantem Bibuli consulis amphoram.
Nos cantabimus invicem
Neptunum et virides Nereïdum comas;
Tu curva recines lyra
Latonam et celeris spicula Cynthiæ,
Summo carmine quæ Cnidon
Fulgentesque tenet Cycladas et Paphon
Junctis visit oloribus;
Dicetur merita Nox quoque nenia.

CARMEN XXIX.—AD MÆCENATEM.

Tyrrhena regum progenies, tibi
Non ante verso lene merum cado

Cum flore, Mæcenas, rosarum, et
Pressa tuis balanus capillis
Jamdudum apud me est. Eripe te moræ;
Ne semper udum Tibur et Æsulæ
Declive contempleris arvum et
Telegoni juga parricidæ.
Fastidiosam desere copiam et
Molem propinquam nubibus arduis;
Omitte mirari beatæ
Fumum et opes strepitumque Romæ.
Plerumque gratæ divitibus vices
Mundæque parvo sub lare pauperum
Cœnæ sine aulæis et ostro
Sollicitam explicuere frontem.
Jam clarus occultum Andromedæ pater
Ostendit ignem, jam Procyon furit
Et stella vesani Leonis,
Sole dies referente siccos:
Jam pastor umbras cum grege languido
Rivumque fessus quærit et horridi
Dumeta Silvani; caretque
Ripa vagis taciturna ventis.
Tu, civitatem quis deceat status,
Curas, et Urbi sollicitus times,
Quid Seres et regnata Cyro
Bactra parent Tanaisque discors.
Prudens futuri temporis exitum
Caliginosa nocte premit Deus,
Ridetque, si mortalis ultra
Fas trepidat. Quod adest memento
Componere æquus: cetera fluminis
Ritu feruntur, nunc medio æquore
Cum pace delabentis Etruscum
In mare, nunc lapides adesos
Stirpesque raptas et pecus et domos
Volventis una, non sine montium

Clamore vicinæque silvæ,
Quum fera diluvies quietos
Irritat amnes. Ille potens sui
Lætusque deget, cui licet in diem
Dixisse, "Vixi: cras vel atra
Nube polum Pater occupato,
Vel sole puro; non tamen irritum
Quodcunque retro est, efficiet, neque
Diffinget infectumque reddet,
Quod fugiens semel hora vexit.
Fortuna sævo læta negotio et
Ludum insolentem ludere pertinax
Transmutat incertos honores,
Nunc mihi, nunc alii benigna.
Laudo manentem; si celeres quatit
Pennas, resigno quæ dedit et mea
Virtute me involvo probamque
Pauperiem sine dote quæro.
Non est meum, si mugiat Africis
Malus procellis, ad miseras preces
Decurrere et votis pacisci,
Ne Cypriæ Tyriæque merces
Addant avaro divitias mari.
Tunc me biremis præsidio scaphæ
Tutum per Ægæos tumultus
Aura feret geminusque Pollux."

CARMEN XXX.—AD MELPOMENEN.

Exegi monumentum ære perennius
Regalique situ pyramidum altius;
Quod non imber edax, non Aquilo impotens
Possit diruere, aut innumerabilis
Annorum series et fuga temporum.
Non omnis moriar, multaque pars mei

Vitabit Libitinam: usque ego postera
Crescam laude recens, dum Capitolium
Scandet cum tacita Virgine pontifex.
Dicar, qua violens obstrepit Aufidus
Et qua pauper aquæ Daunus agrestium
Regnavit populorum, ex humili potens
Princeps Æolium carmen ad Italos
Deduxisse modos. Sume superbiam
Quæsitam meritis, et mihi Delphica
Lauro cinge volens, Melpomene, comam.

Q. HORATII FLACCI

C A R M I N U M

LIBER QUARTUS.

CARMEN I.—AD VENEREM.

INTERMISSA, Venus, diu
  Rursus bella moves? Parce, precor, precor:
Non sum qualis eram bonæ
  Sub regno Cinaræ. Desine, dulcium
Mater sæva Cupidinum,
  Circa lustra decem flectere mollibus
Jam durum imperiis: abi,
  Quo blandæ juvenum te revocant preces.
Tempestivius in domum[a]
  Paulli purpureis ales oloribus
Comissabere Maximi,
  Si torrere jecur quæris idoneum:
Namque et nobilis et decens
  Et pro sollicitis non tacitus reis
Et centum puer artium
  Late signa feret militiæ tuæ.
Et, quandoque potentior
  Largi muneribus riserit æmuli,
Albanos prope te lacus
  Ponet marmoream sub trabe citrea.
Illic plurima naribus
  Duces thura, lyræque et Berecynthiæ

[a] domo

Delectabere tibiæ
  Mixtis carminibus non sine fistula;
Illic bis pueri die
  Numen cum teneris virginibus tuum
Laudantes pede candido
  In morem Salium ter quatient humum.
Me nec femina nec puer
  Jam nec spes animi credula mutui,
Nec certare juvat mero,
  Nec vincire novis tempora floribus.
Sed cur heu, Ligurine, cur
  Manat rara meas lacrima per genas?
Cur facunda parum decoro
  Inter verba cadit lingua silentio?
Nocturnis ego somniis
  Jam captum teneo, jam volucrem sequor
Te per gramina Martii
  Campi, te per aquas, dure, volubiles.

CARMEN II.—AD JULUM ANTONIUM.

PINDARUM quisquis studet æmulari,
Jule, ceratis ope Dædalea
Nititur pennis vitreo daturus
    Nomina ponto.
Monte decurrens velut amnis, imbres
Quem super notas aluere ripas,
Fervet immensusque ruit profundo
    Pindarus ore,
Laurea donandus Apollinari,
Seu per audaces nova dithyrambos
Verba devolvit numerisque fertur
    Lege solutis;
Seu Deos regesve canit, Deorum
Sanguinem, per quos cecidere justa

Morte Centauri, cecidit tremendæ
    Flamma Chimæræ;
Sive quos Elea domum reducit
Palma cœlestes pugilemve equumve
Dicit et centum potiore signis
    Munere donat,
Flebili sponsæ juvenemve raptum
Plorat et vires animumque moresque
Aureos educit in astra nigroque
    Invidet Orco.
Multa Dircæum levat aura cycnum,
Tendit, Antoni, quoties in altos
Nubium tractus. Ego apis Matinæ
    More modoque
Grata carpentis thyma per laborem
Plurimum circa nemus uvidique
Tiburis ripas operosa parvus
    Carmina fingo.
Concines majore poëta plectro
Cæsarem, quandoque trahet feroces
Per sacrum clivum merita decorus
    Fronde Sugambros;
Quo nihil majus meliusve terris
Fata donavere bonique Divi
Nec dabunt, quamvis redeant in aurum
    Tempora priscum.
Concines lætosque dies et Urbis
Publicum ludum super impetrato
Fortis Augusti reditu forumque
    Litibus orbum.
Tum meæ, si quid loquar audiendum,
Vocis accedet bona pars; et, "O Sol
Pulcher! o laudande!" canam, recepto
    Cæsare felix.
Teque, dum procedit, "io Triumphe,"
Non semel dicemus, "io Triumphe,"

Civitas omnis dabimusque Divis
Thura benignis.
Te decem tauri totidemque vaccæ,
Me tener solvet vitulus, relicta
Matre qui largis juvenescit herbis
In mea vota,
Fronte curvatos imitatus ignes
Tertium Lunæ referentis ortum,
Qua notam duxit niveus videri,
Cetera fulvus.

CARMEN III.—AD MELPOMENEN.

Quem tu, Melpomene, semel
Nascentem placido lumine videris,
Illum non labor Isthmius
Clarabit pugilem, non equus impiger
Curru ducet Achaico
Victorem, neque res bellica Deliis
Ornatum foliis ducem,
Quod regum tumidas contuderit minas,
Ostendet Capitolio:
Sed quæ Tibur aquæ fertile præfluunt
Et spissæ nemorum comæ
Fingent Æolio carmine nobilem.
Romæ principis urbium
Dignatur soboles inter amabiles
Vatum ponere me choros,
Et jam dente minus mordeor invido.
O testudinis aureæ
Dulcem quæ strepitum, Pieri, temperas,
O mutis quoque piscibus
Donatura cycni, si libeat, sonum,
Totum muneris hoc tui est,
Quod monstror digito prætereuntium

Romanæ fidicen lyræ:
Quod spiro et placeo, si placeo, tuum est.

124

CARMEN IV.—AD URBEM ROMAM.

Qualem ministrum fulminis alitem,
Cui rex Deorum regnum in aves vagas
Permisit expertus fidelem
Jupiter in Ganymede flavo,
Olim juventas et patrius vigor
Nido laborum propulit inscium,
Vernique jam nimbis remotis
Insolitos docuere nisus
Venti paventem, mox in ovilia
Demisit hostem vividus impetus,
Nunc in reluctantes dracones
Egit amor dapis atque pugnæ
Qualemve lætis caprea pascuis
Intenta fulvæ matris ab ubere
Jam lacte depulsum leonem
Dente novo peritura vidit:
Videre Rhætis bella sub Alpibus
Drusum gerentem Vindelici; quibus
Mos unde deductus per omne
Tempus Amazonia securi
Dextras obarmet, quærere distuli;
Nec scire fas est omnia; sed diu
Lateque victrices catervæ
Consiliis juvenis revictæ
Sensere, quid mens rite, quid indoles
Nutrita faustis sub penetralibus
Posset, quid Augusti paternus
In pueros animus Nerones.
Fortes creantur fortibus et bonis;
Est in juvencis, est in equis patrum

Virtus, neque imbellem feroces
Progenerant aquilæ columbam:
Doctrina sed vim promovet insitam
Rectique cultus pectora roborant;
Utcunque defecere mores,
Indecorant[1] bene nata culpæ.
Quid debeas, o Roma, Neronibus,
Testis Metaurum flumen et Hasdrubal
Devictus et pulcher fugatis
Ille dies Latio tenebris,
Qui primus alma risit adorea,
Dirus per urbes Afer ut Italas
Ceu flamma per tædas vel Eurus
Per Siculas equitavit undas.
Post hoc secundis usque laboribus
Romana pubes crevit et impio
Vastata Pœnorum tumultu
Fana Deos habuere rectos,
Dixitque tandem perfidus Hannibal:
"Cervi, luporum præda rapacium,
Sectamur ultro, quos opimus
Fallere et effugere est triumphus.
Gens, quæ cremato fortis ab Ilio
Jactata Tuscis æquoribus, sacra,
Natosque maturosque patres
Pertulit Ausonias ad urbes,
Duris ut ilex tonsa bipennibus
Nigræ feraci frondis in Algido,
Per damna, per cædes ab ipso
Ducit opes animumque ferro.
Non Hydra secto corpore firmior
Vinci dolentem crevit in Herculem,
Monstrumve submisere Colchi
Majus Echioniæve Thebæ.

[1] dedecorant

Merses profundo, pulchrior exiet*;
Luctere, multa proruet integrum
Cum laude victorem geretque
Prœlia conjugibus loquenda.
Carthagini jam non ego nuntios
Mittam superbos. Occidit, occidit
Spes omnis et fortuna nostri
Nominis, Hasdrubale interempto.
Nil Claudiæ non perficient manus,
Quas et benigno numine Jupiter
Defendit et curæ sagaces
Expediunt per acuta belli."

CARMEN V.—AD AUGUSTUM.

Divis orte bonis, optime Romulæ
Custos gentis, abes jam nimium diu:
Maturum reditum pollicitus patrum
Sancto concilio redi.
Lucem redde tuæ, dux bone, patriæ;
Instar veris enim vultus ubi tuus
Affulsit populo, gratior it dies
Et soles melius nitent.
Ut mater juvenem, quem Notus invido
Flatu Carpathii trans maris æquora
Cunctantem spatio longius annuo
Dulci distinet a domo,
Votis ominibusque et precibus vocat,
Curvo nec faciem litore dimovet;
Sic desideriis icta fidelibus
Quærit patria Cæsarem.
Tutus bos etenim rura perambulat,
Nutrit rura Ceres almaque Faustitas,
Pacatum volitant per mare navitæ,
Culpari metuit Fides;

* evenit

Nullis polluitur casta domus stupris,
Mos et lex maculosum edomuit nefas,
Laudantur simili prole puerperæ,
    Culpam pœna premit comes.
Quis Parthum paveat, quis gelidum Scythen,
Quis Germania quos horrida parturit
Fetus incolumi Cæsare? quis feræ
    Bellum curet Iberiæ?
Condit quisque diem collibus in suis,
Et vitem viduas ducit ad arbores;
Hinc ad vina redit lætus et alteris
    Te mensis adhibet Deum;
Te multa prece, te prosequitur mero
Defuso pateris, et Laribus tuum
Miscet numen, uti Græcia Castoris
    Et magni memor Herculis.
"Longas o utinam, dux bone, ferias
Præstes Hesperiæ!" dicimus integro
Sicci mane die, dicimus uvidi,
    Quum Sol Oceano subest.

CARMEN VI.—AD APOLLINEM.

Dive, quem proles Niobea magnæ
Vindicem linguæ Tityosque raptor
Sensit et Trojæ prope victor altæ
    Phthius Achilles,
Ceteris major, tibi miles impar;
Filius quamvis Thetidis marinæ
Dardanas turres quateret tremenda
    Cuspide pugnax.
Ille, mordaci velut icta ferro
Pinus aut impulsa cupressus Euro,
Procidit late, posuitque collum in
    Pulvere Teucro.
Ille non inclusus equo Minervæ

Sacra mentito male feriatos
Troas et lætam Priami choreis
    Falleret aulam;
Sed palam captis gravis, heu nefas heu,
Nescios fari pueros Achivis
Ureret flammis, etiam latentem
    Matris in alvo;
Ni tuis victus Venerisque gratæ
Vocibus Divom pater annuisset
Rebus Æneæ potiore ductos
    Alite muros.
Doctor argutæ fidicen Thaliæ,
Phœbe, qui Xantho lavis amne crines,
Dauniæ defende decus Camenæ,
    Levis Agyieu.
Spiritum Phœbus mihi, Phœbus artem
Carminis nomenque dedit poëtæ.
Virginum primæ puerique claris
    Patribus orti,
Deliæ tutela Deæ fugaces
Lyncas et cervos cohibentis arcu,
Lesbium servate pedem meique
    Pollicis ictum,
Rite Latonæ puerum canentes,
Rite crescentem face Noctilucam,
Prosperam frugum celeremque pronos
    Volvere menses.
Nupta jam dices: "Ego Dîs amicum,
Seculo festas referente luces,
Reddidi carmen docilis modorum
    Vatis Horatî."

CARMEN VII.—AD TORQUATUM.

DIFFUGERE nives, redeunt jam gramina campis,
    Arboribusque comæ;

Mutat terra vices et decrescentia ripas
  Flumina prætereunt;
Gratia cum Nymphis geminisque sororibus audet
  Ducere nuda choros.
Immortalia ne speres, monet annus et almum
  Quæ rapit hora diem.
Frigora mitescunt Zephyris; ver proterit æstas
  Interitura, simul
Pomifer Auctumnus fruges effuderit, et mox
  Bruma recurrit iners.
Damna tamen celeres reparant cœlestia lunæ:
  Nos, ubi decidimus,
Quo pater Æneas, quo dives Tullus et Ancus,
  Pulvis et umbra sumus.
Quis scit an adjiciant hodiernæ crastina summæ
  Tempora Di superi?
Cuncta manus avidas fugient heredis, amico
  Quæ dederis animo.
Quum semel occideris et de te splendida Minos
  Fecerit arbitria,
Non, Torquate, genus, non te facundia, non te
  Restituet pietas;
Infernis neque enim tenebris Diana pudicum
  Liberat Hippolytum,
Nec Lethæa valet Theseus abrumpere caro
  Vincula Pirithoo.

CARMEN VIII.—AD CENSORINUM.

Donarem pateras grataque commodus,
Censorine, meis æra sodalibus,
Donarem tripodas, præmia fortium
Graiorum, neque tu pessima munerum
Ferres, divite me scilicet artium,
Quas aut Parrhasius protulit aut Scopas

Hic saxo, liquidis ille coloribus
Sollers nunc hominem ponere, nunc Deum.
Sed non hæc mihi vis, non tibi talium
Res est aut animus deliciarum egens.
Gaudes carminibus; carmina possumus
Donare et pretium dicere muneri.
Non incisa notis marmora publicis,
Per quæ spiritus et vita redit bonis
Post mortem ducibus, non celeres fugæ
Rejectæque retrorsum Hannibalis minæ;
Non incendia Carthaginis impiæ,
*   *   *   *   *   *
*   *   *   *   *   *
Ejus, qui domita nomen ab Africa
Lucratus rediit, clarius indicant
Laudes quam Calabræ Pierides: neque,
Si chartæ sileant quod bene feceris,
Mercedem tuleris. Quid foret Iliæ
Mavortisque puer, si taciturnitas
Obstaret meritis invida Romuli?
Ereptum Stygiis fluctibus Æacum
Virtus et favor et lingua potentium
Vatum divitibus consecrat insulis.
Dignum laude virum Musa vetat mori:
Cœlo Musa beat. Sic Jovis interest
Optatis epulis impiger Hercules;
Clarum Tyndaridæ sidus ab infimis
Quassas eripiunt æquoribus rates;
Ornatus viridi tempora pampino
Liber vota bonos ducit ad exitus.

CARMEN IX.—AD LOLLIUM.

Ne forte credas interitura, quæ
Longe sonantem natus ad Aufidum

Non ante vulgatas per artes
Verba loquor socianda chordis:
Non, si priores Mæonius tenet
Sedes Homerus, Pindaricæ latent
Ceæque et Alcæi minaces
Stesichorique graves Camenæ;
Nec, si quid olim lusit Anacreon,
Delevit ætas; spirat adhuc amor
Vivuntque commissi calores
Æoliæ fidibus puellæ.
Non sola comptos arsit adulteri
Crines et aurum vestibus illitum
Mirata regalesque cultus
Et comites Helene Lacæna,
Primusve Teucer tela Cydonio
Direxit arcu; non semel Ilios
Vexata; non pugnavit ingens
Idomeneus Sthenelusve solus
Dicenda Musis prœlia; non ferox
Hector vel acer Deïphobus graves
Excepit ictus pro pudicis
Conjugibus puerisque primus.
Vixere fortes ante Agamemnona
Multi; sed omnes illacrimabiles
Urgentur ignotique longa
Nocte, carent quia vate sacro.
Paullum sepultæ distat inertiæ
Celata virtus. Non ego te meis
Chartis inornatum silebo,
Totve tuos patiar labores
Impune, Lolli, carpere lividas
Obliviones. Est animus tibi
Rerumque prudens et secundis
Temporibus dubiisque rectus;
ndex avaræ fraudis et abstinens
entis ad se cuncta pecuniæ,

Consulque non unius anni,
Sed quoties bonus atque fidus
Judex honestum prætulit utili,
Rejecit alto dona nocentium
Vultu, per obstantes catervas
Explicuit sua victor arma.
Non possidentem multa vocaveris
Recte beatum: rectius occupat
Nomen beati, qui Deorum
Muneribus sapienter uti
Duramque callet pauperiem pati
Pejusque leto flagitium timet,
Non ille pro caris amicis
Aut patria timidus perire.

CARMEN X.—AD LIGURINUM.

O crudelis adhuc et Veneris muneribus potens,
Insperata tuæ quum veniet pluma superbiæ,
Et, quæ nunc humeris involitant, deciderint comæ,
Nunc et qui color est puniceæ flore prior rosæ,
Mutatus Ligurinum in faciem verterit hispidam,
Dices, heu, quoties te speculo videris alterum:
"Quæ mens est hodie, cur eadem non puero fuit,
Vel cur his animis incolumes non redeunt genæ?"

CARMEN XI.—AD PHYLLIDEM.

Est mihi nonum superantis annum
Plenus Albani cadus; est in horto,
Phylli, nectendis apium coronis;
Est hederæ vis
Multa, qua crines religata fulges;
Ridet argento domus; ara castis
Vincta verbenis avet immolato
Spargier agno;

Cuncta festinat manus, huc et illuc
Cursitant mixtæ pueris puellæ;
Sordidum flammæ trepidant rotantes
Vertice fumum.
Ut tamen noris quibus advoceris
Gaudiis, Idus tibi sunt agendæ,
Qui dies mensem Veneris marinæ
Findit Aprilem,
Jure sollemnis mihi sanctiorque
Pæne natali proprio, quod ex hac
Luce Mæcenas meus adfluentes
Ordinat annos.
Telephum, quem tu petis, occupavit
Non tuæ sortis juvenem puella
Dives et lasciva tenetque grata
Compede vinctum.
Terret ambustus Phaëthon avaras
Spes, et exemplum grave præbet ales
Pegasus terrenum equitem gravatus
Bellerophontem,
Semper ut te digna sequare et ultra
Quam licet sperare nefas putando,
Disparem vites. Age jam meorum
Finis amorum —
Non enim posthac alia calebo
Femina — condisce modos, amanda
Voce quos reddas; minuentur atræ
Carmine curæ.

CARMEN XII.—AD VIRGILIUM.

Jam veris comites, quæ mare temperant,
Impellunt animæ lintea Thraciæ:
Jam nec prata rigent nec fluvii strepunt
Hiberna nive turgidi.

Nidum ponit Ityn flebiliter gemens
Infelix avis et Cecropiæ domus
Æternum opprobrium, quod male barbaras
    Regum est ulta libidines.
Dicunt in tenero gramine pinguium
Custodes ovium carmina fistula
Delectantque Deum, cui pecus et nigri
    Colles Arcadiæ placent.
Adduxere sitim tempora, Virgili:
Sed pressum Calibus ducere Liberum
Si gestis, juvenum nobilium cliens,
    Nardo vina merebere.
Nardi parvus onyx eliciet cadum,
Qui nunc Sulpiciis accubat horreis,
Spes donare novas largus amaraque
    Curarum eluere efficax.
Ad quæ si properas gaudia, cum tua
Velox merce veni: non ego te meis
Immunem meditor tingere poculis,
    Plena dives ut in domo.
Verum pone moras et studium lucri;
Nigrorumque memor, dum licet, ignium
Misce stultitiam consiliis brevem:
    Dulce est desipere in loco.

CARMEN XIII.—AD LYCEN.

Audivere, Lyce, Dî mea vota, Dî
Audivere, Lyce: fis anus, et tamen
  Vis formosa videri,
    Ludisque et bibis impudens,
Et cantu tremulo pota Cupidinem
Lentum sollicitas. Ille virentis et
  Doctæ psallere Chiæ
    Pulchris excubat in genis.

Importunus enim transvolat aridas
Quercus, et refugit te, quia luridi
  Dentes, te quia rugæ
    Turpant et capitis nives;
Nec Coæ referunt jam tibi purpuræ
Nec clari lapides tempora, quæ semel
  Notis condita fastis
    Inclusit volucris dies.
Quo fugit Venus, heu, quove color decens[p] ?
Quo motus? quid habes illius, illius,
  Quæ spirabat amores,
    Quæ me surpuerat mihi,
Felix post Cinaram, notaque et artium
Gratarum facies? Sed Cinaræ breves
  Annos fata dederunt,
    Servatura diu parem
Cornicis vetulæ temporibus Lycen,
Possent ut juvenes visere fervidi
  Multo non sine risu
    Dilapsam in cineres facem.

CARMEN XIV.—AD AUGUSTUM.

Quæ cura patrum quæve Quiritium
Plenis honorum muneribus tuas,
  Auguste, virtutes in ævum
    Per titulos memoresque fastos
Æternet, o, qua sol habitabiles
Illustrat oras, maxime principum!—
  Quem legis expertes Latinæ
    Vindelici didicere nuper,
Quid Marte posses; milite nam tuo
Drusus Genaunos, implacidum genus,
  Breunosque veloces et arces
    Alpibus impositas tremendis

[p] color? decens

Dejecit acer plus vice simplici.
Major Neronum mox grave prœlium
Commisit immanesque Rhætos
Auspiciis pepulit secundis,
Spectandus in certamine Martio,
Devota morti pectora liberæ
Quantis fatigaret ruinis;
Indomitas prope qualis undas
Exercet Auster, Pleïadum choro
Scindente nubes, impiger hostium
Vexare turmas et frementem
Mittere equum medios per ignes.
Sic tauriformis volvitur Aufidus,
Qui regna Dauni præfluit Apuli,
Quum sævit horrendamque cultis
Diluviem meditatur agris,
Ut barbarorum Claudius agmina
Ferrata vasto diruit impetu
Primosque et extremos metendo
Stravit humum sine clade victor,
Te copias, te consilium et tuos
Præbente Divos. Nam tibi quo die
Portus Alexandrea supplex
Et vacuam patefecit aulam,
Fortuna lustro prospera tertio
Belli secundos reddidit exitus,
Laudemque et optatum peractis
Imperiis decus arrogavit.
Te Cantaber non ante domabilis
Medusque et Indus, te profugus Scythes
Miratur, o tutela præsens
Italiæ dominæque Romæ.
Te fontium qui celat origines
Nilusque et Ister, te rapidus Tigris,
Te belluosus qui remotis
Obstrepit Oceanus Britannis,

Te non paventis funera Galliæ
Duræque tellus audit Iberiæ,
Te cæde gaudentes Sugambri
Compositis venerantur armis.

CARMEN XV.—AUGUSTI LAUDES.

Phœbus volentem prœlia me loqui
Victas et urbes increpuit lyra,
Ne parva Tyrrhenum per æquor
Vela darem. Tua, Cæsar, ætas
Fruges et agris rettulit uberes
Et signa nostro restituit Jovi
Derepta Parthorum superbis
Postibus et vacuum duellis
Janum Quirini clausit et ordinem
Rectum evaganti frena licentiæ
Injecit emovitque culpas
Et veteres revocavit artes,
Per quas Latinum nomen et Italæ
Crevere vires famaque et imperî
Porrecta majestas ad ortus
Solis ab Hesperio cubili.
Custode rerum Cæsare non furor
Civilis aut vis exiget otium,
Non ira, quæ procudit enses
Et miseras inimicat urbes.
Non, qui profundum Danubium bibunt,
Edicta rumpent Julia, non Getæ,
Non Seres infidive Persæ,
Non Tanaïn prope flumen orti.
Nosque et profestis lucibus et sacris
Inter jocosi munera Liberi
Cum prole matronisque nostris,
Rite Deos prius apprecati,

Virtute functos more patrum duces
Lydis remixto carmine tibiis
  Trojamque et Anchisen et almæ
    Progeniem Veneris canemus.

Q. HORATII FLACCI

CARMEN SECULARE.

Phœbe silvarumque potens Diana,
Lucidum cœli decus, o colendi
Semper et culti, date, quæ precamur
Tempore sacro,
Quo Sibyllini monuere versus
Virgines lectas puerosque castos
Dîs, quibus septem placuere colles,
Dicere carmen.
Alme Sol, curru nitido diem qui
Promis et celas, aliusque et idem
Nasceris, possis nihil urbe Roma
Visere majus.
Rite maturos aperire partus
Lenis, Ilithyia, tuere matres,
Sive tu Lucina probas vocari
Seu Genitalis.
Diva, producas sobolem patrumque
Prosperes decreta super jugandis
Feminis prolisque novæ feraci
Lege marita.
Certus undenos decies per annos
Orbis ut cantus referatque ludos

Ter die claro totiesque grata
    Nocte frequentes.
Vosque veraces cecinisse, Parcæ,
Quod semel dictum est stabilisque rerum
Terminus servat, bona jam peractis
    Jungite fata.
Fertilis frugum pecorisque Tellus
Spicea donet Cererem corona;
Nutriant fetus et aquæ salubres
    Et Jovis auræ.
Condito mitis placidusque telo
Supplices audi pueros, Apollo;
Siderum regina bicornis, audi,
    Luna, puellas:
Roma si vestrum est opus, Iliæque
Litus Etruscum tenuere turmæ,
Jussa pars mutare lares et urbem
    Sospite cursu,
Cui per ardentem sine fraude Trojam
Castus Æneas patriæ superstes
Liberum munivit iter daturus
    Plura relictis:
Dî, probos mores docili juventæ,
Dî, senectuti placidæ quietem,
Romulæ genti date remque prolemque
    Et decus omne!
Quæque vos bobus veneratur albis
Clarus Anchisæ Venerisque sanguis,
Impetret, bellante prior, jacentem
    Lenis in hostem.
Jam mari terraque manus potentes
Medus Albanasque timet secures;
Jam Scythæ responsa petunt superbi
    Nuper et Indi.
Jam Fides et Pax et Honos Pudorque
Priscus et neglecta redire Virtus

Audet, apparetque beata pleno
Copia cornu.
Augur et fulgente decorus arcu
Phœbus acceptusque novem Camenis,
Qui salutari levat arte fessos
Corporis artus,
Si Palatinas videt æquus arces,
Remque Romanam Latiumque felix
Alterum in lustrum meliusque semper
Proroget ævum.
Quæque Aventinum tenet Algidumque,
Quindecim Diana preces virorum
Curet et votis puerorum amicas
Applicet aures.
Hæc Jovem sentire Deosque cunctos,
Spem bonam certamque domum reporto,
Doctus et Phœbi chorus et Dianæ
Dicere laudes.

Q. HORATII FLACCI

E P O D O N

LIBER.

CARMEN I.—AD MÆCENATEM.

Ibis Liburnis inter alta navium,
  Amice, propugnacula,
Paratus omne Cæsaris periculum
  Subire, Mæcenas, tuo.
Quid nos? quibus te vita si superstite
  Jucunda, si contra, gravis.
Utrumne jussi persequemur otium,
  Non dulce, ni tecum simul,
An hunc laborem mente laturi, decet
  Qua ferre non molles viros?
Feremus et te vel per Alpium juga,
  Inhospitalem et Caucasum,
Vel Occidentis usque ad ultimum sinum,
  Forti sequemur pectore.
Roges, tuum labore quid juvem meo,
  Imbellis ac firmus parum?
Comes minore sum futurus in metu,
  Qui major absentes habet;
Ut assidens implumibus pullis avis
  Serpentium allapsus timet
Magis relictis, non, ut adsit, auxili
  Latura plus præsentibus.

Libenter hoc et omne militabitur
  Bellum in tuæ spem gratiæ,
Non ut juvencis illigata pluribus
  Aratra nitantur mea,
Pecusve Calabris ante sidus fervidum
  Lucana mutet pascuis,
Neque ut superni villa candens Tusculi
  Circæa tangat mœnia.
Satis superque me benignitas tua
  Ditavit: haud paravero
Quod aut avarus ut Chremes terra premam,
  Discinctus aut perdam nepos.

CARMEN II.—ALFIUS.

"Beatus ille, qui procul negotiis,
  Ut prisca gens mortalium,
Paterna rura bobus exercet suis,
  Solutus omni fenore,
Neque excitatur classico miles truci,
  Neque horret iratum mare,
Forumque vitat et superba civium
  Potentiorum limina.
Ergo aut adulta vitium propagine
  Altas maritat populos,
Aut in reducta valle mugientium
  Prospectat errantes greges;
Inutilesque falce ramos amputans
  Feliciores inserit;
Aut pressa puris mella condit amphoris;
  Aut tondet infirmas oves;
Vel quum decorum mitibus pomis caput
  Autumnus agris extulit,
Ut gaudet insitiva decerpens pyra,
  Certantem et uvam purpuræ,
Qua muneretur te, Priape, et te, pater

Silvane, tutor finium!
Libet jacere modo sub antiqua ilice,
Modo in tenaci gramine.
Labuntur altis interim ripis aquæ,
Queruntur in silvis aves,
Fontesque lymphis obstrepunt manantibus,
Somnos quod invitet leves.
At cum tonantis annus hibernus Jovis
Imbres nivesque comparat,
Aut trudit acres hinc et hinc multa cane
Apros in obstantes plagas,
Aut amite levi rara tendit retia,
Turdis edacibus dolos,
Pavidumque leporem et advenam laqueo gruem
Jucunda captat præmia.
Quis non malarum, quas amor curas habet,
Hæc inter obliviscitur?
Quod si pudica mulier in partem juvet
Domum atque dulces liberos,
Sabina qualis aut perusta solibus
Pernicis uxor Apuli,
Sacrum vetustis exstruat lignis focum
Lassi sub adventum viri,
Claudensque textis cratibus lætum pecus
Distenta siccet ubera;
Et horna dulci vina promens dolio,
Dapes inemptas apparet:
Non me Lucrina juverint conchylia
Magisve rhombus aut scari,
Si quos Eois intonata fluctibus
Hiems ad hoc vertat mare;
Non Afra avis descendat in ventrem meum,
Non attagen Ionicus
Jucundior, quam lecta de pinguissimis
Oliva ramis arborum
Aut herba lapathi prata amantis et gravi

Malvæ salubres corpori
Vel agna festis cæsa Terminalibus
Vel hædus ereptus lupo.
Has inter epulas ut juvat pastas oves
Videre properantes domum,
Videre fessos vomerem inversum boves
Collo trahentes languido,
Positosque vernas, ditis examen domus,
Circum renidentes lares."
Hæc ubi locutus fenerator Alfius,
Jam jam futurus rusticus,
Omnem redegit Idibus pecuniam,
Quærit Calendis ponere.

CARMEN III.—AD MÆCENATEM.

Parentis olim si quis impia manu
Senile guttur fregerit,
Edit cicutis allium nocentius.
O dura messorum ilia!
Quid hoc veneni sævit in præcordiis?
Num viperinus his cruor
Incoctus herbis me fefellit? an malas
Canidia tractavit dapes?
Ut Argonautas præter omnes candidum
Medea mirata est ducem,
Ignota tauris illigaturum juga
Perunxit hoc Iasonem;
Hoc delibutis ulta donis pellicem
Serpente fugit alite.
Nec tantus unquam siderum insedit vapor
Siticulosæ Apuliæ,
Nec munus humeris efficacis Herculis
Inarsit æstuosius.
At, si quid unquam tale concupiveris,
Jocose Mæcenas, precor,

Manum puella savio[q] opponat tuo,
  Extrema et in sponda cubet.

CARMEN IV.—IN MENAM.

Lupis et agnis quanta sortito obtigit,
  Tecum mihi discordia est,
Ibericis peruste funibus latus
  Et crura dura compede.
Licet superbus ambules pecunia,
  Fortuna non mutat genus.
Videsne, Sacram metiente te viam
  Cum bis trium ulnarum toga,
Ut ora vertat huc et huc euntium
  Liberrima indignatio?
"Sectus flagellis hic triumviralibus
  Præconis ad fastidium
Arat Falerni mille fundi jugera
  Et Appiam mannis terit,
Sedilibusque magnus in primis eques
  Othone contempto sedet!
Quid attinet tot ora navium gravi
  Rostrata duci pondere
Contra latrones atque servilem manum,
  Hoc, hoc tribuno militum?"

CARMEN V.—IN CANIDIAM VENEFICAM.

"At, o Deorum quidquid in cœlo regit
  Terras et humanum genus,
Quid iste fert tumultus? aut quid omnium
  Vultus in unum me truces?
Per liberos te, si vocata partubus
  Lucina veris affuit,
Per hoc inane purpuræ decus precor,

[q] suavio

Per improbaturum hæc Jovem,
Quid ut noverca me intueris aut uti
Petita ferro bellua?"
Ut hæc trementi questus ore constitit
Insignibus raptis puer,
Impube corpus, quale posset impia
Mollire Thracum pectora,
Canidia brevibus implicata viperis
Crines et incomptum caput,
Jubet sepulchris caprificos erutas,
Jubet cupressus funebres
Et uncta turpis ova ranæ sanguine
Plumamque nocturnæ strigis
Herbasque, quas Iolcus atque Iberia
Mittit venenorum ferax,
Et ossa ab ore rapta jejunæ canis
Flammis aduri Colchicis.
At expedita Sagana per totam domum
Spargens Avernales aquas
Horret capillis ut marinus asperis
Echinus aut currens aper.
Abacta nulla Veia conscientia,
Ligonibus duris humum
Exhauriebat ingemens laboribus,
Quo posset infossus puer
Longo die bis terque mutatæ dapis
Inemori spectaculo,
Quum promineret ore, quantum exstant aqua
Suspensa mento corpora;
Exsucta uti medulla et aridum jecur
Amoris esset poculum,
Interminato quum semel fixæ cibo
Intabuissent pupulæ.
Non defuisse masculæ libidinis
Ariminensem Foliam
Et otiosa credidit Neapolis

Et omne vicinum oppidum,
Quæ sidera excantata voce Thessala
Lunamque cœlo deripit.
Hic irresectum sæva dente livido
Canidia rodens pollicem
Quid dixit aut quid tacuit? "O rebus meis
Non infideles arbitræ,
Nox et Diana, quæ silentium regis,
Arcana quum fiunt sacra,
Nunc nunc adeste, nunc in hostiles domos
Iram atque numen vertite!
Formidolosis dum latent silvis feræ
Dulci sopore languidæ,
Senem, quod omnes rideant, adulterum
Latrent Suburanæ canes
Nardo perunctum, quale non perfectius
Meæ laborarint manus.—
Quid accidit? Cur dira barbaræ minus
Venena Medeæ valent?
Quibus superbam fugit ulta pellicem,
Magni Creontis filiam,
Quum palla, tabo munus imbutum, novam
Incendio nuptam abstulit.
Atqui nec herba nec latens in asperis
Radix fefellit me locis.
Indormit unctis omnium cubilibus
Oblivione pellicum.
Ah ah! solutus ambulat veneficæ
Scientioris carmine.
Non usitatis, Vare, potionibus,
O multa fleturum caput,
Ad me recurres nec vocata mens tua
Marsis redibit vocibus.
Majus parabo, majus infundam tibi
Fastidienti poculum,
Priusque cœlum sidet inferius mari,

Tellure porrecta super,
Quam non amore sic meo flagres uti
Bitumen atris ignibus."—
Sub hæc puer jam non ut ante mollibus
Lenire verbis impias,
Sed dubius unde rumperet silentium
Misit Thyesteas preces:
"Venena magnum fas nefasque non valent
Convertere humanam vicem;
Diris agam vos; dira detestatio
Nulla expiatur victima.
Quin, ubi perire jussus exspiravero,
Nocturnus occurram furor
Petamque vultus umbra curvis unguibus,
Quæ vis Deorum est manium,
Et inquietis assidens præcordiis
Pavore somnos auferam.
Vos turba vicatim hinc et hinc saxis petens
Contundet obscœnas anus.
Post insepulta membra different lupi
Et Esquilinæ alites;
Neque hoc parentes heu mihi superstites
Effugerit spectaculum."

CARMEN VI.—IN INIMICUM.

QUID immerentes hospites vexas canis
Ignavus adversum lupos?
Quin huc inanes, si potes, vertis minas,
Et me remorsurum petis.
Nam qualis aut Molossus aut fulvus Lacon,
Amica vis pastoribus,
Agam per altas aure sublata nives,
Quæcunque præcedet fera:
Tu, quum timenda voce complesti nemus,
Projectum odoraris cibum.

Cave, cave: namque in malos asperrimus
Parata tollo cornua,
Qualis Lycambæ spretus infido gener
Aut acer hostis Bupalo.
An, si quis atro dente me petiverit,
Inultus ut flebo puer?

CARMEN VII.—AD ROMANOS.

Quo, quo scelesti ruitis? aut cur dexteris
Aptantur enses conditi?
Parumne campis atque Neptuno super
Fusum est Latini sanguinis?
Non, ut superbas invidæ Carthaginis
Romanus arces ureret,
Intactus aut Britannus ut descenderet
Sacra catenatus via,
Sed ut secundum vota Parthorum sua
Urbs hæc periret dextera.
Neque hic lupis mos nec fuit leonibus
Unquam nisi in dispar feris.
Furorne cæcus, an rapit vis acrior?
An culpa? Responsum date! —
Tacent et albus ora pallor inficit
Mentesque perculsæ stupent.
Sic est: acerba fata Romanos agunt
Scelusque fraternæ necis,
Ut immerentis fluxit in terram Remi
Sacer nepotibus cruor.

CARMEN VIII.—IN ANUM LIBIDINOSAM.

Rogare longo putidam te seculo,
Vires quid enervet meas?
Quum sit tibi dens ater et rugis vetus
Frontem senectus exaret,

Hietque turpis inter aridas nates
Podex velut crudæ bovis.
Sed incitat me pectus et mammæ putres,
Equina quales ubera,
Venterque mollis et femur tumentibus
Exile suris additum!
Esto beata, funus atque imagines
Ducant triumphales tuum,
Nec sit marita, quæ rotundioribus
Onusta bacis ambulet.
Quid, quod libelli Stoici inter sericos
Jacere pulvillos amant?
Illiterati num minus nervi rigent?
Minusve languet fascinum?
Quod ut superbo provoces ab inguine,
Ore allaborandum est tibi.

CARMEN IX.—AD MÆCENATEM.

Quando repostum Cæcubum ad festas dapes
Victore lætus Cæsare
Tecum sub alta, sic Jovi gratum, domo,
Beate Mæcenas, bibam,
Sonante mixtum tibiis carmen lyra,
Hac Dorium, illis barbarum?
Ut nuper, actus quum freto Neptunius
Dux fugit ustis navibus,
Minatus Urbi vincla, quæ detraxerat
Servis amicus perfidis.
Romanus, eheu, posteri negabitis,
Emancipatus feminæ
Fert vallum et arma miles et spadonibus
Servire rugosis potest,
Interque signa turpe militaria
Sol adspicit conopium.

At hoc frementes, verterunt bis mille equos
Galli, canentes Cæsarem,
Hostiliumque navium portu latent
Puppes sinistrorsum citæ.
Io Triumphe, tu moraris aureos
Currus et intactas boves?
Io Triumphe, nec Jugurthino parem
Bello reportasti ducem,
Neque Africanum, cui super Carthaginem
Virtus sepulchrum condidit.
Terra marique victus hostis Punico
Lugubre mutavit sagum.
Aut ille centum nobilem Cretam urbibus
Ventis iturus non suis,
Exercitatas aut petit Syrtes Noto,
Aut fertur incerto mari.
Capaciores affer huc, puer, scyphos
Et Chia vina aut Lesbia,
Vel, quod fluentem nauseam coërceat,
Metire nobis Cæcubum.
Curam metumque Cæsaris rerum juvat
Dulci Lyæo solvere.

CARMEN X.—IN MÆVIUM POËTAM.

Mala soluta navis exit alite
Ferens olentem Mævium.
Ut horridis utrumque verberes latus,
Auster, memento fluctibus.
Niger rudentes Eurus inverso mari
Fractosque remos differat.
Insurgat Aquilo, quantus altis montibus
Frangit trementes ilices.
Nec sidus atra nocte amicum appareat,
Qua tristis Orion cadit:

Quietiore nec feratur æquore,
  Quam Graia victorum manus,
Quum Pallas usto vertit iram ab Ilio
  In impiam Ajacis ratem.
O quantus instat navitis sudor tuis
  Tibique pallor luteus
Et illa non virilis ejulatio,
  Preces et aversum ad Jovem,
Ionius udo quum remugiens sinus
  Noto carinam ruperit!
Opima quod si præda curvo litore
  Porrecta mergos juveris,
Libidinosus immolabitur caper
  Et agna Tempestatibus.

CARMEN XI.—AD PETTIUM.

PETTI, nihil me sicut antea juvat
  Scribere versiculos, amore percussum gravi,
Amore, qui me præter omnes expetit
  Mollibus in pueris aut in puellis urere.
Hic tertius December, ex quo destiti
  Inachia furere, silvis honorem decutit.
Heu me, per urbem, nam pudet tanti mali,
  Fabula quanta fui! Conviviorum et pœnitet;
In quîs amantem languor et silentium
  Arguit et latere petitus imo spiritus.
Contrane lucrum nil valere candidum
  Pauperis ingenium? querebar applorans tibi;
Simul calentis inverecundus Deus
  Fervidiore mero arcana promorat loco.
Quod si meis inæstuet præcordiis
  Libera bilis, ut hæc ingrata ventis dividat
Fomenta vulnus nil malum levantia,
  Desinet imparibus certare summotus pudor.

Ubi hæc severus te palam laudaveram,
Jussus abire domum ferebar incerto pede
Ad non amicos, heu! mihi postes et heu!
Limina dura, quibus lumbos et infregi latus.
Nunc gloriantis quamlibet mulierculam
Vincere mollitie amor Lycisci me tenet;
Unde expedire non amicorum queant
Libera consilia nec contumeliæ graves,
Sed alius ardor aut puellæ candidæ
Aut teretis pueri longam renodantis comam.

CARMEN XII.—IN ANUM LIBIDINOSAM.

Quid tibi vis, mulier nigris dignissima barris?
Munera quid mihi quidve tabellas
Mittis nec firmo juveni neque naris obesæ?
Namque sagacius unus odoror,
Polypus an gravis hirsutis cubet hircus in alis,
Quam canis acer, ubi lateat sus.
Quis sudor vietis et quam malus undique membris
Crescit odor, quum pene soluto
Indomitam properat rabiem sedare; neque illi
Jam manet humida creta colorque
Stercore fucatus crocodili, jamque subando
Tenta cubilia tectaque rumpit!
Vel mea ouum sævis agitat fastidia verbis:
"Inachia langues minus ac me;
Inachiam ter nocte potes, mihi semper ad unum
Mollis opus. Pereat male, quæ te
Lesbia quærenti taurum monstravit inertem;
Quum mihi Cous adesset Amyntas,
Cujus in indomito constantior inguine nervus
Quam nova collibus arbor inhæret.
Muricibus Tyriis iteratæ vellera lanæ
Cui properabantur? Tibi nempe,

Ne foret æquales inter conviva, magis quem
Diligeret mulier sua quam te.
O ego non felix, quam tu fugis, ut pavet acres
Agna lupos capreæque leones!"

CARMEN XIII.—AD AMICOS.

Horrida tempestas cœlum contraxit et imbres
Nivesque deducunt Jovem; nunc mare, nunc siluæ
Threïcio Aquilone sonant. Rapiamus, amici,
Occasionem de die, dumque virent genua
Et decet, obducta solvatur fronte senectus.
Tu vina Torquato move consule pressa meo.
Cetera mitte loqui: Deus hæc fortasse benigna
Reducet in sedem vice. Nunc et Achæmenio
Perfundi nardo juvat et fide Cyllenea
Levare diris pectora sollicitudinibus;
Nobilis ut grandi cecinit Centaurus alumno:
Invicte, mortalis Dea nate puer Thetide,
Te manet Assaraci tellus, quam frigida parvi
Findunt Scamandri flumina, lubricus et Simoïs;
Unde tibi reditum certo subtemine Parcæ
Rupere, nec mater domum cærula te revehet.
Illic omne malum vino cantuque levato,
Deformis ægrimoniæ dulcibus alloquiis."

CARMEN XIV.—AD MÆCENATEM.

Mollis inertia cur tantam diffuderit imis
Oblivionem sensibus,
Pocula Lethæos ut si ducentia somnos
Arente fauce traxerim,
Candide Mæcenas, occidis sæpe rogando:
Deus, Deus nam me vetat
Inceptos, olim promissum carmen, iambos
Ad umbilicum adducere.

Non aliter Samio dicunt arsisse Bathyllo
Anacreonta Teïum,
Qui persæpe cava testudine flevit amorem
Non elaboratum ad pedem.
Ureris ipse miser: quod si nòn pulchrior ignis
Accendit obsessam Ilion,
Gaude sorte tua; me libertina neque uno
Contenta Phryne macerat.

CARMEN XV.—AD NEÆRAM.

Nox erat, et cœlo fulgebat Luna sereno
Inter minora sidera,
Quum tu magnorum numen læsura Deorum
In verba jurabas mea,
Artius atque hedera procera adstringitur ilex,
Lentis adhærens brachiis:
Dum pecori lupus et nautis infestus Orion
Turbaret hibernum mare,
Intonsosque agitaret Apollinis aura capillos,
Fore hunc amorem mutuum.
O dolitura mea multum virtute Neæra!
Nam si quid in Flacco viri est,
Non feret assiduas potiori te dare noctes,
Et quæret iratus parem:
Nec semel offensæ cedet constantia formæ,
Si certus intrarit dolor.
Et tu, quicunque es felicior atque meo nunc
Superbus incedis malo,
Sis pecore et multa dives tellure licebit
Tibique Pactolus fluat,
Nec te Pythagoræ fallant arcana renati,
Formaque vincas Nirea,
Eheu translatos alio mærebis amores:
Ast ego vicissim risero.

CARMEN XVI.—AD POPULUM ROMANUM.

Altera jam teritur bellis civilibus ætas,
 Suis et ipsa Roma viribus ruit,
Quam neque finitimi valuerunt perdere Marsi,
 Minacis aut Etrusca Porsenæ manus,
Æmula nec virtus Capuæ nec Spartacus acer
 Novisque rebus infidelis Allobrox,
Nec fera cærulea domuit Germania pube
 Parentibusque abominatus Hannibal,
Impia perdemus devoti sanguinis ætas,
 Ferisque rursus occupabitur solum.
Barbarus heu cineres insistet victor et urbem
 Eques sonante verberabit ungula,
Quæque carent ventis et solibus ossa Quirini,
 Nefas videre! dissipabit insolens.
Forte quid expediat communiter aut melior pars
 Malis carere quæritis laboribus:
Nulla sit hac potior sententia, Phocæorum
 Velut profugit exsecrata civitas
Agros atque Lares patrios habitandaque fana
 Apris reliquit et rapacibus lupis,
Ire pedes quocunque ferent, quocunque per undas
 Notus vocabit aut protervus Africus.
Sic placet? an melius quis habet suadere? Secunda
 Ratem occupare quid moramur alite?
Sed juremus in hæc: simul imis saxa renarint
 Vadis levata, ne redire sit nefas;
Neu conversa domum pigeat dare lintea, quando
 Padus Matina laverit cacumina,
In mare seu celsus procurrerit Apenninus,
 Novaque monstra junxerit libidine
Mirus amor, juvet ut tigres subsidere cervis,
 Adulteretur et columba miluo,
Credula nec ravos timeant armenta leones,

Ametque salsa levis hircus æquora.
Hæc, et quæ poterunt reditus abscindere dulces,
Eamus omnis exsecrata civitas,
Aut pars indocili melior grege; mollis et exspes
Inominata perprimat cubilia!
Vos, quibus est virtus, muliebrem tollite luctum,
Etrusca præter et volate litora.
Nos manet Oceanus circumvagus: arva, beata
Petamus arva, divites et insulas,
Reddit ubi Cererem tellus inarata quotannis
Et imputata floret usque vinea,
Germinat et nunquam fallentis termes olivæ,
Suamque pulla ficus ornat arborem,
Mella cava manant ex ilice, montibus altis
Levis crepante lympha desilit pede.
Illic injussæ veniunt ad mulctra capellæ,
Refertque tenta grex amicus ubera;
Nec vespertinus circumgemit ursus ovile,
Neque intumescit alta viperis humus.
Pluraque felices mirabimur: ut neque largis
Aquosus Eurus arva radat imbribus,
Pinguia nec siccis urantur semina glebis,
Utrumque rege temperante cœlitum.
Non huc Argoo contendit remige pinus,
Neque impudica Colchis intulit pedem;
Non huc Sidonii torserunt cornua nautæ,
Laboriosa nec cohors Ulixei.
Nulla nocent pecori contagia, nullius astri
Gregem æstuosa torret impotentia.
Jupiter illa piæ secrevit litora genti,
Ut inquinavit ære tempus aureum;
Ære, dehinc ferro duravit secula: quorum
Piis secunda vate me datur fuga.

CARMEN XVII.—AD CANIDIAM.

JAM jam efficaci do manus scientiæ,
Supplex et oro regna per Proserpinæ,
Per et Dianæ non movenda numina,
Per atque libros carminum valentium
Refixa cœlo devocare sidera,
Canidia, parce vocibus tandem sacris
Citumque retro solve solve turbinem.
Movit nepotem Telephus Nereïum,
In quem superbus ordinarat agmina
Mysorum et in quem tela acuta torserat.
Unxere matres Iliæ addictum feris
Alitibus atque canibus homicidam Hectorem,
Postquam relictis mœnibus rex procidit
Heu pervicacis ad pedes Achillei.
Setosa duris exuere pellibus
Laboriosi remiges Ulixei
Volente Circa membra; tunc mens et sonus
Relapsus atque notus in vultus honor.
Dedi satis superque pœnarum tibi,
Amata nautis multum et institoribus.
Fugit juventas et verecundus color
Reliquit ossa pelle amicta lurida;
Tuis capillus albus est odoribus,
Nullum ab labore me reclinat otium;
Urget diem nox et dies noctem, neque est
Levare tenta spiritu præcordia.
Ergo negatum vincor ut credam miser,
Sabella pectus increpare carmina
Caputque Marsa dissilire nenia.
Quid amplius vis? O mare, o terra, ardeo,
Quantum neque atro delibutus Hercules
Nessi cruore, nec Sicana fervida
Virens in Ætna flamma; tu, donec cinis

Injuriosis aridus ventis ferar,
Cales venenis officina Colchicis.
Quæ finis aut quod me manet stipendium?
Effare: jussas cum fide pœnas luam,
Paratus expiare, seu poposceris
Centum juvencos, sive mendaci lyra
Voles sonari: tu pudica, tu proba
Perambulabis astra sidus aureum.
Infamis Helenæ Castor offensus vicem,
Fraterque magni Castoris, victi prece
Adempta vati reddidere lumina.
Et tu, potes nam, solve me dementia,
O nec paternis obsoleta sordibus,
Neque in sepulchris pauperum prudens anus
Novendiales dissipare pulveres.
Tibi hospitale pectus et puræ manus,
Tuusque venter Pactumeius, et tuo
Cruore rubros obstetrix pannos lavit,
Utcunque fortis exsilis puerpera.
Can. Quid obseratis auribus fundis preces?
Non saxa nudis surdiora navitis
Neptunus alto tundit hibernus salo,
Inultus ut tu riseris Cotyttia
Vulgata, sacrum liberi Cupidinis,
Et Esquilini pontifex venefici
Impune ut Urbem nomine impleris meo?
Quid proderat ditasse Pelignas anus,
Velociusve miscuisse toxicum?
Sed tardiora fata te votis manent:
Ingrata misero vita ducenda est in hoc,
Novis ut usque suppetas laboribus.
Optat quietem Pelopis infidi pater
Egens benignæ Tantalus semper dapis,
Optat Prometheus obligatus aliti,
Optat supremo collocare Sisyphus
In monte saxum; sed vetant leges Jovis.

Voles modo altis desilire turribus,
Modo ense pectus Norico recludere,
Frustraque vincla gutturi nectes tuo
Fastidiosa tristis ægrimonia.
Vectabor humeris tunc ego inimicis eques,
Meæque terra cedet insolentiæ.
An quæ movere cereas imagines,
Ut ipse nosti curiosus, et polo
Deripere Lunam vocibus possim meis,
Possim crematos excitare mortuos
Desiderîque temperare pocula,
Plorem artis in te nil agentis exitus?

Q. HORATII FLACCI

SATIRARUM

LIBER PRIMUS.

SATIRA I.

Qui fit, Mæcenas, ut nemo, quam sibi sortem
Seu ratio dederit seu fors objecerit, illa[a]
Contentus vivat, laudet diversa sequentes?
"O fortunati mercatores!" gravis annis[b]
Miles ait multo jam fractus membra labore.
Contra mercator, navem jactantibus Austris:
"Militia est potior. Quid enim[c]? concurritur: horæ
Momento cita[d] mors venit aut victoria læta."
Agricolam laudat juris legumque peritus,
Sub galli cantum consultor ubi ostia pulsat.
Ille datis vadibus qui rure extractus in urbem est,
Solos felices viventes clamat in urbe.
Cetera de genere hoc, adeo sunt multa, loquacem
Delassare valent Fabium. Ne te morer, audi,
Quo rem deducam. Si quis Deus, "En ego," dicat,
"Jam faciam quod vultis: eris tu, qui modo miles,
Mercator; tu, consultus modo, rusticus: hinc vos,
Vos hinc mutatis discedite partibus. Eia!
Quid statis?" nolint. Atqui licet esse beatis.
Quid causæ est, merito quin illis Jupiter ambas
Iratus buccas inflet neque se fore posthac

[a] ulla [b] armis [c] Quid ni? [d] aut cita

Tam facilem dicat, votis ut præbeat aurem?
Præterea, ne sic, ut qui jocularia, ridens
Percurram: — quamquam ridentem dicere verum
Quid vetat? ut pueris olim dant crustula blandi
Doctores, elementa velint ut discere prima;
Sed tamen amoto quæramus seria ludo.
Ille gravem duro terram qui vertit aratro,
Perfidus hic caupo, miles[*] nautæque, per omne
Audaces mare qui currunt, hac mente laborem
Sese ferre, senes ut in otia tuta recedant,
Aiunt, quum sibi sint congesta cibaria: sicut
Parvula, nam exemplo est, magni formica laboris
Ore trahit quodcunque potest atque addit acervo,
Quem struit, haud ignara ac non incauta futuri.
Quæ, simul inversum contristat Aquarius annum,
Non usquam prorepit et illis utitur ante
Quæsitis sapiens[f], quum te neque fervidus æstus
Demoveat lucro, neque hiems, ignis, mare, ferrum,
Nil obstet tibi, dum ne sit te ditior alter.
Quid juvat immensum te argenti pondus et auri
Furtim defossa timidum deponere terra?
"Quod si comminuas, vilem redigatur ad assem."
At ni id fit, quid habet pulchri constructus acervus?
Milia frumenti tua triverit area centum,
Non tuus hoc capiet venter plus ac meus: ut si
Reticulum panis venales inter onusto
Forte vehas humero, nihilo plus accipias quam
Qui nil portarit. Vel dic, quid referat intra
Naturæ fines viventi, jugera centum an
Mille aret? "At suave est ex magno tollere acervo."
Dum ex parvo nobis tantundem haurire relinquas,
Cur tua plus laudes cumeris granaria nostris?
Ut tibi si sit opus liquidi non amplius urna,
Vel cyatho, et dicas, "Magno de flumine mallem
Quam ex hoc fonticulo tantundem sumere." Eo fit,

[*] Præfidus hic campo miles; [f] patiens

Plenior ut si quos delectet copia justo,
Cum ripa simul avulsos ferat Aufidus acer.
At qui tantuli eget, quanto est opus, is neque limo
Turbatam haurit aquam neque vitam amittit in undis.
At bona pars hominum decepta cupidine falso,
"Nil satis est," inquit; "quia tanti, quantum habeas, sis."
Quid facias illi? Jubeas miserum esse, libenter
Quatenus id facit; ut quidam memoratur Athenis
Sordidus ac dives, populi comtemnere voces
Sic solitus: "Populus me sibilat; at mihi plaudo
Ipse domi, simul ac nummos contemplor in arca.
Tantalus a labris sitiens fugientia captat
Flumina.... Quid rides? mutato nomine de te
Fabula narratur: congestis undique saccis
Indormis inhians et tamquam parcere sacris
Cogeris aut pictis tamquam gaudere tabellis.
Nescis quo valeat nummus? quem præbeat usum
Panis ematur, olus, vini sextarius, adde,
Quîs humana sibi doleat natura negatis.
An vigilare metu exanimem, noctesque diesque
Formidare malos fures, incendia, servos,
Ne te compilent fugientes, hoc juvat? Horum
Semper ego optarim pauperrimus esse bonorum.
"At si condoluit tentatum frigore corpus,
Aut alius casus lecto te adfixit, habes qui
Adsideat, fomenta paret, medicum roget, ut te
Suscitet ac gnatis reddat carisque propinquis?"
Non uxor salvum te vult, non filius; omnes
Vicini oderunt, noti, pueri atque puellæ.
Miraris, quum tu argento post omnia ponas,
Si nemo præstet quem non merearis amorem?
An, si[*] cognatos, nullo natura labore
Quos tibi dat, retinere velis servareque amicos,
Infelix operam perdas? ut si quis asellum
In Campo doceat parentem currere frenis.

[*] An sic At si Ac si Et si Aut si Non si Atqui

Denique sit finis quærendi, quumque habeas plus,
Pauperiem metuas minus et finire laborem
Incipias, parto quod avebas, ne facias quod
Ummidius quidam; non longa est fabula: dives,
Ut metiretur nummos; ita sordidus, ut se
Non unquam servo melius vestiret; adusque
Supremum tempus, ne se penuria victus
Opprimeret, metuebat. At hunc liberta securi
Divisit medium, fortissima Tyndaridarum.
"Quid mi igitur suades? ut vivam Mænius? aut sic
Ut Nomentanus?" Pergis pugnantia secum
Frontibus adversis componere: non ego, avarum
Quum veto te fieri, vappam jubeo ac nebulonem.
Est inter Tanaïn quiddam socerumque Viselli.
Est modus in rebus, sunt certi denique fines,
Quos ultra citraque nequit consistere rectum.
Illuc, unde abii, redeo, nemo ut avarus
Se probet ac potius laudet diversa sequentes,
Quodque aliena capella gerat distentius uber,
Tabescat, neque se majori pauperiorum
Turbæ comparet, hunc atque hunc superare laboret.
Sic festinanti semper locupletior obstat,
Ut, quum carceribus missos rapit ungula currus,
Instat equis auriga suos vincentibus, illum
Præteritum temnens extremos inter euntem.
Inde fit, ut raro, qui se vixisse beatum
Dicat et exacto contentus tempore vita
Cedat uti conviva satur, reperire queamus.
Jam satis est. Ne me Crispini scrinia lippi
Compilasse putes, verbum non amplius addam.

SATIRA II.

AMBUBAIARUM collegia, pharmacopolæ,
Mendici, mimæ, balatrones, hoc genus omne
æstum ac sollicitum est cantoris morte Tigelli:

Quippe benignus erat. Coutra hic, ne prodigus esse
Dicatur metuens, inopi dare nolit amico,
Frigus quo duramque famem propellere possit.
Hunc si perconteris, avi cur atque parentis
Præclaram ingrata stringat malus ingluvie rem,
Omnia conductis coëmens obsonia nummis:
Sordidus atque animi quod parvi nolit haberi,
Respondet; laudatur ab his, culpatur ab illis.
Fufidius vappæ famam timet ac nebulonis,
Dives agris, dives positis in fenore nummis:
Quinas hic capiti mercedes exsecat atque,
Quanto perditior quisque est, tanto acrius urget;
Nomina sectatur modo sumpta veste virili
Sub patribus duris tironum. "Maxime," quis non,
"Jupiter!" exclamat, simul atque audivit? "At in se
Pro quæstu sumptum facit hic." Vix credere possis
Quam sibi non sit amicus, ita ut pater ille, Terentî
Fabula quem miserum gnato vixisse fugato
Inducit, non se pejus cruciaverit atque hic.
Si quis nunc quærat, "Quo res hæc pertinet?" Illuc:
Dum vitant stulti vitia, in contraria currunt.
Malthinus tunicis demissis ambulat; est qui
Inguen ad obscœnum subductis usque facetus;
Pastillos Rufillus olet, Gargonius hircum.
Nil medium est. Sunt qui nolint tetigisse nisi illas,
Quarum subsuta talos tegat instita veste:
Contra alius nullam nisi olenti in fornice stantem.
Quidam notus homo quum exiret fornice, "Macte
Virtute esto," inquit sententia dia Catonis:
Nam simul ac venas inflavit tetra libido,
Huc juvenes æquum est descendere, non alienas
Permolere uxores. "Nolim laudarier," inquit,
"Sic me," mirator cunni Cupiennius albi.
Audire est operæ pretium, procedere recte
Qui mœchos non vultis, ut omni parte laborent;
Utque illis multo corrupta dolore voluptas,

Atque hæc rara, cadat dura inter sæpe pericla.
Hic se præcipitem tecto dedit; ille flagellis
Ad mortem cæsus; fugiens hic decidit acrem
Prædonum in turbam; dedit hic pro corpore nummos;
Hunc perminxerunt calones; quin etiam illud
Accidit, ut quidam testes caudamque salacem
Demeterent ferro. Jure omnes: Galba negabat.
Tutior at quanto merx est in classe secunda,
Libertinarum dico, Sallustius in quas
Non minus insanit, quam qui mœchatur: at hic si,
Qua res, qua ratio suaderet quaque modeste
Munifico esse licet, vellet bonus atque benignus
Esse, daret quantum satis esset nec sibi damno
Dedecorique foret. Verum hoc se amplectitur uno,
Hoc amat et laudat: "Matronam nullam ego tango."
Ut quondam Marsæus, amator Originis ille,
Qui patrium mimæ donat fundumque laremque,
Nil fuerit mi, inquit, cum uxoribus unquam alienis.
Verum est cum mimis, est cum meretricibus, unde
Fama malum gravius quam res trahit. An tibi abunde
Personam satis est, non illud, quidquid ubique
Officit, evitare? Bonam deperdere famam,
Rem patris oblimare, malum est ubicunque. Quid inter-
est in matrona, ancilla peccesne togata?
Villius in Fausta Sullæ gener, hoc miser uno
Nomine deceptus, pœnas dedit usque superque
Quam satis est pugnis cæsus ferroque petitus,
Exclusus fore, quum Longarenus foret intus.
Huic si mutonis verbis mala tanta videntis
Diceret hæc animus: "Quid vis tibi? nunquid ego a te
Magno prognatum deposco consule cunnum
Velatumque stola, mea cum conferbuit ira?"
Quid responderet? "Magno patre nata puella est."
At quanto meliora monet pugnantiaque istis
Dives opis natura suæ, tu si modo recte
Dispensare velis ac non fugienda petendis

Immiscere. Tuo vitio rerumne labores,
Nil referre putas? Quare, ne pœniteat te,
Desine matronas sectarier, unde laboris
Plus haurire mali est quam ex re decerpere fructus.
Nec magis huic inter niveos viridesque lapillos —
—Sit licet hoc, Cerinthe, tuum — tenerum est femur aut crus
Rectius; atque etiam melius persæpe togatæ est.
Adde huc, quod mercem sine fucis gestat, aperte
Quod venale habet ostendit, nec, si quid honesti est,
Jactat habetque palam, quærit quo turpia celet.
Regibus hic mos est, ubi equos mercantur: opertos
Inspiciunt, ne, si facies, ut sæpe, decora
Molli fulta pede est, emptorem inducat hiantem,
Quod pulchræ clunes, breve quod caput, ardua cervix.
Hoc illi recte: ne corporis optima Lyncei
Contemplere oculis, Hypsæa cæcior illa,
Quæ mala sunt spectes. "O crus! o brachia!" verum
Depugis, nasuta, brevi latere ac pede longo est.
Matronæ præter faciem nil cernere possis,
Cetera, ni Catia est, demissa veste tegentis.
Si interdicta petes, vallo circumdata — nam te
Hoc facit insanum —, multæ tibi tum officient[h] res,
Custodes, lectica, ciniflones, parasitæ,
Ad talos stola demissa et circumdata palla,
Plurima, quæ invideant pure apparere tibi rem.
Altera, nil obstat; Cois tibi pæne videre est
Ut nudam, ne crure malo, ne sit pede turpi;
Metiri possis oculo latus. An tibi mavis
Insidias fieri pretiumque avellier ante
Quam mercem ostendi? "Leporem venator ut alta
In nive sectetur, positum sic tangere nolit."
Cantat et apponit, "Meus est amor huic similis; nam
Transvolat in medio posita et fugientia captat."—
Hiscine versiculis speras tibi posse dolores

[h] officiunt

Atque æstus curasque graves e pectore pelli?
Nonne cupidinibus statuat natura modum quem,
Quid latura sibi quid sit dolitura negatum,
Quærere plus prodest et inane abscindere soldo?
Num, tibi quum fauces urit sitis, aurea quæris
Pocula? num esuriens fastidis omnia præter
Pavonem rhombumque? Tument tibi quum inguina, num, si
Ancilla aut verna est præsto puer [j], impetus in quem
Continuo fiat, malis tentigine rumpi?
Non ego: namque parabilem amo Venerem facilemque.
Illam, "Post paullo:" "Sed pluris:" "Si exierit vir:"
Gallis, hanc Philodemus ait sibi, quæ neque magno
Stet pretio neque cunctetur, quum est jussa venire.
Candida rectaque sit; munda hactenus, ut neque longa
Nec magis alba velit, quam dat natura, videri.
Hæc ubi supposuit dextro corpus mihi lævum,
Ilia et Egeria est: do nomen quodlibet illi,
Nec vereor, ne, dum futuo, vir rure recurrat,
Janua frangatur, latret canis, undique magno
Pulsa domus strepitu resonet, vel pallida [k] lecto
Desiliat mulier, miseram se conscia clamet,
Cruribus hæc metuat, doti deprensa, egomet mî.
Discincta tunica fugiendum est ac pede nudo,
Ne nummi pereant aut puga aut denique fama.
Deprendi miserum est; Fabio vel judice vincam.

SATIRA III.

Omnibus hoc vitium est cantoribus, inter amicos
Ut nunquam inducant animum cantare rogati,
Injussi nunquam desistant. Sardus habebat
Ille Tigellius hoc. Cæsar, qui cogere posset,
Si peteret per amicitiam patris atque suam, non
Quidquam proficeret; si collibuisset, ab ovo

aut puer [k] vepallida ne pallida

Usque ad mala citaret[1], "Io Bacche!" modo summa
Voce, modo hac, resonat quæ chordis quattuor ima.
Nil æquale homini fuit illi; sæpe velut qui
Currebat fugiens hostem, persæpe velut qui
Junonis sacra ferret: habebat sæpe ducentos,
Sæpe decem servos; modo reges atque tetrarchas,
Omnia magna, loquens; modo: Sit mihi mensa tripes et
Concha salis puri et toga, quæ defendere frigus
Quamvis crassa queat. Decies centena dedisses
Huic parco paucis contento, quinque diebus
Nil erat in loculis. Noctes vigilabat ad ipsum
Mane, diem totum stertebat; nil fuit unquam
Sic impar sibi. Nunc aliquis dicat mihi, "Quid tu?
Nullane habes vitia?" Immo alia et fortasse minora.
Mænius absentem Novium quum carperet, "Heus tu,"
Quidam ait, "ignoras te? an ut ignotum dare nobis
Verba putas?" "Egomet mi ignosco," Mænius inquit.
Stultus et improbus hic amor est dignusque notari.
Quum tua pervideas[a] oculis mala lippus inunctis,
Cur in amicorum vitiis tam cernis acutum,
Quam aut aquila aut serpens Epidaurius? At tibi contra
Evenit, inquirant vitia ut tua rursus et illi.
Iracundior est paullo, minus aptus acutis
Naribus horum hominum; rideri possit, eo quod
Rusticius tonso toga defluit et male laxus
In pede calceus hæret: at est bonus, ut melior vir
Non alius quisquam, at tibi amicus, at ingenium ingens
Inculto latet hoc sub corpore. Denique te ipsum
Concute, num qua tibi vitiorum inseverit olim
Natura aut etiam consuetudo mala; namque
Neglectis urenda filix innascitur agris.
Illuc prævertamur, amatorem quod amicæ
Turpia decipiunt cæcum vitia, aut etiam ipsa hæc
Delectant, veluti Balbinum polypus Hagnæ.
Vellem in amicitia sic erraremus et isti

1 iterarct a prævideat

Errori nomen virtus posuisset honestum.
At pater ut gnati, sic nos debemus amici,
Si quod sit vitium, non fastidire: strabonem
Appellat pætum pater, et pullum, male parvus
Si cui filius est, ut abortivus fuit olim
Sisyphus; hunc varum distortis cruribus; illum
Balbutit scaurum, pravis fultum male talis.
Parcius hic vivit: frugi dicatur. Ineptus
Et jactantior hic paullo est: concinnus amicis
Postulat ut videatur. At est truculentior atque
Plus æquo liber: simplex fortisque habeatur;
Caldior est: acres inter numeretur. Opinor,
Hæc res et jungit, junctos et servat amicos.
At nos virtutes ipsas invertimus atque
Sincerum cupimus vas incrustare. Probus quis
Nobiscum vivit? multum demissus homo; illi
Tardo cognomen pingui damus. Hic fugit omnes
Insidias nullique malo latus obdit apertum,
Quum genus hoc inter vitæ versetur, ubi acris
Invidia atque vigent ubi crimina: pro bene sano
Ac non incauto fictum astutumque vocamus.
Simplicior quis et est, qualem me sæpe libenter
Obtulerim tibi, Mæcenas, ut forte legentem
Aut tacitum impellat quovis sermone molestus:
Communi sensu plane caret, inquimus. Eheu,
Quam temere in nosmet legem sancimus iniquam!
Nam vitiis nemo sine nascitur; optimus ille est,
Qui minimis urgetur. Amicus dulcis, ut æquum est,
Quum mea compenset vitiis bona, pluribus hisce,
Si modo plura mihi bona sunt, inclinet, amari
Si volet: hac lege in trutina ponetur eadem.
Qui, ne tuberibus propriis offendat amicum,
Postulat, ignoscet verrucis illius; æquum est,
Peccatis veniam poscentem reddere rursus.
Denique, quatenus excidi penitus vitium iræ,
Cætera item nequeunt stultis hærentia, cur non

Ponderibus modulisque suis ratio utitur, ac res
Ut quæque est, ita suppliciis delicta coërcet?
Si quis eum servum, patinam qui tollere jussus
Semesos pisces tepidumque ligurierit jus,
In cruce suffigat, Labeone insanior inter
Sanos dicatur. Quanto hoc furiosius atque
Majus peccatum est! Paullum deliquit amicus;
Quod nisi concedas, habeare insuavis: acerbus
Odisti et fugis, ut Rusonem debitor æris,
Qui nisi, quum tristes misero venere Calendæ,
Mercedem aut nummos unde unde extricat, amaras
Porrecto jugulo historias [redacted] ut audit.
Comminxit lectum potus mensave catillum
Euandri manibus tritum dejecit: ob [redacted],
Aut positum ante mea quia pullum in parte catini
Sustulit esuriens, minus hoc jucundus amicus
Sit [redacted] Quod faciam, si furtum fecerit, aut si
Prodiderit commissa fide sponsumve negarit?
Quis paria esse fere placuit peccata, laborant,
Quum ventum ad verum est; sensus moresque repugnant
Atque ipsa utilitas, justi prope mater et æqui.
Quum prorepserunt primis animalia terris,
Mutum et turpe pecus, glandem atque cubilia propter
Unguibus et pugnis, dein fustibus, atque ita porro
Pugnabant armis, quæ post fabricaverat usus,
Donec verba, quibus voces sensusque notarent,
Nominaque invenere; dehinc absistere bello,
Oppida cœperunt munire et ponere leges,
Ne quis fur esset, neu latro, neu quis adulter.
Nam fuit ante Helenam cunnus teterrima belli
Causa, sed ignotis perierunt mortibus illi,
Quos Venerem incertam rapientes more ferarum
Viribus editior cædebat, ut in grege taurus.
Jura inventa metu injusti fateare necesse est,
Tempora si fastosque velis evolvere mundi.
Nec natura potest justo secernere iniquum,

Dividit ut bona diversis, fugienda petendis;
Nec vincet ratio hoc, tantundem ut peccet idemque
Qui teneros caules alieni fregerit horti,
Et qui nocturnus sacra Divum legerit. Adsit
Regula, peccatis quæ pœnas irroget æquas,
Ne scutica dignum horribili sectere flagello.
Nam, ut ferula cædas meritum majora subire
Verbera, non vereor, quum dicas esse pares res
Furta latrociniis et magnis parva mineris
Falce recisurum simili te, si tibi regnum
Permittant homines. Si dives, qui sapiens est,
Et sutor bonus et solus formosus et est rex;
Cur optas quod habes? "Non nosti, quid pater," inquit,
"Chrysippus dicat: Sapiens crepidas sibi nunquam
Nec soleas fecit, sutor tamen est sapiens." Qui?
"Ut, quamvis tacet Hermogenes, cantor tamen atque
Optimus est modulator; ut Alfenus vafer, omni
Abjecto instrumento artis clausaque taberna,
Sutor erat, sapiens operis sic optimus omnis
Est opifex solus, sic rex." Vellunt tibi barbam
Lascivi pueri; quos tu nisi fuste coërces,
Urgeris turba circum te stante miserque
Rumperis et latras, magnorum maxime regum.
Ne longum faciam: dum tu quadrante lavatum
Rex ibis, neque te quisquam stipator ineptum
Præter Crispinum sectabitur, et mihi dulces
Ignoscent, si quid peccaro stultus, amici;
Inque vicem illorum patiar delicta libenter,
Privatusque magis vivam te rege beatus.

SATIRA IV.

Eupolis atque Cratinus Aristophanesque poëtæ,
Atque alii quorum comœdia prisca virorum est,
Si quis erat dignus describi, quod malus ac fur,
Quod mœchus foret, aut sicarius, aut alioqui

Famosus, multa cum libertate notabant.
Hinc omnis pendet Lucilius, hosce sequutus,
Mutatis tantum pedibus numerisque; facetus,
Emunctæ naris, durus componere versus.
Nam fuit hoc vitiosus: in hora sæpe ducentos,
Ut magnum, versus dictabat stans pede in uno.
Quum flueret lutulentus, erat quod tollere velles;
Garrulus atque piger scribendi ferre laborem,
Scribendi recte: nam ut multum, nil moror. Ecce,
Crispinus minimo me provocat: "Accipe, si vis,
Accipiam tabulas; detur nobis locus, hora,
Custodes; videamus uter plus scribere possit."
Dî bene fecerunt, inopis me quodque pusilli
Finxerunt animi, raro et perpauca loquentis.
At tu conclusas hircinis follibus auras,
Usque laborantes, dum ferrum molliat ignis,
Ut mavis, imitare. Beatus Fannius ultro
Delatis capsis et imagine; quum mea nemo
Scripta legat, vulgo recitare timentis ob hanc rem,
Quod sunt quos genus hoc minime juvat, utpote plures
Culpari dignos. Quemvis media erue turba:
Aut ob avaritiam aut misera ambitione laborat.
Hic nuptarum insanit amoribus, hic puerorum;
Hunc capit argenti splendor; stupet Albius ære;
Hic mutat merces surgente a sole ad eum quo
Vespertina tepet regio; quin per mala præceps
Fertur, uti pulvis collectus turbine, ne quid
Summa deperdat metuens aut ampliet ut rem.
Omnes hi metuunt versus, odere poëtas.
"Fænum habet in cornu; longe fuge: dummodo risum
Excutiat sibi, non hic cuiquam parcet amico;
Et, quodcunque semel chartis illeverit, omnes
Gestiet a furno redeuntes scire lacuque
Et pueros et anus." Agedum, pauca accipe contra.
Primum ego me illorum, dederim quibus esse poëtis,
Excerpam numero: neque enim concludere versum

Dixeris esse satis; neque, si qui scribat uti nos
Sermoni propiora, putes hunc esse poëtam.
Ingenium cui sit, cui mens divinior atque os
Magna sonaturum, des nominis hujus honorem.
Idcirco quidam, comœdia necne poëma
Esset, quæsivere; quod acer spiritus ac vis
Nec verbis nec rebus inest, nisi quod pede certo
Differt sermoni, sermo merus. "At pater ardens
Sævit, quod meretrice nepos insanus amica
Filius uxorem grandi cum dote recuset,
Ebrius et, magnum quod dedecus, ambulet ante
Noctem cum facibus." Numquid Pomponius istis
Audiret leviora, pater si viveret? Ergo
Non satis est puris versum perscribere verbis,
Quem si dissolvas, quivis stomachetur eodem
Quo personatus pacto pater. His, ego quæ nunc,
Olim quæ scripsit Lucilius, eripias si [est,
Tempora certa modosque et, quod prius ordine verbum
Posterius facias, præponens ultima primis,
Non, ut si solvas, "Postquam Discordia tetra
Belli ferratos postes portasque refregit,"
Invenias etiam disjecti membra poëtæ.
Hactenus hæc: alias, justum sit necne poëma,
Nunc illud tantum quæram, meritone tibi sit
Suspectum genus hoc scribendi. Sulcius acer
Ambulat et Caprius, rauci male cumque libellis,
Magnus uterque timor latronibus; at bene si quis
Et vivat puris manibus, contemnat utrumque.
Ut sis tu similis Cæli Birrique latronum,
Non ego sum Capri neque Sulci: cur metuas me?
Nulla taberna meos habeat neque pila libellos,
Quis manus insudet vulgi Hermogenisque Tigellî:
Nec recito cuiquam nisi amicis, idque coactus,
Non ubivis coramve quibuslibet. "In medio qui
Scripta foro recitent, sunt multi quique lavantes.
Suave locus voci resonat conclusus." Inanes

Hoc juvat, haud illud quærentes, num sine sensu,
Tempore num faciant alieno. "Lædere gaudes,"
Inquit, "et hoc studio pravus facis." Unde petitum
Hoc in me jacis? Est auctor quis denique eorum,
Vixi cum quibus? Absentem qui rodit amicum,
Qui non defendit alio culpante, solutos
Qui captat risus hominum famamque dicacis,
Fingere qui non visa potest, commissa tacere
Qui nequit; hic niger est, hunc tu, Romane, caveto.
Sæpe tribus lectis videas cœnare quaternos,
E quibus unus amet quavis adspergere cunctos
Præter eum, qui præbet aquam; post, hunc quoque potus,
Condita quum verax aperit præcordia Liber.
Hic tibi comis et urbanus liberque videtur,
Infesto nigris. Ego, si risi, quod ineptus
Pastillos Rufillus olet, Gargonius hircum;
Lividus et mordax videor tibi? Mentio si qua
De Capitolini furtis injecta Petilli
Te coram fuerit, defendas, ut tuus est mos:
"Me Capitolinus convictore usus amicoque
A puero est causaque mea permulta rogatus
Fecit, et incolumis lætor quod vivit in urbe;
Sed tamen admiror, quo pacto judicium illud
Fugerit." Hic nigræ sucus loliginis, hæc est
Ærugo mera; quod vitium procul afore chartis,
Atque animo prius, ut si quid promittere de me
Possum aliud vere, promitto. Liberius si
Dixero quid, si forte jocosius, hoc mihi juris
Cum venia dabis: insuevit pater optimus hoc me,
Ut fugerem exemplis vitiorum quæque notando.
Quum me hortaretur, parce, frugaliter atque
Viverem uti contentus eo quod mi ipse parasset:
"Nonne vides, Albi ut male vivat filius, utque
Barrus inops? magnum documentum, ne patriam rem
Perdere quis velit." A turpi meretricis amore
Quum deterreret: "Scetani dissimilis sis."

Ne sequerer mœchas, concessa quum Venere uti
Possem: "Deprensi non bella est fama Treboni,"
Aiebat. Sapiens, vitatu quidque petitu
Sit melius, causas reddet tibi: mi satis est, si
Traditum ab antiquis morem servare tuamque,
Dum custodis eges, vitam famamque tueri
Incolumem possum; simul ac duraverit ætas
Membra animumque tuum, nabis sine cortice. Sic me
Formabat puerum dictis, et sive jubebat,
Ut facerem quid, "Habes auctorem, quo facias hoc,"
Unum ex judicibus selectis objiciebat;
Sive vetabat, "An hoc inhonestum et inutile factu
Necne sit, addubites, flagret rumore malo quum
Hic atque ille?" Avidos vicinum funus ut ægros
Exanimat mortisque metu sibi parcere cogit,
Sic teneros animos aliena opprobria sæpe
Absterrent vitiis. Ex hoc ego sanus ab illis,
Perniciem quæcunque ferunt, mediocribus et quîs
Ignoscas, vitiis teneor; fortassis et istinc
Largiter abstulerit longa ætas, liber amicus,
Consilium proprium; neque enim, quum lectulus aut me
Porticus excepit, desum mihi. "Rectius hoc est,
Hoc faciens vivam melius." "Sic dulcis amicis
Occurram." "Hoc quidam non belle; numquid ego illi
Imprudens olim faciam simile?" Hæc ego mecum
Compressis agito labris; ubi quid datur otî,
Illudo chartis. Hoc est mediocribus illis
Ex vitiis unum; cui si concedere nolis,
Multa poëtarum veniet manus, auxilio quæ
Sit mihi; nam multo plures sumus ac veluti te
Judæi cogemus in hanc concedere turbam.

SATIRA V.

Egressum magna me excepit Aricia Roma
Hospitio modico; rhetor comes Heliodorus,
Græcorum longè doctissimus; inde Forum Appî,

Differtum nautis, cauponibus atque malignis.
Hoc iter ignavi divisimus, altius ac nos
Præcinctis unum; minus est gravis Appia tardis.
Hic ego propter aquam, quod erat deterrima, ventri
Indico bellum, cœnantes haud animo æquo
Exspectans comites. Jam nox inducere terris
Umbras et cœlo diffundere signa parabat.
Tum pueri nautis, pueris convicia nautæ
Ingerere. "Huc appelle." "Trecentos inseris: ohe
Jam satis est!" Dum æs exigitur, dum mula ligatur,
Tota abit hora. Mali culices ranæque palustres
Avertunt somnos. Absentem ut cantat amicam
Multa prolutus vappa nauta atque viator
Certatim, tandem fessus dormire viator
Incipit, ac missæ pastum retinacula mulæ
Nauta piger saxo religat stertitque supinus.
Jamque dies aderat, nil quum procedere lintrem
Sentimus; donec cerebrosus prosilit unus
Ac mulæ nautæque caput lumbosque saligno
Fuste dolat: quarta vix demum exponimur hora.
Ora manusque tua lavimus, Feronia, lympha.
Milia tum pransi tria repimus atque subimus
Impositum saxis late candentibus Anxur.
Huc venturus erat Mæcenas optimus atque
Cocceius, missi magnis de rebus uterque
Legati, aversos soliti componere amicos.
Hic oculis ego nigra meis collyria lippus
Illinere. Interea Mæcenas advenit atque
Cocceius Capitoque simul Fonteius, ad unguem
Factus homo, Antonî non ut magis alter amicus.
Fundos Aufidio Lusco prætore libenter
Linquimus, insani ridentes præmia scribæ,
Prætextam et latum clavum prunæque batillum [a].
In Mamurrarum lassi deinde urbe manemus,
Murena præbente domum, Capitone culinam.

[a] vatillum. catillum.

Postera lux oritur multo gratissima; namque
Plotius et Varius Sinuessæ Virgiliusque
Occurrunt, animæ, quales neque candidiores
Terra tulit neque quîs me sit devinctior alter.
O qui complexus et gaudia quanta fuerunt!
Nil ego contulerim jucundo sanus amico.
Proxima Campano ponti quæ villula, tectum
Præbuit, et parochi quæ debent ligna salemque.
Hinc muli Capuæ clitellas tempore ponunt.
Lusum it Mæcenas, dormitum ego Virgiliusque;
Namque pila lippis inimicum et ludere crudis.
Hinc nos Coccei recipit plenissima villa,
Quæ super est Caudi cauponas. Nunc mihi paucis
Sarmenti scurræ pugnam Messîque Cicirrhi,
Musa, velim memores, et quo patre natus uterque
Contulerit lites. Messî clarum genus Osci;
Sarmenti domina exstat: ab his majoribus orti
Ad pugnam venere. Prior Sarmentus: "Equi te
Esse feri similem dico." Ridemus, et ipse
Messius: "Accipio:"—caput et movet: "O, tua cornu
Ni foret exsecto frons," inquit, "quid faceres, quum
Sic mutilus miniteris?" At illi fœda cicatrix
Setosam lævi frontem turpaverat oris.
Campanum in morbum, in faciem permulta jocatus,
Pastorem saltaret uti Cyclopa rogabat:
Nil illi larva aut tragicis opus esse cothurnis.
Multa Cicirrhus ad hæc: Donasset jamne catenam
Ex voto laribus, quærebat? Scriba quod esset,
Deterius nihilo* dominæ jus esse. Rogabat
Denique, cur unquam fugisset, cui satis una
Farris libra foret, gracili sic tamque pusillo?
Prorsus jucunde cœnam produximus illam.
Tendimus hinc recta Beneventum, ubi sedulus hospes
Pæne macros arsit dum turdos versat in igni;
Nam vaga per veterem dilapso flamma culinam

* Nihilo deterius Nullo deterius

Vulcano summum properabat lambere tectum.
Convivas avidos cœnam servosque timentes
Tum rapere atque omnes restinguere velle videres.
Incipit ex illo montes Apulia notos
Ostentare mihi, quos torret Atabulus, et quos
Nunquam erepsemus, nisi nos vicina Trivici
Villa recepisset, lacrimoso non sine fumo,
Udos cum foliis ramos urente camino.
Hic ego mendacem stultissimus usque puellam
Ad mediam noctem exspecto: somnus tamen aufert
Intentum Veneri; tum immundo somnia visu
Nocturnam vestem maculant ventremque supinum.
Quattuor hinc rapimur viginti et milia rhedis,
Mansuri oppidulo, quod versu dicere non est,
Signis perfacile est: venit vilissima rerum
Hic aqua; sed panis longe pulcherrimus, ultra
Callidus ut soleat humeris portare viator;
Nam Canusî lapidosus, aquæ non ditior urnâ;
Qui locus a forti Diomede est conditus olim.
Flentibus hinc Varius discedit mæstus amicis.
Inde Rubos fessi pervenimus, utpote longum
Carpentes iter et factum corruptius imbri.
Postera tempestas melior, via pejor adusque
Bari mœnia piscosi; dein Gnatia, lymphis
Iratis exstructa, dedit risusque jocosque,
Dum flamma sine thura liquescere limine sacro
Persuadere cupit. Credat Judæus Apella,
Non ego: namque Deos didici securum agere ævum,
Nec, si quid miri faciat natura, Deos id
Tristes ex alto cœli demittere tecto.
Brundusium longæ finis chartæque viæque est.

SATIRA VI.

Non quia, Mæcenas, Lydorum quidquid Etruscos
Incoluit fines, nemo generosior est te,

Nec quod avus tibi maternus fuit atque paternus
Olim qui magnis legionibus imperitarent,
Ut plerique solent, naso suspendis adunco
Ignotos, ut me libertino patre natum.
Quum referre negas, quali sit quisque parente
Natus, dum ingenuus, persuades hoc tibi vere,
Ante potestatem Tullî atque ignobile regnum
Multos sæpe viros nullis majoribus ortos
Et vixisse probos, amplis et honoribus auctos;
Contra Lævinum, Valerî genus, unde superbus
Tarquinius regno pulsus fugit, unius assis
Non unquam pretio pluris licuisse, notante
Judice, quo nosti, populo, qui stultus honores
Sæpe dat indignis et famæ servit ineptus,
Qui stupet in titulis et imaginibus. Quid oportet
Nos facere a vulgo longe longeque remotos?
Namque esto, populus Lævino mallet honorem
Quam Decio mandare novo, censorque moveret
Appius, ingenuo si non essem patre natus:
Vel merito, quoniam in propria non pelle quiessem.
Sed fulgente trahit constrictos gloria curru
Non minus ignotos generosis. Quo tibi, Tilli,
Sumere depositum clavum fierique tribuno?
Invidia accrevit, privato quæ minor esset.
Nam ut quisque insanus nigris medium impediit crus
Pellibus et latum demisit pectore clavum,
Audit continuo: "Quis homo hic est? quo patre natus?"
Ut si qui ægrotet quo morbo Barrus, haberi
Ut cupiat formosus, eat quacunque, puellis
Injiciat curam quærendi singula, quali
Sit facie, sura, quali pede, dente, capillo:
Sic qui promittit cives, urbem sibi curæ,
Imperium fore et Italiam, delubra Deorum,
Quo patre sit natus, num ignota matre inhonestus,
Omnes mortales curare et quærere cogit.
"Tune Syri, Damæ aut Dionysî filius, audes

Dejicere e saxo cives aut tradere Cadmo?"
"At Novius collega gradu post me sedet uno;
Namque est ille, pater quod erat meus." Hoc tibi Paullus
Et Messala videris? At hic, si plaustra ducenta
Concurrantque foro tria funera, magna sonabit
Cornua quod vincatque tubas: saltem tenet hoc nos.
Nunc ad me redeo libertino patre natum,
Quem rodunt omnes libertino patre natum,
Nunc, quia sum tibi, Mæcenas, convictor; at olim,
Quod mihi pareret legio Romana tribuno.
Dissimile hoc illi est; quia non ut forsit honorem
Jure mihi invideat quivis, ita te quoque amicum,
Præsertim cautum dignos assumere, prava
Ambitione procul. Felicem dicere non hoc
Me possim, casu quod te sortitus amicum;
Nulla etenim mihi te fors obtulit: optimus olim
Virgilius, post hunc Varius, dixere quid essem.
Ut veni coram, singultim pauca loquutus,
Infans namque pudor prohibebat plura profari,
Non ego me claro natum patre, non ego circum
Me Satureiano vectari rura caballo,
Sed, quod eram, narro. Respondes, ut tuus est mos,
Pauca: abeo; et revocas nono post mense jubesque
Esse in amicorum numero. Magnum hoc ego duco,
Quod placui tibi, qui turpi secernis honestum,
Non patre præclaro, sed vita et pectore puro.
Atqui si vitiis mediocribus ac mea paucis
Mendosa est natura, alioqui recta, velut si
Egregio inspersos reprehendas corpore nævos,
Si neque avaritiam neque sordes aut mala lustra
Objiciet vere quisquam mihi, purus et insons,
Ut me collaudem, si et vivo carus amicis;
Causa fuit pater his, qui macro pauper agello
Noluit in Flavî ludum me mittere, magni
Quo pueri magnis e centurionibus orti,
Lævo suspensi loculos tabulamque lacerto,

Ibant octonis referentes Idibus æra:
Sed puerum est ausus Romam portare docendum
Artes, quas doceat quivis eques atque senator
Semet prognatos. Vestem servosque sequentes,
In magno ut populo, si qui vidisset, avita
Ex re præberi sumptus mihi crederet illos.
Ipse mihi custos incorruptissimus omnes
Circum doctores aderat. Quid multa? Pudicum,
Qui primus virtutis honos, servavit ab omni
Non solum facto, verum opprobrio quoque turpi;
Nec timuit, sibi ne vitio quis verteret, olim
Si præco parvas aut, ut fuit ipse, coactor [nunc
Mercedes sequerer; neque ego essem quæstus: at hoc
Laus illi debetur et a me gratia major.
Nil me pœniteat sanum patris hujus; eoque
Non, ut magna dolo factum negat esse suo pars,
Quod non ingenuos habeat clarosque parentes,
Sic me defendam. Longe mea discrepat istis
Et vox et ratio: nam si natura juberet
A certis annis ævum remeare peractum
Atque alios legere ad fastum quoscunque parentes,
Optaret sibi quisque: meis contentus honestos
Fascibus et sellis nollem mihi sumere, demens
Judicio vulgi, sanus fortasse tuo, quod
Nollem onus haud unquam solitus portare molestum.
Nam mihi continuo major quærenda foret res
Atque salutandi plures; ducendus et unus
Et comes alter, uti ne solus rusve peregreve
Exirem; plures calones atque caballi
Pascendi, ducenda petorrita. Nunc mihi curto
Ire licet mulo vel si libet usque Tarentum,
Mantica cui lumbos onere ulceret atque eques armos;
Objiciet nemo sordes mihi, quas tibi, Tilli,
Quum Tiburte via prætorem quinque sequuntur
Te pueri lasanum portantes œnophorumque.
Hoc ego commodius quam tu, præclare senator,

Millibus atque aliis vivo. Quacunque libido est,
Incedo solus; percontor, quanti olus ac far;
Fallacem circum vespertinumque pererro
Sæpe forum; adsisto divinis; inde domum me
Ad porri et ciceris refero laganique catinum;
Cœna ministratur pueris tribus, et lapis albus
Pocula cum cyatho duo sustinet; adstat echinus
Vilis, cum patera guttus, Campana supellex.
Deinde eo dormitum, non sollicitus, mihi quod cras
Surgendum sit mane, obeundus Marsya, qui se
Vultum ferre negat Noviorum posse minoris.
Ad quartam jaceo; post hanc vagor; aut ego lecto
Aut scripto, quod me tacitum juvet, ungor olivo,
Non quo fraudatis immundus Natta lucernis.
Ast ubi me fessum sol acrior ire lavatum
Admonuit, fugio Campum lusumque trigonem.
Pransus non avide, quantum interpellet inani
Ventre diem durare, domesticus otior. Hæc est
Vita solutorum misera ambitione gravique;
His me consolor victurum suavius, ac si
Quæstor avus, pater atque meus patruusque fuisset.

SATIRA VII.

PROSCRIPTI Regis Rupilî pus atque venenum
Hybrida quo pacto sit Persius ultus, opinor
Omnibus et lippis notum et tonsoribus esse.
Persius hic permagna negotia dives habebat
Clazomenis, etiam lites cum Rege molestas;
Durus homo atque odio qui posset vincere Regem,
Confidens tumidusque, adeo sermonis amari,
Sisennas, Barros ut equis præcurreret albis.
Ad Regem redeo. Postquam nihil inter utrumque
Convenit: — hoc etenim sunt omnes jure molesti,
Quo fortes, quibus adversum bellum incidit; inter
Hectora Priamiden animosum atque inter Achillem

Ira fuit capitalis, ut ultima divideret mors,
Non aliam ob causam, nisi quod virtus in utroque
Summa fuit; duo si discordia vexet inertes,
Aut si disparibus bellum incidat, ut Diomedi
Cum Lycio Glauco, discedat pigrior, ultro
Muneribus missis —, Bruto prætore tenente
Ditem Asiam, Rupili et Persi par pugnat, uti non
Compositum melius cum Bitho Bacchius. In jus
Acres procurrunt, magnum spectaculum uterque.
Persius exponit causam; ridetur ab omni
Conventu; laudat Brutum laudatque cohortem,
Solem Asiæ Brutum appellat, stellasque salubres
Appellat comites, excepto Rege; canem illum,
Invisum agricolis sidus, venisse. Ruebat,
Flumen ut hibernum, fertur quo rara securis.
Tum Prænestinus salso multoque fluenti
Expressa arbusto regerit convicia, durus
Vindemiator et invictus, cui sæpe viator
Cessisset, magna compellans voce cucullum.
At Græcus, postquam est Italo perfusus aceto,
Persius exclamat, "Per magnos, Brute, Deos te
Oro, qui reges consueris tollere, cur non
Hunc Regem jugulas? Operum hoc, mihi crede, tuorum est."

SATIRA VIII.

Olim truncus eram ficulnus, inutile lignum,
Quum faber incertus scamnum faceretne Priapum,
Maluit esse Deum. Deus inde ego, furum aviumque
Maxima formido; nam fures dextra coërcet
Obscœnoque ruber porrectus ab inguine palus;
Ast importunas volucres in vertice arundo
Terret fixa vetatque novis considere in hortis.
Huc prius angustis ejecta cadavera cellis
Conservus vili portanda locabat in arca.

Hoc miseræ plebi stabat commune sepulchrum,
Pantolabo scurræ Nomentanoque nepoti.
Mille pedes in fronte, trecentos cippus in agrum
Hic dabat: Heredes monumentum ne sequeretur.
Nunc licet Esquiliis habitare salubribus atque
Aggere in aprico spatiari, quo modo tristes
Albis informem spectabant ossibus agrum;
Quum mihi non tantum furesque feræque suëtæ
Hunc vexare locum curæ sunt atque labori,
Quantum carminibus quæ versant atque venenis
Humanos animos; has nullo perdere possum
Nec prohibere modo, simul ac vaga luna decorum
Protulit os, quin ossa legant herbasque nocentes.
Vidi egomet nigra succinctam vadere palla
Canidiam pedibus nudis passoque capillo,
Cum Sagana majore ululantem: pallor utrasque
Fecerat horrendas adspectu. Scalpere terram
Unguibus et pullam divellere mordicus agnam
Cœperunt; cruor in fossam confusus, ut inde
Manes elicerent, animas responsa daturas.
Lanea et effigies erat, altera cerea; major
Lanea, quæ pœnis compesceret inferiorem.
Cerea suppliciter stabat, servilibus ut quæ
Jam peritura modis. Hecaten vocat altera, sævam
Altera Tisiphonen. Serpentes atque videres
Infernas errare canes, lunamque rubentem,
Ne foret his testis, post magna latere sepulchra.
Mentior at si quid, merdis caput inquiner albis
Corvorum, atque in me veniat mictum atque cacatum
Julius et fragilis Pediatia furque Voranus.
Singula quid memorem? quo pacto alterna loquentes
Umbræ cum Sagana resonarent triste et acutum,
Utque lupi barbam variæ cum dente colubræ
Abdiderint furtim terris, et imagine cerea
Largior arserit ignis, et ut non testis inultus
Horruerim voces Furiarum et facta duarum.

Nam, displosa sonat quantum vesica, pepedi
Diffissa nate ficus: at illæ currere in urbem.
Canidiæ dentes, altum Saganæ caliendrum
Excidere atque herbas atque incantata lacertis
Vincula cum magno risuque jocoque videres.

SATIRA IX.

Ibam forte via sacra, sicut meus est mos,
Nescio quid meditans nugarum; totus in illis.
Accurrit quidam notus mihi nomine tantum,
Arreptaque manu: "Quid agis, dulcissime rerum?"
"Suaviter, ut nunc est," inquam, "et cupio omnia quæ vis."
Quum assectaretur. "Numquid vis?" occupo. At ille,
"Noris nos," inquit; "docti sumus." Hic ego, "Pluris
Hoc," inquam, "mihi eris." Misere discedere quærens,
Ire modo ocius, interdum consistere, in aurem
Dicere nescio quid puero, quum sudor ad imos
Manaret talos. "O te, Bolane, cerebri
Felicem!" aiebam tacitus; quum quidlibet ille
Garriret, vicos, urbem laudaret. Ut illi
Nil respondebam, "Misere cupis," inquit, "abire;
Jamdudum video; sed nil agis; usque tenebo;
Persequar hinc, quo nunc iter est tibi." "Nil opus est te
Circumagi; quendam volo visere non tibi notum.
Trans Tiberim longe cubat is, prope Cæsaris hortos."
"Nil habeo quod agam et non sum piger; usque sequar te."
Demitto auriculas, ut iniquæ mentis asellus,
Quum gravius dorso subiit onus. Incipit ille:
"Si bene me novi, non Viscum pluris amicum,
Non Varium facies; nam quis me scribere plures
Aut citius possit versus? quis membra movere
Mollius? Invideat quod et Hermogenes, ego canto."
Interpellandi locus hic erat: "Est tibi mater,
Cognati, quîs te salvo est opus?"—"Haud mihi quisquam.
Omnes composui."—"Felices! nunc ego resto.

Confice; namque instat fatum mihi triste, Sabella
Quod puero cecinit divina mota anus urna:
'Hunc neque dira venena nec hosticus auferet ensis
Nec laterum dolor aut tussis nec tarda podagra;
Garrulus hunc quando consumet cunque; loquaces,
Si sapiat, vitet, simul atque adoleverit ætas.'"
Ventum erat ad Vestæ, quarta jam parte diei
Præterita; et casu tunc respondere vadato
Debebat, quod ni fecisset, perdere litem.
"Si me amas," inquit, "paullum hic ades." "Inteream, si
Aut valeo stare aut novi civilia jura;
Et propero quo scis." "Dubius sum, quid faciam," inquit,
"Tene relinquam, an rem." "Me, sodes." "Non faciam," ille,
Et præcedere cœpit. Ego, ut contendere durum est
Cum victore, sequor. "Mæcenas quomodo tecum?"
Hinc repetit, "paucorum hominum et mentis bene sanæ
Nemo dexterius fortuna est usus. Haberes
Magnum adjutorem, posset qui ferre secundas,
Hunc hominem velles si tradere; dispeream, ni
Submosses omnes." "Non isto vivimus illic,
Quo tu rere, modo; domus hac nec purior ulla est
Nec magis his aliena malis; nil mi officit unquam,
Ditior hic aut est quia doctior; est locus uni
"Cuique suus." "Magnum narras, vix credibile!" "Atqui
Sic habet." "Accendis, quare cupiam magis illi
Proximus esse." "Velis tantummodo; quæ tua virtus,
Expugnabis; et est qui vinci possit, eoque
Difficiles aditus primos habet." "Haud mihi deero:
Muneribus servos corrumpam; non, hodie si
Exclusus fuero, desistam; tempora quæram,
Occurram in triviis, deducam. Nil sine magno
Vita labore dedit mortalibus." Hæc dum agit, ecce
Fuscus Aristius occurrit, mihi carus et illum
Qui pulchre nosset. Consistimus. "Unde venis? et,
Quo tendis?" rogat et respondet. Vellere cœpi
Et pressare manu lentissima brachia, nutans,

Distorquens oculos, ut me eriperet. Male salsus
Ridens dissimulare: meum jecur urere bilis.
"Certe nescio quid secreto velle loqui te
Aiebas mecum." "Memini bene, sed meliore
Tempore dicam; hodie tricesima sabbata: vin' tu
Curtis Judæis offendere?" "Nulla mihi," inquam,
"Religio est." "At mi; sum paulo infirmior, unus
Multorum. Ignosces; alias loquar." Hunccine solem
Tam nigrum surrexe mihi? Fugit improbus ac me
Sub cultro linquit. Casu venit obvius illi
Adversarius, et, "Quo tu turpissime?" magna
Inclamat voce; et, "Licet antestari?" Ego vero
Oppono auriculam. Rapit in jus; clamor utrinque,
Undique concursus. Sic me servavit Apollo.

SATIRA X.

[Lucili, quam sis mendosus, teste Catone,
Defensore tuo, pervincam, qui male factos
Emendare parat versus; hoc lenius ille,
Est quo vir melior, longe subtilior illo,
Qui multum puer et loris et funibus udis
Exhortatus, ut esset opem qui ferre poëtis
Antiquis posset contra fastidia nostra,
Grammaticorum equitum doctissimus. Ut redeam illuc:]
Nempe incomposito dixi pede currere versus
Lucilî. Quis tam Lucilî fautor inepte est,
Ut non hoc fateatur? At idem, quod sale multo
Urbem defricuit, charta laudatur eadem.
Nec tamen hoc tribuens dederim quoque cetera; nam sic
Et Laberî mimos ut pulchra poëmata mirer.
Ergo non satis est risu diducere rictum
Auditoris; et est quædam tamen hic quoque virtus.
Est brevitate opus, ut currat sententia neu se
Impediat verbis lassas onerantibus aures;
Et sermone opus est modo tristi, sæpe jocoso,

Defendente vicem modo rhetoris atque poëtæ,
Interdum urbani, parcentis viribus atque
Extenuantis eas consulto. Ridiculum acri
Fortius et melius magnas plerumque secat res.
Illi, scripta quibus comœdia prisca viris est,
Hoc stabant, hoc sunt imitandi; quos neque pulcher
Hermogenes unquam legit neque simius iste,
Nil præter Calvum et doctus cantare Catullum.
"At magnum fecit, quod verbis Græca Latinis
Miscuit." O seri studiorum! quine putetis
Difficile et mirum, Rhodio quod Pitholeonti
Contigit? "At sermo lingua concinnus utraque
Suavior, ut Chio nota si commixta Falerni est."
Quum versus facias, te ipsum percontor, an et quum
Dura tibi peragenda rei sit causa Petilli,
Scilicet oblitus patriæque patrisque, Latine
Quum Pedius causas exsudet Poplicola atque
Corvinus, patriis intermiscere petita
Verba foris malis, Canusini more bilinguis?
Atque ego quum Græcos facerem natus mare citra
Versiculos, vetuit me tali voce Quirinus,
Post mediam noctem visus, quum somnia vera:
"In silvam non ligna feras insanius, ac si
Magnas Græcorum malis implere catervas."
Turgidus Alpinus jugulat dum Memnona, dumque
Defingit Rheni luteum caput, hæc ego ludo,
Quæ neque in æde sonent certantia judice Tarpa,
Nec redeant iterum atque iterum spectanda theatris.
Arguta meretrice potes Davoque Chremeta
Eludente senem comis garrire libellos
Unus vivorum, Fundani; Pollio regum
Facta canit pede ter percusso; forte epos acer
Ut nemo Varius ducit; molle atque facetum
Virgilio annuerunt gaudentes rure Camenæ.
Hoc erat, experto frustra Varrone Atacino
Atque quibusdam aliis, melius quod scribere possem,

Inventore minor; neque ego illi detrahere ausim
Hærentem capiti cum multa laude coronam.
At dixi fluere hunc lutulentum, sæpe ferentem
Plura quidem tollenda relinquendis. Age, quæso,
Tu nihil in magno doctus reprehendis Homero?
Nil comis tragici mutat Lucilius Accî?
Non ridet versus Ennî gravitate minores,
Quum de se loquitur non ut majore reprensis?
Quid vetat et nosmet Lucilî scripta legentes
Quærere, num illius, num rerum dura negarit
Versiculos natura magis factos et euntes
Mollius, ac si quis pedibus quid claudere senis,
Hoc tantum contentus, amet scripsisse ducentos
Ante cibum versus, totidem cœnatus? Etrusci
Quale fuit Cassî rapido ferventius amne
Ingenium, capsis quem fama est esse librisque
Ambustum propriis. Fuerit Lucilius, inquam,
Comis et urbanus, fuerit limatior idem
Quam rudis et Græcis intacti carminis auctor,
Quamque poëtarum seniorum turba; sed ille,
Si foret hoc nostrum fato dilatus in ævum,
Detereret sibi multa, recideret omne quod ultra
Perfectum traheretur, et in versu faciendo
Sæpe caput scaberet, vivos et roderet ungues.
Sæpe stilum vertas, iterum quæ digna legi sint,
Scripturus, neque, te ut miretur turba, labores,
Contentus paucis lectoribus. An tua demens
Vilibus in ludis dictari carmina malis?
Non ego; nam satis est equitem mihi plaudere, ut audax,
Contemptis aliis, explosa Arbuscula dixit.
Men' moveat cimex Pantilius, aut cruciet quod
Vellicet absentem Demetrius, aut quod ineptus
Fannius Hermogenis lædat conviva Tigellî?
Plotius et Varius, Mæcenas Virgiliusque,
Valgius et probet hæc Octavius optimus atque
Fuscus et hæc utinam Viscorum laudet uterque!

Ambitione relegata te dicere possum,
Pollio, te, Messala, tuo cum fratre simulque
Vos, Bibule et Servi, simul his te, candide Furni,
Complures alios, doctos ego quos et amicos
Prudens prætereo; quibus hæc, sunt qualiacunque,
Arridere velim, doliturus, si placeant spe
Deterius nostra. Demetri, teque, Tigelli,
Discipularum inter jubeo plorare cathedras.
I, puer, atque meo citus hæc subscribe libello.

Q. HORATII FLACCI

SATIRARUM

LIBER SECUNDUS.

SATIRA I.

Sunt, quibus in satira videor nimis acer et ultra
Legem tendere opus; sine nervis altera, quidquid
Composui, pars esse putat similesque meorum
Mille die versus deduci posse. Trebati,
Quid faciam, præscribe." "Quiescas." "Ne faciam, inquis,
Omnino versus?" "Aio." "Peream male, si non
Optimum erat: verum nequeo dormire." "Ter uncti
Transnanto Tiberim, somno quibus est opus alto,
Irriguumque mero sub noctem corpus habento.
Aut, si tantus amor scribendi te rapit, aude
Cæsaris invicti res dicere, multa laborum
Præmia laturus." "Cupidum, pater optime, vires
Deficiunt: neque enim quivis horrentia pilis
Agmina nec fracta pereuntes cuspide Gallos
Aut labentis equo describat vulnera Parthi."
"Attamen et justum poteras et scribere fortem,
Scipiadam ut sapiens Lucilius." "Haud mihi deero,
Quum res ipsa feret. Nisi dextro tempore, Flacci
Verba per attentam non ibunt Cæsaris aurem,
Cui male si palpere, recalcitrat undique tutus."
"Quanto rectius hoc quam tristi lædere versu
Pantolabum scurram Nomentanumque nepotem!

Quum sibi quisque timet, quamquam est intactus, et odit."
"Quid faciam? Saltat Milonius, ut semel icto
Accessit fervor capiti numerusque lucernis.
Castor gaudet equis; ovo prognatus eodem
Pugnis; quot capitum vivunt, totidem studiorum
Millia. Me pedibus delectat claudere verba
Lucilî ritu nostrûm melioris utroque.
Ille velut fidis arcana sodalibus olim
Credebat libris; neque si male cesserat, unquam
Decurrens alio, neque si bene; quo fit, ut omnis
Votiva pateat veluti descripta tabella
Vita senis. Sequor hunc Lucanus an Apulus anceps:
Nam Venusinus arat finem sub utrumque colonus,
Missus ad hoc pulsis, vetus est ut fama, Sabellis,
Quo ne per vacuum Romano incurreret hostis,
Sive quod Apula gens seu quod Lucania bellum
Incuteret violenta. Sed hic stilus haud petet ultro
Quemquam animantem et me veluti custodiet ensis
Vagina tectus; quem cur destringere coner
Tutus ab infestis latronibus? O pater et rex
Jupiter, ut pereat positum rubigine telum,
Nec quisquam noceat cupido mihi pacis! At ille,
Qui me commorit, ('Melius non tangere!' clamo.)
Flebit et insignis tota cantabitur urbe.
Cervius iratus leges minitatur et urnam,
Canidia Albuti, quibus est inimica, venenum,
Grande malum Turius, si quid se judice certes.
Ut, quo quisque valet, suspectos terreat, utque
Imperet hoc natura potens, sic collige mecum:
Dente lupus, cornu taurus petit; unde nisi intus
Monstratum? Scævæ vivacem crede nepoti
Matrem; nil faciet sceleris pia dextera, (mirum,
Ut neque calce lupus quemquam neque dente petit bos;)
Sed mala tollet anum vitiato melle cicuta.
Ne longum faciam: seu me tranquilla senectus
Exspectat seu mors atris circumvolat alis,

Dives, inops, Romæ seu fors ita jusserit, exsul;
Quisquis erit vitæ scribam color." "O puer, ut sis
Vitalis, metuo et majorum ne quis amicus
Frigore te feriat." "Quid, quum est Lucilius ausus
Primus in hunc operis componere carmina morem,
Detrahere et pellem, nitidus qua quisque per ora
Cederet, introrsum turpis, num Lælius aut qui
Duxit ab oppressa meritum Carthagine nomen,
Ingenio offensi aut læso doluere Metello
Famosisque Lupo cooperto versibus? Atqui
Primores populi arripuit populumque tributim,
Scilicet uni æquus virtuti atque ejus amicis.
Quin ubi se a vulgo et scena in secreta remorant
Virtus Scipiadæ et mitis sapientia Lælî,
Nugari cum illo et discincti ludere, donec
Decoqueretur olus, soliti. Quidquid sum ego, quamvis
Infra Lucilî censum ingeniumque, tamen me
Cum magnis vixisse invita fatebitur usque
Invidia et fragili quærens illidere dentem
Offendet solido, nisi quid tu, docte Trebati,
Dissentis." "Equidem nihil hinc diffindere[a] possum.
Sed tamen ut monitus caveas, ne forte negotî
Incutiat tibi quid sanctarum inscitia legum:
Si mala condiderit in quem quis carmina, jus est
Judiciumque." "Esto, si quis mala; sed bona si quis
Judice condiderit laudatus Cæsare? si quis
Opprobriis dignum latraverit, integer ipse?"
"Solventur risu tabulæ, tu missus abibis."

SATIRA II.

Quæ virtus et quanta, boni, sit vivere parvo;—
Nec meus hic sermo est, sed quæ præcepit Ofella
Rusticus, abnormis sapiens crassaque Minerva;—
Discite non inter lances mensasque nitentes,

[a] diffingere

Quum stupet insanis acies fulgoribus et quum
Acclinis falsis animus meliora recusat;
Verum hic impransi mecum disquirite. "Cur hoc?"
Dicam, si potero. Male verum examinat omnis
Corruptus judex. Leporem sectatus equove
Lassus ab indomito vel, si Romana fatigat
Militia assuetum Græcari, seu pila velox,
Molliter austerum studio fallente laborem,
Seu te discus agit, pete cedentem aëra disco;
Quum labor extuderit fastidia, siccus, inanis
Sperne cibum vilem; nisi Hymettia mella Falerno
Ne biberis diluta. Foris est promus, et atrum
Defendens pisces hiemat mare: cum sale panis
Latrantem stomachum bene leniet. Unde putas aut
Qui partum? Non in caro nidore voluptas
Summa, sed in te ipso est. Tu pulmentaria quære
Sudando; pinguem vitiis albumque neque ostrea
Nec scarus aut poterit peregrina juvare lagois.
Vix tamen eripiam, posito pavone velis quin
Hoc potius quam gallina tergere palatum,
Corruptus vanis rerum, quia veneat auro
Rara avis et picta pandat spectacula cauda;
Tamquam ad rem attineat quidquam. Num vesceris ista,
Quam laudas, pluma? Cocto num adest honor idem?
Carne tamen quamvis distat nil, hac magis illam
Imparibus formis deceptum te petere! Esto:
Unde datum sentis, lupus hic Tiberinus, an alto
Captus hiet, pontesne inter jactatus, an amnis
Ostia sub Tusci? Laudas, insane, trilibrem
Mullum, in singula quem minuas pulmenta necesse est.
Ducit te species, video: quo pertinet ergo
Proceros odisse lupos? Quia scilicet illis
Majorem natura modum dedit, his breve pondus.
Jejunus raro stomachus vulgaria temnit.
"Porrectum magno magnum spectare catino
Vellem," ait Harpyiis gula digna rapacibus. At vos,

Præsentes Austri, coquite horum obsonia. Quamquam
Putet aper rhombusque recens, mala copia quando
Ægrum sollicitat stomachum, quum rapula plenus
Atque acidas mavult inulas. Necdum omnis abacta
Pauperies epulis regum; nam vilibus ovis
Nigrisque est oleis hodie locus. Haud ita pridem
Galloni præconis erat acipensere mensa
Infamis. Quid? tunc rhombos minus æquora alebant?
Tutus erat rhombus tutoque ciconia nido,
Donec vos auctor docuit prætorius. Ergo
Si quis nunc mergos suaves edixerit assos,
Parebit pravi docilis Romana juventus.
Sordidus a tenui victu distabit, Ofella
Judice; nam frustra vitium vitaveris illud,
Si te alio pravum detorseris. Avidienus,
Cui *Canis* ex vero dictum cognomen adhæret,
Quinquennes oleas est et silvestria corna,
Ac nisi mutatum parcit defundere vinum et,
Cujus odorem olei nequeas perferre, licebit
Ille repotia, natales aliosve dierum
Festos albatus celebret, cornu ipse bilibri
Caulibus instillat, veteris non parcus aceti.
Quali igitur victu sapiens utetur? et horum
Utrum imitabitur? Hac urget lupus, hac canis, aiunt [b]
Mundus erit, qua non offendat sordibus [c] atque
In neutram partem cultus miser. Hic neque servis,
Albuti senis exemplo, dum munia didit,
Sævus erit; nec sic ut simplex Nævius unctam
Convivis præbebit aquam; vitium hoc quoque magnum.
Accipe nunc, victus tenuis quæ quantaque secum
Afferat. Imprimis valeas bene: nam, variæ res
Ut noceant homini, credas, memor illius escæ,
Quæ simplex olim tibi sederit; at simul assis
Miscueris elixa, simul conchylia turdis,
Dulcia se in bilem vertent stomachoque tumultum

[b] canis angit [c] qui n. o. sordidus

Lenta feret pituita. Vides, ut pallidus omnis
Cœna desurgat dubia? Quin corpus onustum
Hesternis vitiis animum quoque prægravat una
Atque affigit humo divinæ particulam auræ.
Alter, ubi dicto citius curata sopori
Membra dedit, vegetus præscripta ad munia surgit.
Hic tamen ad melius poterit transcurrere quondam,
Sive diem festum rediens advexerit annus,
Seu recreare volet tenuatum corpus; ubique
Accedent anni et tractari mollius ætas
Imbecilla volet, tibi quidnam accedet ad istam,
Quam puer et validus præsumis, mollitiem, seu
Dura valetudo inciderit seu tarda senectus?
Rancidum aprum antiqui laudabant, non quia nasus
Illis nullus erat; sed credo hac mente, quod hospes
Tardius adveniens vitiatum commodius quam
Integrum edax dominus consumeret. Hos utinam inter
Heroas natum tellus me prima tulisset!
Das aliquid famæ, quæ carmine gratior aurem
Occupet humanam: grandes rhombi patinæque
Grande ferunt una cum damno dedecus; adde
Iratum patruum, vicinos, te tibi iniquum,
Et frustra mortis cupidum, quum deerit egenti
As, laquei pretium. "Jure," inquit, "Trausius istis
Jurgatur verbis, ego vectigalia magna
Divitiasque habeo tribus amplas regibus." Ergo,
Quod superat, non est melius quo insumere possis?
Cur eget indignus quisquam te divite? Quare
Templa ruunt antiqua Deum? Cur, improbe, caræ
Non aliquid patriæ tanto emetiris acervo?
Uni nimirum recte tibi semper erunt res?
O magnus posthac inimicis risus! Uterne
Ad casus dubios fidet sibi certius? hic, qui
Pluribus adsuerit mentem corpusque superbum;
An qui, contentus parvo metuensque futuri,
In pace, ut sapiens, aptarit idonea bello?

Quo magis his credas, puer hunc ego parvus Ofellam[e]
Integris opibus novi non latius usum
Quam nunc accisis. Videas metato in agello
Cum pecore et gnatis fortem mercede colonum,
"Non ego," narrantem, "temere edi luce profesta
Quidquam præter olus fumosæ cum pede pernæ.
Ac mihi seu longum post tempus venerat hospes,
Sive operum vacuo gratus conviva per imbrem
Vicinus, bene erat non piscibus urbe petitis,
Sed pullo atque hædo; tum pensilis uva secundas
Et nux ornabat mensas cum duplice ficu:
Post hoc ludus erat culpa potare magistra;
Ac venerata Ceres, ita culmo surgeret alto,
Explicuit vino contractæ seria frontis.
Sæviat atque novos moveat Fortuna tumultus,
Quantum hinc imminuet? Quanto aut ego parcius aut vos,
O pueri, nituistis, ut huc novus incola venit?
Nam propriæ[d] telluris herum natura neque illum
Nec me nec quemquam statuit: nos expulit ille;
Illum aut nequities aut vafri inscitia juris,
Postremum expellet certe vivacior heres.
Nunc ager Umbreni sub nomine, nuper Ofellæ[e]
Dictus, erit nulli proprius, sed cedet in usum
Nunc mihi, nunc alii. Quocirca vivite fortes,
Fortiaque adversis opponite pectora rebus."

SATIRA III.

"Sic raro scribis, ut toto non quater anno
Membranam poscas, scriptorum quæque retexens,
Iratus tibi, quod vini somnique benignus
Nil dignum sermone canas. Quid fiet? At[f] ipsis
Saturnalibus huc fugisti. Sobrius ergo
Dic aliquid dignum promissis: incipe. Nil est.
Culpantur frustra calami. immeritusque laborat

[e] Ofellum [d] proprie [e] Ofelli [f] Ab

Iratis natus paries Dîs atque poëtis.
Atqui vultus erat multa et præclara minantis,
Si vacuum tepido cepisset villula tecto.
Quorsum pertinuit stipare Platona Menandro,
Eupolin, Archilochum, comites educere tantos?
Invidiam placare paras virtute relicta?
Contèmnere miser; vitanda est improba Siren
Desidia, aut quidquid vita meliore parasti,
Ponendum æquo animo." "Dî te, Damasippe, Deæque
Verum ob consilium donent tonsore. Sed unde
Tam bene me nosti?" "Postquam omnis res mea Janum
Ad medium fracta est, aliena negotia curo,
Excussus propriis. Olim nam quærere amabam,
Quo vafer ille pedes lavisset Sisyphus ære,
Quid sculptum infabre, quid fusum durius esset:
Callidus huic signo ponebam millia centum;
Hortos egregiasque domos mercarier unus
Cum lucro noram; unde frequentia Mercuriale
Imposuere mihi cognomen compita." "Novi,
Et miror morbi purgatum te illius." "Atqui
Emovit veterem mire novus, ut solet, in cor
Trajecto lateris miseri capitisve dolore, [get."
Ut lethargicus hic quum fit pugil et medicum ur-
"Dum ne quid simile huic, esto ut libet." "O bone, ne
Frustrere; insanis et tu stultique prope omnes, [te
Si quid Stertinius veri crepat, unde ego mira
Descripsi docilis præcepta hæc, tempore quo me
Solatus jussit sapientem pascere barbam
Atque a Fabricio non tristem ponte reverti.
Nam male re gesta quum vellem mittere operto
Me capite in flumen, dexter stetit, et, 'Cave faxis
Te quidquam indignum; pudor,' inquit, 'te malus angit
Insanos qui inter vereare insanus haberi.
Primum nam inquiram, quid sit furere: hoc si erit in te
Solo, nil verbi, pereas quin fortiter, addam.
Quem mala stultitia et quemcunque inscitia veri

Cæcum agit, insanum Chrysippi porticus et grex
Autumat. Hæc populos, hæc magnos formula reges,
Excepto sapiente, tenet. Nunc accipe, quare
Desipiant omnes æque ac tu, qui tibi nomen
Insano posuere. Velut silvis, ubi passim
Palantes error certo de tramite pellit,
Ille sinistrorsum, hic dextrorsum abit; unus utrique
Error, sed variis illudit partibus; hoc te
Crede modo insanum, nihilo ut sapientior ille,
Qui te deridet, caudam trahat. Est genus unum
Stultitiæ nihilum metuenda timentis, ut ignes,
Ut rupes fluviosque in Campo obstare queratur;
Alterum et huic varum et nihilo sapientius ignes
Per medios fluviosque ruentis; clamet amica
Mater, honesta soror cum cognatis, pater, uxor:
"Hic fossa est ingens! hic rupes maxima! serva!"—;
Non magis audierit quam Fufius ebrius olim,
Quum Ilionam edormit, Catienis mille ducentis,
"Mater, te appello," clamantibus. Huic ego vulgus
Errori similem cunctum insanire docebo.
Insanit veteres statuas Damasippus emendo;
Integer est mentis Damasippi creditor. —Esto!
"Accipe quod nunquam reddas mihi," si tibi dicam,
Tune insanus eris, si acceperis? an magis excors,
Rejecta præda, quam præsens Mercurius fert?
Scribe decem a Nerio; non est satis: adde Cicutæ
Nodosi tabulas centum, mille adde catenas:
Effugiet tamen hæc sceleratus vincula Proteus
Quum rapies in jus malis ridentem alienis,
Fiet aper, modo avis, modo saxum et, quum volet, arbor
Si male rem gerere insani est, contra bene, sani;
Putidius multo cerebrum est, mihi crede, Perilli,
Dictantis, quod tu nunquam rescribere possis.
Audire atque togam jubeo componere, quisquis
Ambitione mala aut argenti pallet amore,
Quisquis luxuria tristive superstitione

Aut alio mentis morbo calet; huc propius me,
Dum doceo insanire omnes, vos ordine adite.
Danda est hellebori multo pars maxima avaris;
Nescio an Anticyram ratio illis destinet omnem.
Heredes Staberî summam incidere sepulchro:
Ni sic fecissent, gladiatorum dare centum
Damnati populo paria atque epulum arbitrio Arrî,
Frumenti quantum metit Africa. "Sive ego prave,
Seu recte, hoc volui; ne sis patruus mihi." Credo
Hoc Staberî prudentem animum vidisse.' 'Quid ergo
Sensit, quum summam patrimonî insculpere saxo
Heredes voluit?' 'Quoad vixit, credidit ingens
Pauperiem vitium et cavit nihil acrius, ut, si
Forte minus locuples uno quadrante perisset,
Ipse videretur sibi nequior: omnis enim res,
Virtus, fama, decus, divina humanaque pulchris
Divitiis parent; quas qui construxerit, ille
Clarus erit, fortis, justus.' 'Sapiensne?' 'Etiam, et rex
Et quidquid volet. Hoc, veluti virtute paratum,
Speravit magnæ laudi fore. Quid simile isti
Græcus Aristippus? qui servos projicere aurum
In media jussit Libya, quia tardius irent
Propter onus segnes. Uter est insanior horum?'
'Nil agit exemplum, litem quod lite resolvit.'
'Si quis emat citharas, emptas comportet in unum,
Nec studio citharæ nec Musæ deditus ulli;
Si scalpra et formas non sutor, nautica vela
Aversus mercaturis, delirus et amens
Undique dicatur merito. Qui discrepat istis,
Qui nummos aurumque recondit, nescius uti
Compositis metuensque velut contingere sacrum?
Si quis ad ingentem frumenti semper acervum
Porrectus vigilet cum longo fuste, neque illinc
Audeat esuriens dominus contingere granum,
Ac potius foliis parcus vescatur amaris;
Si positis intus Chii veterisque Falerni

Mille cadis, nihil est, tercentum milibus, acre
Potet acetum; age, si et stramentis incubet, unde-
octoginta annos natus, cui stragula vestis,
Blattarum ac tinearum epulæ, putrescat in arca:
Nimirum insanus paucis videatur, eo quod
Maxima pars hominum morbo jactatur eodem.
Filius aut etiam hæc libertus ut ebibat heres,
Dîs inimice senex, custodis? Ne tibi desit?
Quantulum enim summæ curtabit quisque dierum,
Ungere si caules oleo meliore caputque
Cœperis impexa fœdum porrigine? Quare,
Si quidvis satis est, perjuras, surripis, aufers
Undique? Tun' sanus? Populum si cædere saxis
Incipias servosque tuos, quos ære pararis,
Insanum te omnes pueri clamentque puellæ:
Quum laqueo uxorem interimis matremque veneno,
Incolumi capite es? Quid enim? Neque tu hoc facis
Nec ferro ut demens genitricem occidis Orestes. [Argis,
An tu reris eum occisa insanisse parente,
Ac non ante malis dementem actum Furiis, quam
In matris jugulo ferrum tepefecit acutum?
Quin, ex quo est habitus male tutæ mentis Orestes,
Nil sane fecit, quod tu reprehendere possis:
Non Pyladen ferro violare aususve sororem est
Electram; tantum male dicit utrique vocando
Hanc Furiam, hunc aliud, jussit quod splendida bilis.
Pauper Opimius argenti positi intus et auri,
Qui Veientanum festis potare diebus
Campana solitus trulla vappamque profestis,
Quondam lethargo grandi est oppressus, ut heres
Jam circum loculos et claves lætus ovansque
Curreret. Hunc medicus multum celer atque fidelis
Excitat hoc pacto: mensam poni jubet atque
Effundi saccos nummorum, accedere plures
Ad numerandum; hominem sic erigit; addit et illud:
"Ni tua custodis, avidus jam hæc auferet heres."

"Men' vivo ?" "Ut vivas igitur, vigila: hoc age." "Quid vis ?"
"Deficient inopem venæ te, ni cibus atque
Ingens accedit stomacho fultura ruenti.
Tu cessas ? Agedum, sume hoc ptisanarium oryzæ."
"Quanti emptæ ?" "Parvo." "Quanti ergo ?" "Octussibus." "Eheu !
Quid refert, morbo, an furtis pereamque rapinis ?"'—
"Quisnam igitur sanus ?" "Qui non stultus." "Quid avarus ?"
"Stultus et insanus." "Quid, si quis non sit avarus,
Continuo sanus ?" "Minime." "Cur, Stoïce ?" "Dicam.
'Non est cardiacus,' (Craterum dixisse putato,)
'Hic æger:' recte est igitur surgetque ? Negabit,
Quod latus aut renes morbo tentantur acuto.
Non est perjurus neque sordidus; immolet æquis
Hic porcum laribus: verum ambitiosus et audax;
Naviget Anticyram. Quid enim differt, barathrone
Dones quidquid habes, an nunquam utare paratis ?
Servius Oppidius Canusî duo prædia, dives
Antiquo censu, gnatis divisse duobus
Fertur et hoc moriens pueris dixisse vocatis
Ad lectum: 'Postquam te talos, Aule, nucesque
Ferre sinu laxo, donare et ludere vidi,
Te, Tiberi, numerare, cavis abscondere tristem;
Extimui, ne vos ageret vesania discors,
Tu Nomentanum, tu ne sequerere Cicutam.
Quare per Divos oratus uterque Penates,
Tu cave ne minuas, tu, ne majus facias id,
Quod satis esse putat pater et natura coërcet.
Præterea ne vos titillet gloria, jure
Jurando obstringam ambo: uter ædilis fueritve
Vestrum prætor, is intestabilis et sacer esto.
In cicere atque faba bona tu perdasque lupinis,
Latus ut in Circo spatiere et aëneus ut stes,
Nudus agris, nudus nummis, insane, paternis;
Scilicet ut plausus, quos fert Agrippa, feras tu,
Astuta ingenuum vulpes imitata leonem.'—

"Ne quis humasse velit Ajacem, Atrida, vetas cur?"
"Rex sum." "Nil ultra quæro plebeius." "Et æquam
Rem imperito; ac si cui videor non justus, inulto
Dicere, quod sentit, permitto." "Maxime regum,
Di tibi dent capta classem deducere Troja!
Ergo consulere et mox respondere licebit?"
"Consule." "Cur Ajax, heros ab Achille secundus,
Putescit, toties servatis clarus Achivis,
Gaudeat ut populus Priami Priamusque inhumato,
Per quem tot juvenes patrio caruere sepulchro?"
"Mille ovium insanus morti dedit, inclitum Ulixen
Et Menelaum una mecum se occidere clamans."
"Tu quum pro vitula statuis dulcem Aulide natam
Ante aras spargisque mola caput, improbe, salsa,
Rectum animi servas?" "Quorsum?" "Insanus quid enim
Fecit, quum stravit ferro pecus? Abstinuit vim [Ajax
Uxore et gnato; mala multa precatus Atridis,
Non ille aut Teucrum aut ipsum violavit Ulixen."
"Verum ego, ut hærentes adverso litore naves
Eriperem, prudens placavi sanguine Divos."
"Nempe tuo. furiose." "Meo, sed non furiosus."
Qui species alias veris scelerisque tumultu
Permixtas capiet, commotus habebitur, atque,
Stultitiane erret, nihilum distabit, an ira.
Ajax immeritos quum occidit, desipit, agnos;
Quum prudens scelus ob titulos admittis inanes, [cor?
Stas animo et purum est vitio tibi, quum tumidum est,
Si quis lectica nitidam gestare amet agnam,
Huic vestem, ut gnatæ, paret ancillas, paret aurum,
Rufam aut Pusillam appellet, fortique marito
Destinet uxorem; interdicto huic omne adimat jus
Prætor et ad sanos abeat tutela propinquos.
Quid? si quis gnatam pro muta devovet agna,
Integer est animi? Ne dixeris. Ergo, ubi prava
Stultitia, hic summa est insania; qui sceleratus
Et furiosus erit; quem cepit vitrea fama,

Hunc circumtonuit gaudens Bellona cruentis.
Nunc age luxuriam et Nomentanum arripe mecum:
Vincet enim stultos ratio insanire nepotes.
Hic simul accepit patrimonî mille talenta,
Edicit, piscator uti, pomarius, auceps,
Unguentarius ac Tusci turba impia vici,
Cum scurris fartor, cum Velabro omne macellum,
Mane domum veniant. Quid tum? Venere[h] frequentes.
Verba facit leno: "Quidquid mihi, quidquid et horum
Cuique domi est, id crede tuum et vel nunc pete vel cras.
Accipe, quid contra juvenis responderit æquus:
"In nive Lucana dormis ocreatus, ut aprum
Cœnem ego: tu pisces hiberno ex æquore verris;
Segnis ego indignus qui tantum possideam: aufer!
Sume tibi decies, tibi tantundem; tibi triplex,
Unde uxor media currit de nocte vocata."
Filius Æsopi detractam ex aure Metellæ,
Scilicet ut decies solidum obsorberet[i], aceto
Diluit insignem baccam: quî sanior, ac si
Illud idem in rapidum flumen jaceretve cloacam?
Quinti progenies Arrî, par nobile fratrum,
Nequitia et nugis, pravorum et amore gemellum,
Luscinias soliti impenso prandere coëmptas,
Quorsum abeant? Sanin' creta, an carbone notandi?
Ædificare casas, plostello adjungere mures,
Ludere par impar, equitare in arundine longa,
Si quem delectet barbatum, amentia verset.
Si puerilius his ratio esse evincet amare,
Nec quidquam differre, utrumne in pulvere, trimus
Quale prius, ludas opus, an meretricis amore
Sollicitus plores: quæro, faciasne, quod olim
Mutatus Polemon? ponas insignia morbi,
Fasciolas, cubital, focalia, potus ut ille
Dicitur ex collo furtim carpsisse coronas,
Postquam est impransi correptus voce magistri?

h Qui quum venere   i exsorberet

Porrigis irato puero quum poma, recusat:
"Sume, catelle!" Negat; si non des, optet: amator
Exclusus quî distat, agit ubi secum, eat, an non,
Quo rediturus erat non arcessitus, et hæret
Invisis foribus? "Nec nunc[k], quum me vocat ultro,
Accedam? an potius mediter finire dolores?
Exclusit; revocat: redeam? Non, si obsecret." Ecce
Servus non paullo sapientior: "O here, quæ res
Nec modum habet neque consilium, ratione modoque
Tractari non vult. In amore hæc sunt mala, bellum,
Pax rursum: hæc si quis tempestatis prope ritu
Mobilia et cæca fluitantia sorte laboret
Reddere certa sibi, nihilo plus explicet, ac si
Insanire paret certa ratione modoque."
Quid, quum Picenis excerpens semina pomis
Gaudes, si cameram percusti forte, penes te es?
Quid, quum balba feris annoso verba palato,
Ædificante casas quî sanior? Adde cruorem
Stultitiæ atque ignem gladio scrutare. Modo, inquam,
Hellade percussa Marius quum præcipitat se,
Cerritus fuit? an commotæ crimine mentis
Absolves hominem et sceleris damnabis eundem,
Ex more imponens cognata vocabula rebus?
Libertinus erat, qui circum compita siccus
Lautis mane senex manibus currebat, et, "Unum, —
Quid tam magnum? addens,—unum me surpite morti!
Dîs etenim facile est," orabat; sanus utrisque
Auribus atque oculis; mentem, nisi litigiosus,
Exciperet dominus, quum venderet. Hoc quoque vulgus
Chrysippus ponit fecunda in gente Meneni.
"Jupiter, ingentes qui das adimisque dolores,"
Mater ait pueri menses jam quinque cubantis,
"Frigida si puerum quartana reliquerit, illo
Mane die, quo tu indicis jejunia, nudus
In Tiberi stabit." Casus medicusve levarit

k Ne nunc

Ægrum ex præcipiti, mater delira necabit
In gelida fixum ripa febrimque reducet,
Quone malo mentem concussa? Timore Deorum'
Hæc mihi Stertinius, sapientum octavus, amico
Arma dedit, posthac ne compellarer inultus.
Dixerit insanum qui me, totidem audiet atque
Respicere ignoto discet pendentia tergo"
"Stoice, post damnum sic vendas omnia pluris,
Qua me stultitia, quoniam non est genus unum,
Insanire putas? Ego nam videor mihi sanus."
"Quid, caput abscissum manibus quum portat Agave
Gnati infelicis, sibi tum furiosa videtur?"
"Stultum me fateor, liceat concedere veris,
Atque etiam insanum; tantum hoc edissere, quo me
Ægrotare putes animi vitio?" "Accipe: primum
Ædificas, hoc est, longos imitaris, ab imo
Ad summum totus moduli bipedalis, et idem
Corpore majorem rides Turbonis in armis
Spiritum et incessum: qui ridiculus minus illo?
An quodcunque facit Mæcenas, te quoque verum est
Tantum dissimilem et tanto certare minorem?
Absentis ranæ pullis vituli pede pressis,
Unus ubi effugit, matri denarrat, ut ingens
Bellua cognatos eliserit. Illa rogare:
'Quantane? num tantum,' sufflans se, 'magna[1] fuisset?'
'Major dimidio.' 'Num tanto?' Quum magis atque
Se magis inflaret; 'Non, si te ruperis,' inquit,
'Par eris.' Hæc a te non multum abludit imago.
Adde poëmata nunc, hoc est, oleum adde camino;
Quæ si quis sanus facit, et sanus facies tu.
Non dico horrendam rabiem." "Jam desine." "Cultum
Majorem censu." "Teneas, Damasippe, tuis te."
"Mille puellarum, puerorum mille furores."
"O major tandem parcas, insane, minori!"

1 tandem, se inflans, sic magna

SATIRA IV.

"Unde et quo Catius?" "Non est mihi tempus aventi
Ponere signa novis præceptis, qualia vincant
Pythagoran Anytique reum doctumque Platona."
"Peccatum fateor, quum te sic tempore lævo
Interpellarim; sed des veniam bonus oro.
Quod si interciderit tibi nunc aliquid, repetes mox,
Sive est naturæ hoc sive artis, mirus utroque."
"Quin id erat curæ, quo pacto cuncta tenerem,
Utpote res tenues tenui sermone peractas."
"Ede hominis nomen, simul et Romanus an hospes."
"Ipsa memor præcepta canam, celabitur auctor.
Longa quibus facies ovis erit, illa memento,
Ut succi melioris et ut magis alba rotundis,
Ponere; namque marem cohibent callosa vitellum.
Caule suburbano, qui siccis crevit in agris,
Dulcior; irriguo nihil est elutius horto.
Si vespertinus subito te oppresserit hospes,
Ne gallina malum responset dura palato,
Doctus eris vivam mixto mersare Falerno;
Hoc teneram faciet. Pratensibus optima fungis
Natura est; aliis male creditur. Ille salubres
Æstates peraget, qui nigris prandia moris
Finiet, ante gravem quæ legerit arbore solem.
Aufidius forti miscebat mella Falerno,
Mendose; quoniam vacuis committere venis
Nil nisi lene decet; leni præcordia mulso
Prolueris melius. Si dura morabitur alvus,
Mitulus et viles pellent obstantia conchæ
Et lapathi brevis herba, sed albo non sine Coo.
Lubrica nascentes implent conchylia lunæ;
Sed non omne mare est generosæ fertile testæ.
Murice Baiano melior Lucrina peloris,
Ostrea Circeiis, Miseno oriuntur echini,

Pectinibus patulis jactat se molle Tarentum.
Nec sibi cœnarum quivis temere adroget artem,
Non prius exacta tenui ratione saporum.
Nec satis est cara pisces avertere mensa,
Ignarum quibus est jus aptius et quibus assis
Languidus in cubitum jam se conviva reponet.
Umber et iligna nutritus glande rotundas
Curvat aper lances carnem vitantis inertem;
Nam Laurens malus est, ulvis et arundine pinguis.
Vinea submittit capreas non semper edules.
Fecundæ leporis sapiens sectabitur armos.
Piscibus atque avibus quæ natura et foret ætas,
Ante meum nulli patuit quæsita palatum.
Sunt, quorum ingenium nova tantum crustula promit,
Nequaquam satis in re una consumere curam;
Ut si quis solum hoc, mala ne sint vina, laboret,
Quali perfundat pisces securus olivo.
Massica si cœlo suppones vina sereno,
Nocturna, si quid crassi est, tenuabitur aura
Et decedet odor nervis inimicus; at illa
Integrum perdunt lino vitiata saporem.
Surrentina vafer qui miscet fæce Falerna
Vina, columbino limum bene colligit ovo,
Quatenus ima petit volvens aliena vitellus
Tostis marcentem squillis recreabis et Afra
Potorem cochlea; nam lactuca innatat acri
Post vinum stomacho; perna magis ac magis hillis
Flagitat immorsus[m] refici; quin omnia malit,
Quæcunque immundis fervent allata popinis.
Est operæ pretium duplicis pernoscere juris
Naturam. Simplex e dulci constat olivo,
Quod pingui miscere mero muriaque decebit,
Non alia quam qua Byzantia putuit orca.
Hoc ubi confusum sectis inferbuit herbis
Corycioque croco sparsum stetit, insuper addes

[m] in morsu

Pressa Venafranæ quod bacca remisit olivæ.
Picenis cedunt pomis Tiburtia succo;
Nam facie præstant. Venucula convenit ollis,
Rectius Albanam fumo duraveris uvam.
Hanc ego cum malis, ego fæcem primus et allec,
Primus et invenior piper album cum sale nigro
Incretum puris circumposuisse catillis.
Immane est vitium dare millia terna macello
Angustoque vagos pisces urgere catino.
Magna movet stomacho fastidia, seu puer unctis
Tractavit calicem manibus, dum furta[n] ligurit;
Sive gravis veteri crateræ limus adhæsit.
Vilibus in scopis, in mappis, in scobe quantus
Consistit sumptus? Neglectis, flagitium ingens.
Ten' lapides varios lutulenta radere palma,
Et Tyrias dare circum illota toralia vestes,
Oblitum, quanto curam sumptumque minorem
Hæc habeant, tanto reprehendi justius illis,
Quæ nisi divitibus nequeant contingere mensis?"
"Docte Cati, per amicitiam Divosque rogatus,
Ducere me auditum, perges quocunque, memento.
Nam quamvis memori referas mihi pectore cuncta,
Non tamen interpres tantundem juveris. Adde
Vultum habitumque hominis, quem tu vidisse beatus
Non magni pendis, quia contigit; at mihi cura
Non mediocris inest, fontes ut adire remotos
Atque haurire queam vitæ præcepta beatæ."

SATIRA V.

"Hoc quoque, Tiresia, præter narrata petenti
Responde, quibus amissas reparare queam res
Artibus atque modis. — Quid rides?"—"Jamne doloso
Non satis est Ithacam revehi patriosque penates
Adspicere?" "O nulli quidquam mentite, vides, ut

n frusta

Nudus inopsque domum redeam, te vate, neque illic
Aut apotheca procis intacta est aut pecus; atqui
Et genus et virtus nisi cum re vilior alga est."
"Quando pauperiem missis ambagibus horres
Accipe, qua ratione queas ditescere. Turdus
Sive aliud privum dabitur tibi, devolet illuc,
Res ubi magna nitet, domino sene; dulcia poma
Et quoscunque feret cultus tibi fundus honores
Ante larem gustet venerabilior lare dives;
Qui quamvis perjurus erit, sine gente, cruentus
Sanguine fraterno, fugitivus, ne tamen illi
Tu comes exterior, si postulet, ire recuses."
"Utne tegam spurco Damæ latus? haud ita Trojæ
Me gessi certans semper melioribus." "Ergo
Pauper eris." "Fortem hoc animum tolerare jubebo;
Et quondam majora tuli. Tu protinus, unde
Divitias ærisque ruam, dic augur, acervos."
"Dixi equidem et dico: captes astutus ubique
Testamenta senum, neu, si vafer unus et alter
Insidiatorem præroso fugerit hamo,
Aut spem deponas aut artem illusus omittas.
Magna minorve foro si res certabitur olim,
Vivet uter locuples sine gnatis, improbus, ultro
Qui meliorem audax vocet in jus, illius esto
Defensor; fama civem causaque priorem
Sperne, domi si gnatus erit fecundave conjux.
'Quinte,' puta, aut 'Publi,'—gaudent prænomine molles
Auriculæ — 'tibi me virtus tua fecit amicum;
Jus anceps novi, causas defendere possum;
Eripiet quivis oculos citius mihi, quam te
Contemptum cassa nuce pauperet; hæc mea cura est,
Ne quid tu perdas, neu sis jocus.' Ire domum atque
Pelliculam curare jube; fi cognitor ipse:
Persta atque obdura, seu rubra Canicula findet
Infantes statuas, seu pingui tentus omaso
Furius hibernas cana nive conspuet Alpes.

'Nonne vides' — aliquis cubito stantem prope tangens
Inquiet —, 'ut patiens, ut amicis aptus, ut acer?'
Plures adnabunt thunni et cetaria crescent.
Si cui præterea validus male filius in re
Præclara sublatus aletur, ne manifestum
Cælibis obsequium nudet te, leniter in spem
Adrepe officiosus, ut et scribare secundus
Heres et, si quis casus puerum egerit Orco,
In vacuum venias; perraro hæc alea fallit.
Qui testamentum tradet tibi cunque legendum,
Abnuere et tabulas a te removere memento,
Sic tamen, ut limis rapias, quid prima secundo
Cera velit versu; solus multisne coheres,
Veloci percurre oculo. Plerumque recoctus
Scriba ex quinqueviro corvum deludet hiantem,
Captatorque dabit risus Nasica Corano."
"Num furis? an prudens ludis me obscura canendo?"
"O Laërtiade, quidquid dicam, aut erit aut non:
Divinare etenim magnus mihi donat Apollo."
"Quid tamen ista velit sibi fabula, si licet, ede."
"Tempore quo juvenis Parthis horrendus, ab alto
Demissum genus Ænea, tellure marique
Magnus erit, forti nubet procera Corano
Filia Nasicæ, metuentis reddere soldum.
Tum gener hoc faciet: tabulas socero dabit atque
Ut legat orabit; multum Nasica negatas
Accipiet tandem et tacitus leget, invenietque
Nil sibi legatum præter plorare suisque.
Illud ad hæc jubeo: mulier si forte dolosa
Libertusve senem delirum temperet, illis
Accedas socius; laudes, lauderis ut absens.
Adjuvat hoc quoque, sed vincit longe, prius ipsum
Expugnare caput. Scribet mala carmina vecors:
Laudato. Scortator erit: cave te roget; ultro
Penelopam facilis potiori trade." "Putasne?
Perduci poterit tam frugi tamque pudica,

Quam nequiere proci recto depellere cursu ?"
"Venit enim, magnum donandi parca, juventus,
Nec tantum Veneris, quantum studiosa culinæ.
Sic tibi Penelope frugi est, quæ si semel uno
De sene gustarit tecum partita lucellum,
Ut canis a corio nunquam absterrebitur uncto.
Me sene, quod dicam, factum est: anus improba Thebis
Ex testamento sic est elata: cadaver
Unctum oleo largo nudis humeris tulit heres;
Scilicet elabi si posset mortua; credo,
Quod nimium institerat viventi. Cautus adito,
Neu desis operæ, neve immoderatus abundes.
Difficilem et morosum offendet garrulus; ultro°
Non etiam sileas. Davus sis comicus atque
Stes capite obstipo, multum similis metuenti.
Obsequio grassare; mone, si increbruit aura,
Cautus uti velet carum caput; extrahe turba
Oppositis humeris; aurem substringe loquaci.
Importunus amat laudari; donec, 'Ohe jam!'
Ad cœlum manibus sublatis dixerit, urge et
Crescentem tumidis infla sermonibus utrem.
Quum te servitio longo curaque levarit,
Et certum vigilans, 'Quartæ esto partis Ulixes,'
Audieris, 'heres:' 'Ergo nunc Dama sodalis
Nusquam est? Unde mihi tam fortem tamque fidelem?'
Sparge subinde; et, si paullum potes, illacrimare; est
Gaudia prodentem vultum celare. Sepulcrum
Permissum arbitrio sine sordibus exstrue; funus
Egregie factum laudet vicinia. Si quis
Forte coheredum senior male tussiet, huic tu
Dic, ex parte tua seu fundi sive domus sit
Emptor, gaudentem nummo te addicere. Sed me
Imperiosa trahit Proserpina; vive valeque."

° ultra

SATIRA VI.

Hoc erat in votis: modus agri non ita magnus,
Hortus ubi et tecto vicinus jugis aquæ fons
Et paullum silvæ super his foret. Auctius atque
Dî melius fecere. Bene est. Nil amplius oro,
Maia nate, nisi ut propria hæc mihi munera faxis.
Si neque majorem feci ratione mala rem
Nec sum facturus vitio culpave minorem;
Si veneror stultus nihil horum: "O si angulus ille
Proximus accedat, qui nunc denormat agellum!"
"O si urnam argenti fors quæ mihi monstret! ut illi,
Thesauro invento qui mercenarius agrum
Illum ipsum mercatus aravit, dives amico
Hercule!" Si, quod adest, gratum juvat, hac prece te oro
Pingue pecus domino facias et cetera præter
Ingenium, utque soles custos mihi maximus adsis.
Ergo ubi me in montes et in arcem ex urbe removi,
Quid prius illustrem satiris musaque pedestri?
Nec mala me ambitio perdit nec plumbeus Auster
Autumnusque gravis, Libitinæ quæstus acerbæ.
Matutine pater, seu Jane libentius audis,
Unde homines operum primos vitæque labores
Instituunt — sic Dîs placitum —, tu carminis esto
Principium. Romæ sponsorem me rapis. "Eja,
Ne prior officio quisquam respondeat, urge.
Sive Aquilo radit terras seu bruma nivalem
Interiore diem gyro trahit, ire necesse est."
Postmodo quod mi obsit, clare certumque locuto
Luctandum in turba et facienda injuria tardis.
"Quid vis, insane, et quas res agis?" improbus urget
Iratis precibus; "tu pulses omne quod obstat,
Ad Mæcenatem memori si mente recurras."
Hoc juvat et melli est; non mentiar. At simul atras
Ventum est Esquilias, aliena negotia centum

Per caput et circa saliunt latus. "Ante secundam
Roscius orabat sibi adesses ad Puteal cras."
"De re communi scribæ magna atque nova te
Orabant hodie meminisses, Quinte, reverti."
"Imprimat his, cura, Mæcenas signa tabellis."
Dixeris, "Experiar:" "Si vis, potes," addit et instat.
Septimus octavo propior jam fugerit annus,
Ex quo Mæcenas me cœpit habere suorum
In numero; dumtaxat ad hoc, quem tollere rheda
Vellet iter faciens et cui concredere nugas
Hoc genus: "Hora quota est?" "Threx est Gallina Syro par?"
Matutina parum cautos jam frigora mordent.
Et quæ rimosa bene deponuntur in aure.
Per totum hoc tempus subjectior in diem et horam
Invidiæ noster. Ludos spectaverat una,
Luserat in Campo: Fortunæ filius, omnes.
Frigidus a Rostris manat per compita rumor:
Quicunque obvius est, me consulit: "O bone, (nam te
Scire, Deos quoniam propius contingis, oportet,)
Numquid de Dacis audisti?" "Nil equidem." "Ut tu
Semper eris derisor!" "At omnes Dî exagitent me,
Si quidquam." "Quid? militibus promissa Triquetra
Prædia Cæsar, an est Itala tellure daturus?"
Jurantem me scire nihil mirantur ut unum
Scilicet egregii mortalem altique silentî.
Perditur hæc inter misero lux non sine votis:
O rus, quando ego te adspiciam? quandoque licebit
Nunc veterum libris, nunc somno et inertibus horis
Ducere sollicitæ jucunda oblivia vitæ?
O quando faba Pythagoræ cognata simulque
Uncta satis pingui ponentur oluscula lardo?
O noctes cœnæque Deûm! quibus ipse meique
Ante larem proprium vescor vernasque procaces
Pasco libatis dapibus. Prout cuique libido est,
Siccat inæquales calices conviva solutus
Legibus insanis, seu quis capit acria fortis

Pocula seu modicis uvescit lætius. Ergo
Sermo oritur, non de villis domibusve alienis,
Nec male necne Lepos saltet; sed quod magis ad nos
Pertinet et nescire malum est, agitamus: utrumne
Divitiis homines, an sint virtute beati;
Quidve ad amicitias, usus rectumne, trahat nos;
Et quæ sit natura boni summumque quid ejus.
Cervius hæc inter vicinus garrit aniles
Ex re fabellas. Si quis nam laudat Arellî
Sollicitas ignarus opes, sic incipit: "Olim
Rusticus urbanum murem mus paupere fertur
Accepisse cavo, veterem vetus hospes amicum;
Asper et attentus quæsitis, ut tamen arctum
Solveret hospitiis animum. Quid multa? neque ille
Sepositi ciceris nec longæ invidit avenæ,
Aridum et ore ferens acinum semesaque lardi
Frusta dedit, cupiens varia fastidia cœna
Vincere tangentis male singula dente superbo;
Quum pater ipse domus palea porrectus in horna
Esset ador loliumque, dapis meliora relinquens.
Tandem urbanus ad hunc, 'Quid te juvat,' inquit,
Prærupti nemoris patientem vivere dorso? ['amice,
Vis tu homines urbemque feris præponere silvis?
Carpe viam, mihi crede, comes; terrestria quando
Mortales animas vivunt sortita neque ulla est
Aut magno aut parvo leti fuga: quo, bone, circa,
Dum licet, in rebus jucundis vive beatus;
Vive memor, quam sis ævi brevis.' Hæc ubi dicta
Agrestem pepulere, domo levis exsilit; inde
Ambo propositum peragunt iter, urbis aventes
Mœnia nocturni subrepere. Jamque tenebat
Nox medium cœli spatium; quum ponit uterque
In locuplete domo vestigia, rubro ubi cocco
Tincta super lectos canderet vestis eburnos,
Multaque de magna superessent fercula cœna,
Quæ procul exstructis inerant hesterna canistris.

Ergo, ubi purpurea porrectum in veste locavit
Agrestem, veluti succinctus cursitat hospes.
Continuatque dapes, nec non verniliter ipsis
Fungitur officiis, prælambens omne quod affert.
Ille cubans gaudet mutata sorte bonisque
Rebus agit lætum convivam, quum subito ingens
Valvarum strepitus lectis excussit utrumque.
Currere per totum pavidi conclave, magisque
Exanimes trepidare, simul domus alta Molossis
Personuit canibus. Tum rusticus, 'Haud mihi vita
Est opus hac,' ait, 'et valeas; me silva cavusque
Tutus ab insidiis tenui solabitur ervo.'"

SATIRA VII.

"Jamdudum ausculto et cupiens tibi dicere servus
Pauca reformido." "Davusne?" "Ita, Davus, amicum
Mancipium domino et frugi quod sit satis, hoc est,
Ut vitale putes." "Age, libertate Decembri,
Quando ita majores voluerunt, utere; narra."
"Pars hominum vitiis gaudet constanter et urget
Propositum; pars multa natat, modo recta capessens,
Interdum pravis obnoxia. Sæpe notatus
Cum tribus annellis, modo læva Priscus inani,
Vixit inæqualis, clavum ut mutaret in horas;
Ædibus ex magnis subito se conderet, unde
Mundior exiret vix libertinus honeste;
Jam mœchus Romæ, jam mallet doctus Athenis
Vivere, Vertumnis, quotquot sunt, natus iniquis.
Scurra Volanerius, postquam illi justa cheragra
Contudit articulos, qui pro se tolleret atque
Mitteret in phimum talos, mercede diurna
Conductum pavit; quanto constantior isdem
In vitiis, tanto levius miser ac prior illo[p],
Qui jam contento, jam laxo fune laborat."

[p] ille

" Non dices hodie, quorsum hæc tam putida tendant,
Furcifer?" "Ad te, inquam." "Quo pacto, pessime?"
Fortunam et mores antiquæ plebis, et idem, ["Laudas
Si quis ad illa Deus subito te agat, usque recuses,
Aut quia non sentis, quod clamas, rectius esse,
Aut quia non firmus rectum defendis et hæres,
Nequicquam cœno cupiens evellere plantam.
Romæ rus optas, absentem rusticus urbem
Tollis ad astra levis. Si nusquam es forte vocatus
Ad cœnam, laudas securum olus ac, velut usquam
Vinctus eas, ita te felicem dicis amasque,
Quod nusquam tibi sit potandum. Jusserit ad se
Mæcenas serum sub lumina prima venire
Convivam: 'Nemon' oleum feret ocius? Ecquis
Audit?' cum magno blateras clamore fugisque.
Mulvius et scurræ tibi non referenda precati
Discedunt. Etenim fateor me, dixerit ille,
Duci ventre levem, nasum nidore supinor,
Imbecillus, iners, si quid vis, adde, popino.
Tu, quum sis quod ego et fortassis nequior, ultro
Insectere velut melior verbisque decoris
Obvolvas vitium? Quid, si me stultior ipso
Quingentis empto drachmis deprenderis? Aufer
Me vultu terrere; manum stomachumque teneto,
Dum, quæ Crispini docuit me janitor, edo.
Te conjux aliena capit, meretricula Davum:
Peccat uter nostrum cruce dignius? Acris ubi me
Natura intendit, sub clara nuda lucerna
Quæcunque excepit turgentis verbera caudæ,
Clunibus aut agitavit equum lasciva supinum,
Dimittit neque famosum neque sollicitum, ne
Ditior aut formæ melioris meiat eodem.
Tu, quum projectis insignibus, annulo equestri,
Romanoque habitu, prodis ex judice Dama
Turpis, odoratum caput obscurante lacerna,
Non es, quod simulas? Metuens induceris atque

Altercante libidinibus tremis ossa pavore.
Quid refert, uri, virgis ferroque necari
Auctoratus eas, an turpi clausus in arca,
Quo te demisit peccati conscia herilis,
Contractum genibus tangas caput? Estne marito
Matronæ peccantis in ambo justa potestas?
In corruptorem vel justior. Illa tamen se
Non habitu mutatve loco, peccatve superne.
Quum te formidet mulier neque credat amanti,
Ibis sub furcam prudens dominoque furenti
Committes rem omnem et vitam et cum corpore famam.
Evasti: credo, metues[q] doctusque cavebis;
Quæres, quando iterum paveas iterumque perire
Possis, o toties servus! Quæ bellua ruptis,
Quum semel effugit, reddit se prava catenis?
"Non sum mœchus," ais. Neque ego, hercule, fur, ubi
Prætereo sapiens argentea: tolle periclum, [vasa
Jam vaga prosiliet frenis natura remotis.
Tune mihi dominus, rerum imperiis hominumque
Tot tantisque minor, quem ter vindicta quaterque
Imposita haud unquam misera formidine privet?
Adde super dictis, quod non levius valeat: nam
Sive vicarius est, qui servo paret, uti mos
Vester ait, seu conservus; tibi quid sum ego? Nempe
Tu, mihi qui imperitas, alii servis miser atque
Duceris ut nervis alienis mobile lignum.
Quisnam igitur liber? Sapiens, sibi qui imperiosus,
Quem neque pauperies neque mors neque vincula terrent,
Responsare cupidinibus, contemnere honores
Fortis. et in se ipso totus, teres atque rotundus,
Externi ne quid valeat per leve morari,
In quem manca ruit semper fortuna. Potesne
Ex his ut proprium quid noscere? Quinque talenta
Poscit te mulier, vexat foribusque repulsum
Perfundit gelida, rursus vocat; eripe turpi

[q] metuens

Colla jugo; 'Liber, liber sum,' dic age. Non quis;
Urget enim dominus mentem non lenis et acres
Subjectat lasso stimulos versatque negantem.
Vel quum Pausiaca torpes, insane, tabella,
Qui peccas minus atque ego, quum Fulvî Rutubæque
Aut Pacideiani contento poplite miror
Prœlia rubrica picta aut carbone, velut si
Re vera pugnent, feriant vitentque moventes
Arma viri? Nequam et cessator Davus; at ipse
Subtilis veterum judex et callidus audis.
Nil ego, si ducor libo fumante: tibi ingens
Virtus atque animus cœnis responsat opimis?
Obsequium ventris mihi perniciosius est cur?
Tergo plector enim. Qui tu impunitior illa,
Quæ parvo sumi nequeunt, obsonia captas?
Nempe inamarescunt epulæ sine fine petitæ,
Illusique pedes vitiosum ferre recusant
Corpus. An hic peccat, sub noctem qui puer uvam
Furtiva mutat strigili? Qui prædia vendit,
Nil servile gulæ parens habet? Adde, quod idem
Non horam tecum esse potes, non otia recte
Ponere, teque ipsum vitas, fugitivus et erro,
Jam vino quærens, jam somno fallere curam:
Frustra; nam comes atra premit sequiturque fugacem."
"Unde mihi lapidem?" "Quorsum est opus?" "Unde sagittas?"
"Aut insanit homo aut versus facit." "Ocius hinc te
Ni rapis, accedes opera agro nona Sabino."

SATIRA VIII.

"Ut Nasidieni juvit te cœna beati?
Nam mihi quærenti convivam dictus here illic
De medio potare die." "Sic, ut mihi nunquam
In vita fuerit melius." "Da, si grave non est,
Quæ prima iratum ventrem placaverit esca."

"In primis Lucanus aper; leni fuit Austro
Captus, ut aiebat cœnæ pater; acria circum
Rapula, lactucæ, radices, qualia lassum
Pervellunt stomachum, siser, allec, fæcula Coa.
His ubi sublatis puer alte cinctus acernam
Gausape purpureo mensam pertersit, et alter
Sublegit quodcunque jaceret inutile quodque
Posset cœnantes offendere, ut Attica virgo
Cum sacris Cereris, procedit fuscus Hydaspes,
Cæcuba vina ferens, Alcon Chium maris expers.
Hic herus: 'Albanum, Mæcenas, sive Falernum
Te magis appositis delectat, habemus utrumque.'"
"Divitias miseras! Sed quis cœnantibus una,
Fundani, pulchre fuerit tibi, nosse laboro."
"Summus ego,et prope me Viscus Thurinus,et infra,
Si memini, Varius, cum Servilio Balatrone
Vibidius, quas Mæcenas adduxerat umbras.
Nomentanus erat super ipsum, Porcius infra,
Ridiculus totas semel obsorbere placentas.
Nomentanus ad hoc, qui, si quid forte lateret,
Indice monstraret digito; nam cetera turba,
Nos, inquam, cœnamus aves, conchylia, pisces,
Longe dissimilem noto celantia succum;
Ut vel continuo patuit, quum passeris atque
Ingustata mihi porrexerat ilia rhombi.
Post hoc me docuit melimela rubere minorem
Ad lunam delecta. Quid hoc intersit, ab ipso
Audieris melius. Tum Vibidius Balatroni:
'Nos nisi damnose bibimus, moriemur inulti:
Et calices poscit majores. Vertere pallor
Tum parochi faciem nil sic metuentis ut acres
Potores, vel quod male dicunt liberius, vel
Fervida quod subtile exsurdant vina palatum.
Invertunt Allifanis vinaria tota
Vibidius Balatroque, sequutis omnibus; imi
Convivæ lecti nihilum nocuere lagenis.

Affertur squillas inter murena natantes [inquit,
In patina porrecta. Sub hoc herus, 'Hæc gravida,'
'Capta est, deterior post partum carne futura.
His mixtum jus est: oleo, quod prima Venafri
Pressit cella; garo de succis piscis Iberi;
Vino quinquenni, verum citra mare nato,
Dum coquitur; — cocto Chium sic convenit, ut non
Hoc magis ullum aliud; — pipere albo, non sine aceto,
Quod Methymnæam vitio mutaverit uvam.
Erucas virides, inulas ego primus amaras
Monstravi incoquere, illutos Curtillus echinos,
Ut melius muria quod testa marina remittit.'
Interea suspensa graves aulæa ruinas
In patinam fecere, trahentia pulveris atri
Quantum non Aquilo Campanis excitat agris.
Nos majus veriti, postquam nihil esse pericli
Sensimus, erigimur. Rufus posito capite, ut si
Filius immaturus obisset, flere. Quis esset
Finis, ni sapiens sic Nomentanus amicum
Tolleret: 'Heu, Fortuna, quis est crudelior in nos
Te Deus? Ut semper gaudes illudere rebus
Humanis!' Varius mappa compescere risum
Vix poterat. Balatro suspendens omnia naso,
'Hæc est conditio vivendi,' aiebat, 'eoque
Responsura tuo nunquam est par fama labori.
Tene, ut ego accipiar laute, torquerier omni
Sollicitudine districtum, ne panis adustus,
Ne male conditum jus apponatur, ut omnes
Præcincti recte pueri comptique ministrent?
Adde hos præterea casus, aulæa ruant si,
Ut modo; si patinam pede lapsus frangat agaso.
Sed convivatoris uti ducis ingenium res
Adversæ nudare solent, celare secundæ.'
Nasidienus ad hæc: 'Tibi Dî, quæcunque preceris,
Commoda dent! Ita vir bonus es convivaque comis.'
Et soleas poscit. Tum in lecto quoque videres

Stridere secreta divisos aure susurros."
"Nullos his mallem ludos spectasse; sed illa
Redde age, quæ deinceps risisti." "Vibidius dum
Quærit de pueris, num sit quoque fracta lagena,
Quod sibi poscenti non dantur pocula, dumque
Ridetur fictis rerum, Balatrone secundo,
Nasidiene, redis mutatæ frontis, ut arte
Emendaturus fortunam; deinde sequuti
Mazonomo pueri magno discerpta ferentes
Membra gruis sparsi sale multo, non sine farre;
Pinguibus et ficis pastum jecur anseris albæ
Et leporum avulsos, ut multo suavius, armos,
Quam si cum lumbis quis edit; tum pectore adusto
Vidimus et merulas poni et sine clune palumbes;
Suaves res, si non causas narraret earum et
Naturas dominus; quem nos sic fugimus ulti,
Ut nihil omnino gustaremus, velut illis
Canidia afflasset pejor serpentibus Afris."

Q. HORATII FLACCI

EPISTOLARUM

LIBER PRIMUS.

EPISTOLA I.—AD MÆCENATEM.

Prima dicte mihi, summa dicende Camena,
Spectatum satis et donatum jam rude quæris,
Mæcenas, iterum antiquo me includere ludo:
Non eadem est ætas, non mens. Veianius, armis
Herculis ad postem fixis, latet abditus agro,
Ne populum extrema toties exoret arena.
Est mihi purgatam crebro qui personet aurem:
Solve senescentem mature sanus equum, ne
Peccet ad extremum ridendus et ilia ducat.
Nunc itaque et versus et cetera ludicra pono,
Quid verum atque decens curo et rogo et omnis in hoc sum;
Condo et compono, quæ mox depromere possim.
Ac ne forte roges, quo me duce, quo lare tuter:
Nullius addictus jurare in verba magistri,
Quo me cunque rapit tempestas, deferor hospes.
Nunc agilis fio et mersor civilibus undis,
Virtutis veræ custos rigidusque satelles;
Nunc in Aristippi furtim præcepta relabor,
Et mihi res, non me rebus subjungere conor.
Ut nox longa, quibus mentitur amica, diesque
nga videtur opus debentibus, ut piger annus

Pupillis, quos dura premit custodia matrum,
Sic mihi tarda fluunt ingrataque tempora, quæ spem
Consiliumque morantur agendi naviter id, quod
Æque pauperibus prodest, locupletibus æque,
Æque neglectum pueris senibusque nocebit.
Restat, ut his ego me ipse regam solerque elementis:
Non possis oculo quantum contendere Lynceus,
Non tamen idcirco contemnas lippus inungi;
Nec, quia desperes invicti membra Glyconis,
Nodosa corpus nolis prohibere cheragra.
Est quadam prodire tenus, si non datur ultra.
Fervet avaritia miseroque cupidine pectus:
Sunt verba et voces, quibus hunc lenire dolorem
Possis et magnam morbi deponere partem.
Laudis amore tumes: sunt certa piacula, quæ te
Ter pure lecto poterunt recreare libello.
Invidus, iracundus, iners, vinosus, amator.
Nemo adeo ferus est, ut non mitescere possit,
Si modo culturæ patientem commodet aurem.
Virtus est vitium fugere et sapientia prima
Stultitia caruisse. Vides, quæ maxima credis
Esse mala, exiguum censum turpemque repulsam,
Quanto devites animi capitisque labore;
Impiger extremos curris mercator ad Indos,
Per mare pauperiem fugiens, per saxa, per ignes:
Ne cures ea, quæ stulte miraris et optas,
Discere et audire et meliori credere non vis?
Quis circum pagos et circum compita pugnax
Magna coronari contemnat Olympia, cui spes,
Cui sit conditio dulcis sine pulvere palmæ?
Vilius argentum est auro, virtutibus aurum.
"O cives, cives, quærenda pecunia primum est;
Virtus post nummos." Hæc Janus summus ab imo
Prodocet, hæc recinunt juvenes dictata senesque
Lævo suspensi loculos tabulamque lacerto.
Est animus tibi, sunt mores et lingua fidesque,

Sed quadringentis sex septem millia desunt:
Plebs eris. At pueri ludentes, "Rex eris," aiunt,
"Si recte facies." Hic murus aëneus esto:
Nil conscire sibi, nulla pallescere culpa.
Roscia, dic sodes, melior lex, an puerorum est
Nenia, quæ regnum recte facientibus offert,
Et maribus Curiis et decantata Camillis?
Isne tibi melius suadet, qui rem facias, rem,
Si possis, recte, si non, quocunque modo rem,
Ut propius spectes lacrimosa poëmata Pupî,
An qui Fortunæ te responsare superbæ
Liberum et erectum præsens hortatur et aptat?
Quod si me populus Romanus forte roget, cur
Non, ut porticibus, sic judiciis fruar îsdem,
Nec sequar aut fugiam, quæ diligit ipse vel odit,
Olim quod vulpes ægroto cauta leoni
Respondit, referam: "Quia me vestigia terrent,
Omnia te adversum spectantia, nulla retrorsum."
Bellua multorum es capitum. Nam quid sequar aut quem?
Pars hominum gestit conducere publica, sunt qui
Crustis et pomis viduas venentur avaras,
Excipiantque senes, quos in vivaria mittant;
Multis occulto crescit res fœnore. Verum
Esto aliis alios rebus studiisque teneri:
Iidem eadem possunt horam durare probantes?
"Nullus in orbe sinus Baiis prælucet amœnis,"
Si dixit dives, lacus et mare sentit amorem
Festinantis heri; cui si vitiosa libido
Fecerit auspicium: cras ferramenta Teanum
Tolletis, fabri. Lectus genialis in aula est:
Nil ait esse prius, melius nil cœlibe vita;
Si non est, jurat bene solis esse maritis.
Quo teneam vultus mutantem Protea nodo?
Quid pauper? Ride: mutat cœnacula, lectos,
Balnea, tonsores, conducto navigio æque
Nauseat ac locuples, quem ducit priva triremis.

Si curatus inæquali tonsore capillos
Occurri, rides; si forte subucula pexæ
Trita subest tunicæ vel si toga dissidet impar,
Rides: quid, mea quum pugnat sententia secum,
Quod petiit spernit, repetit quod nuper omisit,
Æstuat et vitæ disconvenit ordine toto,
Diruit, ædificat, mutat quadrata rotundis?
Insanire putas sollemnia me neque rides,
Nec medici credis nec curatoris egere
A prætore dati, rerum tutela mearum
Quum sis, et prave sectum stomacheris ob unguem
De te pendentis, te respicientis amici.
Ad summam: sapiens uno minor est Jove, dives,
Liber, honoratus, pulcher, rex denique regum;
Præcipue sanus, nisi quum pituita molesta est.

EPISTOLA II.—AD LOLLIUM.

TROJANI belli scriptorem, maxime Lolli,
Dum tu declamas Romæ, Præneste relegi;
Qui, quid sit pulchrum, quid turpe, quid utile, quid non,
Planius ac melius Chrysippo et Crantore dicit.
Cur ita crediderim, nisi quid te detinet, audi.
Fabula, qua Paridis propter narratur amorem
Græcia Barbariæ lento collisa duello,
Stultorum regum et populorum continet æstus.
Antenor censet belli præcidere causam.
Quid Paris? Ut salvus regnet vivatque beatus,
Cogi posse negat. Nestor componere lites
Inter Peliden festinat et inter Atriden;
Hunc amor, ira quidem communiter urit utrumque.
Quidquid delirant reges, plectuntur Achivi.
Seditione, dolis, scelere atque libidine et ira
Iliacos intra muros peccatur et extra.
Rursus, quid virtus et quid sapientia possit,

Utile proposuit nobis exemplar Ulixen,
Qui domitor Trojæ multorum providus urbes
Et mores hominum inspexit, latumque per æquor,
Dum sibi, dum sociis reditum parat, aspera multa
Pertulit, adversis rerum immersabilis undis.
Sirenum voces et Circæ pocula nosti;
Quæ si cum sociis stultus cupidusque bibisset,
Sub domina meretrice fuisset turpis et excors,
Vixisset canis immundus vel amica luto sus.
Nos numerus sumus et fruges consumere nati,
Sponsi Penelopæ, nebulones, Alcinoique
In cute curanda plus æquo operata juventus,
Cui pulchrum fuit in medios dormire dies, et
Ad strepitum citharæ cessatum ducere curam.
Ut jugulent homines, surgunt de nocte latrones:
Ut te ipsum serves, non expergisceris? Atqui
Si noles sanus, curres hydropicus; et ni
Posces ante diem librum cum lumine, si non
Intendes animum studiis et rebus honestis,
Invidia vel amore vigil torquebere. Nam cur,
Quæ lædunt oculum, festinas demere; si quid
Est animum, differs curandi tempus in annum?
Dimidium facti, qui cœpit, habet; sapere aude;
Incipe. Qui recte vivendi prorogat horam,
Rusticus exspectat dum defluat amnis; at ille
Labitur, et labetur in omne volubilis ævum.
Quæritur argentum puerisque beata creandis
Uxor, et incultæ pacantur vomere silvæ:
Quod satis est cui contingit, nihil amplius optet.
Non domus et fundus, non æris acervus et auri
Ægroto domini deduxit corpore febres,
Non animo curas. Valeat possessor oportet,
Si comportatis rebus bene cogitat uti.
Qui cupit aut metuit, juvat illum sic domus et res,
Ut lippum pictæ tabulæ, fomenta podagram,
Auriculas citharæ collecta sorde dolentes.

Sincerum est nisi vas, quodcunque infundis, acescit.
Sperne voluptates; nocet empta dolore voluptas.
Semper avarus eget; certum voto pete finem.
Invidus alterius macrescit rebus opimis;
Invidia Siculi non invenere tyranni
Majus tormentum. Qui non moderabitur iræ,
Infectum volet esse, dolor quod suaserit et mens,
Dum pœnas odio per vim festinat inulto.
Ira furor brevis est: animum rege, qui nisi paret,
Imperat; hunc frenis, hunc tu compesce catena.
Fingit equum tenera docilem cervice magister
Ire viam, qua monstret eques; venaticus ex quo
Tempore cervinam pellem latravit in aula,
Militat in silvis catulus. Nunc adbibe puro
Pectore verba, puer, nunc te melioribus offer.
Quo semel est imbuta recens servabit odorem
Testa diu. Quod si cessas aut strenuus anteis,
Nec tardum opperior nec præcedentibus insto.

EPISTOLA III.—AD JULIUM FLORUM.

Juli Flore, quibus terrarum militet oris
Claudius Augusti privignus, scire laboro.
Thracane vos Hebrusque nivali compede vinctus,
An freta vicinas inter currentia turres,
An pingues Asiæ campi collesque morantur?
Quid studiosa cohors operum struit? Hoc quoque curo.
Quis sibi res gestas Augusti scribere sumit?
Bella quis et paces longum diffundit in ævum?
Quid Titius Romana brevi venturus in ora?
Pindarici fontis qui non expalluit haustus,
Fastidire lacus et rivos ausus apertos.
Ut valet? ut meminit nostri? Fidibusne Latinis
Thebanos aptare modos studet auspice Musa,
An tragica desævit et ampullatur in arte?

Quid mihi Celsus agit? monitus multumque monendus,
Privatas ut quærat opes et tangere vitet
Scripta, Palatinus quæcunque recepit Apollo;
Ne, si forte suas repetitum venerit olim
Grex avium plumas, moveat cornicula risum
Furtivis nudata coloribus. Ipse quid audes?
Quæ circumvolitas agilis thyma? Non tibi parvum
Ingenium, non incultum est et turpiter hirtum.
Seu linguam causis acuis seu civica jura
Respondere paras seu condis amabile carmen,
Prima feres hederæ victricis præmia. Quod si
Frigida curarum fomenta relinquere posses,
Quo te cœlestis sapientia duceret, ires.
Hoc opus, hoc studium parvi properemus et ampli,
Si patriæ volumus, si nobis vivere cari.
Debes hoc etiam rescribere, si tibi curæ
Quantæ conveniat Munatius, an male sarta
Gratia nequidquam coit et rescinditur. At vos
Seu calidus sanguis seu rerum inscitia vexat
Indomita cervice feros, ubicunque locorum
Vivitis, indigni fraternum rumpere fœdus,
Pascitur in vestrum reditum votiva juvenca.

EPISTOLA IV.—AD ALBIUM TIBULLUM.

Albi, nostrorum sermonum candide judex,
Quid nunc te dicam facere in regione Pedana?
Scribere quod Cassî Parmensis opuscula vincat,
An tacitum silvas inter reptare salubres,
Curantem quidquid dignum sapiente bonoque est?
Non tu corpus eras sine pectore. Dî tibi formam,
Dî tibi divitias dederunt artemque fruendi.
Quid voveat dulci nutricula majus alumno,
Qui sapere et fari possit quæ sentiat, et cui
Gratia, fama, valetudo contingat abunde
Et mundus victus, non deficiente crumena?

Inter spem curamque, timores inter et iras,
Omnem crede diem tibi diluxisse supremum;
Grata superveniet, quæ non sperabitur, hora.
Me pinguem et nitidum bene curata cute vises,
Quum ridere voles, Epicuri de grege porcum.

EPISTOLA V.—AD TORQUATUM.

Si potes Archiacis conviva recumbere lectis
Nec modica cœnare times olus omne patella,
Supremo te sole domi, Torquate, manebo.
Vina bibes iterum Tauro diffusa palustres
Inter Minturnas Sinuessanumque Petrinum.
Si melius quid habes, arcesse vel imperium fer.
Jamdudum splendet focus et tibi munda supellex.
Mitte leves spes et certamina divitiarum
Et Moschi causam: cras nato Cæsare festus
Dat veniam somnumque dies; impune licebit
Æstivam sermone benigno tendere noctem.
Quo mihi fortunam, si non conceditur uti?
Parcus ob heredis curam nimiumque severus
Assidet insano: potare et spargere flores
Incipiam patiarque vel inconsultus haberi.
Quid non ebrietas designat? Operta recludit,
Spes jubet esse ratas, ad prœlia trudit inertem;
Sollicitis animis onus eximit, addocet artes.
Fecundi calices quem non fecere disertum?
Contracta quem non in paupertate solutum?
Hæc ego procurare et idoneus imperor et non
Invitus, ne turpe toral, ne sordida mappa
Corruget nares, ne non et cantharus et lanx
Ostendat tibi te, ne fidos inter amicos
Sit qui dicta foras eliminet, ut coëat par
Jungaturque pari. Butram tibi Septiciumque,
Et nisi cœna prior potiorque puella Sabinum

Detinet, assumam; locus est et pluribus umbris;
Sed nimis arcta premunt olidæ convivia capræ.
Tu, quotus esse velis, rescribe et rebus omissis
Atria servantem postico falle clientem.

EPISTOLA VI.—AD NUMICIUM.

Nil admirari prope res est una, Numici,
Solaque, quæ possit facere et servare beatum.
Hunc solem et stellas et decedentia certis
Tempora momentis sunt qui formidine nulla
Imbuti spectent: quid censes munera terræ,
Quid maris extremos Arabas ditantis et Indos,
Ludicra quid, plausus et amici dona Quiritis,
Quo spectanda modo, quo sensu credis et ore?
Qui timet his adversa, fere miratur eodem,
Quo cupiens pacto; pavor est utrobique molestus,
Improvisa simul species exterret utrumque.
Gaudeat an doleat, cupiat metuatne, quid ad rem,
Si, quidquid vidit melius pejusve sua spe,
Defixis oculis animoque et corpore torpet?
Insani sapiens nomen ferat, æquus iniqui,
Ultra quam satis est virtutem si petat ipsam.
I nunc, argentum et marmor vetus æraque et artes
Suspice, cum gemmis Tyrios mirare colores;
Gaude, quod spectant oculi te mille loquentem;
Gnavus mane forum et vespertinus pete tectum,
Ne plus frumenti dotalibus emetat agris
Mutus et, indignum, quod sit pejoribus ortus,
Hic tibi sit potius quam tu mirabilis illi.
Quidquid sub terra est, in apricum proferet ætas;
Defodiet condetque nitentia. Quum bene notum
Porticus Agrippæ et via te conspexerit Appî,
Ire tamen restat, Numa quo devenit et Ancus.
Si latus aut renes morbo tentantur acuto,
Quære fugam morbi. Vis recte vivere: quis non?

Si virtus hoc una potest dare, fortis omissis
Hoc age deliciis. Virtutem verba putas et
Lucum ligna: cave ne portus occupet alter,
Ne Cibyratica, ne Bithyna negotia perdas;
Mille talenta rotundentur, totidem altera, porro et
Tertia succedant et quæ pars quadrat acervum:
Scilicet uxorem cum dote fidemque et amicos
Et genus et formam regina pecunia donat,
Ac bene nummatum decorat Suadela Venusque.
Mancipiis locuples eget æris Cappadocum rex:
Ne fueris hic tu. Chlamydes Lucullus, ut aiunt,
Si posset centum scenæ præbere rogatus, [habebo
"Qui possum tot?" ait; "tamen et quæram et quot
Mittam:" post paullo scribit sibi millia quinque
Esse domi chlamydum; partem vel tolleret omnes.
Exilis domus est, ubi non et multa supersunt
Et dominum fallunt et prosunt furibus. Ergo,
Si res sola potest facere et servare beatum,
Hoc primus repetas opus, hoc postremus omittas.
Si fortunatum species et gratia præstat,
Mercemur servum, qui dictet nomina, lævum
Qui fodicet latus, et cogat trans pondera dextram
Porrigere. "Hic multum in Fabia valet, ille Velina;
Cui libet hic fasces dabit eripietque curule
Cui volet importunus ebur." Frater, Pater, adde;
Ut cuique est ætas, ita quemque facetus adopta.
Si, bene qui cœnat, bene vivit, lucet, eamus
Quo ducit gula; piscemur, venemur, ut olim
Gargilius, qui mane plagas, venabula, servos
Differtum transire forum populumque jubebat,
Unus ut e multis populo spectante referret
Emptum mulus aprum. Crudi tumidique lavemur,
Quid deceat, quid non, obliti, Cærite cera
Digni, remigium vitiosum Ithacensis Ulixei,
Cui potior patria fuit interdicta voluptas.
Si, Mimnermus uti censet, sine amore jocisque

Nil est jucundum, vivas in amore jocisque.
Vive, vale. Si quid novisti rectius istis,
Candidus imperti; si non, his utere mecum.

EPISTOLA VII.—AD MÆCENATEM.

Quinque dies tibi pollicitus me rure futurum,
Sextilem totum mendax desideror. Atqui
Si me vivere vis sanum recteque valentem,
Quam mihi das ægro, dabis ægrotare timenti,
Mæcenas, veniam, dum ficus prima calorque
Designatorem decorat lictoribus atris,
Dum pueris omnis pater et matercula pallet,
Officiosaque sedulitas et opella forensis
Adducit febres et testamenta resignat.
Quod si bruma nives Albanis illinet agris,
Ad mare descendet vates tuus et sibi parcet
Contractusque leget; te, dulcis amice, reviset
Cum Zephyris, si concedes, et hirundine prima.
Non quo more piris vesci Calaber jubet hospes,
Tu me fecisti locupletem. "Vescere sodes."
"Jam satis est." "At tu quantum vis tolle." "Benigne."
"Non invisa feres pueris munuscula parvis."
"Tam teneor dono, quam si dimittar onustus."
"Ut libet; hæc porcis hodie comedenda relinques."
Prodigus et stultus donat, quæ spernit et odit;
Hæc seges ingratos tulit et feret omnibus annis.
Vir bonus et sapiens dignis ait esse paratus,
Nec tamen ignorat, quid distent æra lupinis:
Dignum præstabo me etiam pro laude merentis.
Quod si me noles usquam discedere, reddes
Forte latus, nigros angusta fronte capillos,
Reddes dulce loqui, reddes ridere decorum et
Inter vina fugam Cinaræ mœrere protervæ.
Forte per angustam tenuis vulpecula rimam
Repserat in cumeram frumenti, pastaque rursus

Ire foras pleno tendebat corpore frustra;
Cui mustela procul, Si vis, ait, effugere istinc,
Macra cavum repetes artum, quem macra subisti.
Hac ego si compellor imagine, cuncta resigno;
Nec somnum plebis laudo satur altilium nec
Otia divitiis Arabum liberrima muto.
Sæpe verecundum laudasti, rexque paterque
Audisti coram, nec verbo parcius absens:
Inspice, si possum donata reponere lætus.
Haud male Telemachus, proles patientis Ulixei:
Non est aptus equis Ithace[a] locus, ut neque planis
Porrectus spatiis nec multæ prodigus herbæ;
Atride, magis apta tibi tua dona relinquam.
Parvum parva decent; mihi jam non regia Roma,
Sed vacuum Tibur placet aut imbelle Tarentum.
Strenuus et fortis causisque Philippus agendis
Clarus ab officiis octavam circiter horam
Dum redit atque Foro nimium distare Carinas
Jam grandis natu queritur, conspexit, ut aiunt,
Adrasum quendam vacua tonsoris in umbra
Cultello proprios purgantem leniter ungues.
"Demetri," — puer hic non læva jussa Philippi
Accipiebat — "abi, quære et refer, unde domo, quis,
Cujus fortunæ, quo sit patre quove patrono."
It, redit et narrat, Vulteium nomine Menam,
Præconem, tenui censu, sine crimine, notum,
Et properare loco et cessare et quærere et uti
Gaudentem parvisque sodalibus et lare certo
Et ludis et post decisa negotia Campo.
"Scitari libet ex ipso, quodcunque refers; dic
Ad cœnam veniat." Non sane credere Mena,
Mirari secum tacitus. Quid multa? "Benigne,"
Respondet. "Neget ille mihi?" "Negat improbus et te
Negligit aut horret." Vulteium mane Philippus
Vilia vendentem tunicato scruta popello

[a] Ithacæ

Occupat et salvere jubet prior. Ille Philippo
Excusare laborem et mercenaria vincla,
Quod non mane domum venisset, denique, quod non
Providisset eum. "Sic ignovisse putato
Me tibi, si cœnas hodie mecum." "Ut libet." "Ergo
Post nonam venies; nunc i, rem strenuus auge."
Ut ventum ad cœnam est, dicenda tacenda locutus
Tandem dormitum dimittitur. Hic ubi sæpe
Occultum visus decurrere piscis ad hamum
Mane cliens et jam certus conviva, jubetur
Rura suburbana indictis comes ire Latinis.
Impositus mannis arvum cœlumque Sabinum
Non cessat laudare. Videt ridetque Philippus,
Et, sibi dum requiem, dum risus undique quærit,
Dum septem donat sestertia, mutua septem
Promittit, persuadet uti mercetur agellum.
Mercatur. Ne te longis ambagibus ultra
Quam satis est morer, ex nitido fit rusticus atque
Sulcos et vineta crepat mera; præparat ulmos,
Immoritur studiis et amore senescit habendi.
Verum ubi oves furto, morbo periere capellæ,
Spem mentita seges, bos est enectus arando,
Offensus damnis media de nocte caballum
Arripit, iratusque Philippi tendit ad ædes.
Quem simul adspexit scabrum intonsumque Philippus,
"Durus," ait, "Vultei, nimis attentusque videris
Esse mihi." "Pol me miserum, patrone, vocares,
Si velles," inquit, "verum mihi ponere nomen!
Quod te per Genium dextramque Deosque Penates
Obsecro et obtestor, vitæ me redde priori."
Qui semel adspexit, quantum dimissa petitis
Præstent, mature redeat repetatque relicta.
Metiri se quemque suo modulo ac pede verum est.

EPISTOLA VIII.—AD CELSUM ALBINOVANUM.

Celso gaudere et bene rem gerere Albinovano
Musa rogata refer, comiti scribæque Neronis.
Si quæret, quid agam, dic multa et pulchra minantem
Vivere nec recte nec suaviter; haud quia grando
Contuderit vites oleamque momorderit æstus,
Nec quia longinquis armentum ægrotet in agris;
Sed quia mente minus validus quam corpore toto
Nil audire velim, nil discere, quod levet ægrum;
Fidis offendar medicis, irascar amicis,
Cur me funesto properent arcere veterno;
Quæ nocuere sequar, fugiam quæ profore credam;
Romæ Tibur amem ventosus, Tibure Romam.
Post hæc, ut valeat, quo pacto rem gerat et se,
Ut placeat juveni percontare utque cohorti.
Si dicet, "Recte," primum gaudere, subinde
Præceptum auriculis hoc instillare memento:
Ut tu fortunam, sic nos te, Celse, feremus.

EPISTOLA IX.—AD CLAUDIUM NERONEM.

Septimius, Claudi, nimirum intelligit unus,
Quanti me facias; nam quum rogat et prece cogit,
Scilicet ut tibi se laudare et tradere coner,
Dignum mente domoque legentis honesta Neronis,
Munere quum fungi propioris censet amici,
Quid possim videt ac novit me valdius ipso.
Multa quidem dixi, cur excusatus abirem;
Sed timui, mea ne finxisse minora putarer,
Dissimulator opis propriæ, mihi commodus uni.
Sic ego majoris fugiens opprobria culpæ
Frontis ad urbanæ descendi præmia. Quod si
Depositum laudas ob amici jussa pudorem,
Scribe tui gregis hunc et fortem crede bonumque.

EPISTOLA X.—AD FUSCUM ARISTIUM.

Urbis amatorem Fuscum salvere jubemus
Ruris amatores, hac in re scilicet una
Multum dissimiles, at cetera pæne gemelli,
Fraternis animis quidquid negat alter et alter,
Annuimus pariter vetuli notique columbi.
Tu nidum servas; ego laudo ruris amœni
Rivos et musco circumlita saxa nemusque.
Quid quæris? Vivo et regno, simul ista reliqui,
Quæ vos ad cœlum fertis rumore secundo:
Utque sacerdotis fugitivus liba recuso;
Pane egeo jam mellitis potiore placentis.
Vivere naturæ si convenienter oportet,
Ponendæque domo quærenda est area primum,
Novistine locum potiorem rure beato?
Est ubi plus tepeant hiemes, ubi gratior aura
Leniat et rabiem Canis et momenta Leonis,
Quum semel accepit Solem furibundus acutum?
Est ubi divellat somnos minus invida cura?
Deterius Libycis olet aut nitet herba lapillis?
Purior in vicis aqua tendit rumpere plumbum,
Quam quæ per pronum trepidat cum murmure rivum?
Nempe inter varias nutritur silva columnas
Laudaturque domus, longos quæ prospicit agros.
Naturam expellas furca, tamen usque recurret,
Et mala perrumpet furtim fastidia victrix.
Non, qui Sidonio contendere callidus ostro
Noscit Aquinatem potantia vellera fucum,
Certius accipiet damnum propiusve medullis,
Quam qui non poterit vero distinguere falsum.
Quem res plus nimio delectavere secundæ,
Mutatæ quatient. Si quid mirabere, pones
Invitus. Fuge magna; licet sub paupere tecto
Reges et regum vita præcurrere amicos.

Cervus equum pugna melior communibus herbis
Pellebat, donec minor in certamine longo
Imploravit opes hominis frenumque recepit;
Sed postquam victor violens discessit ab hoste,
Non equitem dorso, non frenum depulit ore.
Sic, qui pauperiem veritus potiore metallis
Libertate caret, dominum vehit improbus atque
Serviet æternum, quia parvo nesciet uti.
Cui non conveniet sua res, ut calceus olim,
Si pede major erit, subvertet, si minor, uret.
Lætus sorte tua vives sapienter, Aristi;
Nec me dimittes incastigatum, ubi plura
Cogere quam satis est ac non cessare videbor.
Imperat aut servit collecta pecunia cuique,
Tortum digna sequi potius quam ducere funem.
Hæc tibi dictabam post fanum putre Vacunæ,
Excepto quod non simul esses, cetera lætus.

EPISTOLA XI.—AD BULLATIUM.

Quid tibi visa Chios, Bullati, notaque Lesbos,
Quid concinna Samos, quid Crœsi regia, Sardis,
Smyrna quid et Colophon? Majora minorane fama?
Cunctane præ Campo et Tiberino flumine sordent?
An venit in votum Attalicis ex urbibus una,
An Lebedum laudas odio maris atque viarum?
Scis, Lebedus quid sit; Gabiis desertior atque
Fidenis vicus; tamen illic vivere vellem
Oblitusque meorum obliviscendus et illis
Neptunum procul e terra spectare furentem.
Sed neque, qui Capua Romam petit, imbre lutoque
Adspersus volet in caupona vivere; nec, qui
Frigus collegit, furnos et balnea laudat
Ut fortunatam plene præstantia vitam.
Nec, si te validus jactaverit Auster in alto,
Idcirco navem trans Ægæum mare vendas.

Incolumi Rhodos et Mytilene pulchra facit, quod
Pænula solstitio, campestre nivalibus auris,
Per brumam Tiberis, Sextili mense caminus.
Dum licet ac vultum servat Fortuna benignum,
Romæ laudetur Samos et Chios et Rhodos absens.
Tu, quamcunque Deus tibi fortunaverit horam,
Grata sume manu, neu dulcia differ in annum,
Ut, quocunque loco fueris, vixisse libenter
Te dicas; nam si ratio et prudentia curas,
Non locus effusi late maris arbiter aufert,
Cœlum, non animum mutant, qui trans mare currunt.
Strenua nos exercet inertia; navibus atque
Quadrigis petimus bene vivere. Quod petis, hic est,
Est Ulubris, animus si te non deficit æquus.

EPISTOLA XII.—AD ICCIUM.

Fructibus Agrippæ Siculis, quos colligis, Icci,
Si recte frueris, non est, ut copia major
Ab Jove donari possit tibi. Tolle querelas;
Pauper enim non est, cui rerum suppetit usus.
Si ventri bene, si lateri est pedibusque tuis, nil
Divitiæ poterunt regales addere majus.
Si forte in medio positorum abstemius herbis
Vivis et urtica, sic vives protinus, ut te
Confestim liquidus Fortunæ rivus inauret,
Vel quia naturam mutare pecunia nescit,
Vel quia cuncta putas una virtute minora.
Miramur, si Democriti pecus edit agellos
Cultaque, dum peregre est animus sine corpore velox;
Quum tu inter scabiem tantam et contagia lucri
Nil parvum sapias et adhuc sublimia cures:
Quæ mare compescant causæ, quid temperet annum,
Stellæ sponte sua, jussæne vagentur et errent,
Quid premat obscurum lunæ, quid proferat orbem,
Quid velit et possit rerum concordia discors,

Empedocles, an Stertinium deliret acumen.
Verum, seu pisces seu porrum et cæpe trucidas,
Utere Pompeio Grospho, et, si quid petet, ultro
Defer; nil Grosphus nisi verum orabit et æquum.
Vilis amicorum est annona, bonis ubi quid deest.
Ne tamen ignores; quo sit Romana loco res:
Cantaber Agrippæ, Claudî virtute Neronis
Armenius cecidit; jus imperiumque Phraates
Cæsaris accepit genibus minor; aurea fruges
Italiæ pleno defundit[b] Copia cornu.

EPISTOLA XIII.—AD VINIUM ASELLAM.

Ut proficiscentem docui te sæpe diuque,
Augusto reddes signata volumina, Vinî,
Si validus, si lætus erit, si denique poscet;
Ne studio nostri pecces odiumque libellis
Sedulus importes, opera vehemente minister.
Si te forte meæ gravis uret sarcina chartæ,
Abjicito potius, quam quo perferre juberis
Clitellas ferus impingas Asinæque paternum
Cognomen vertas in risum et fabula fias.
Viribus uteris per clivos, flumina, lamas;
Victor propositi simul ac perveneris illuc,
Sic positum servabis onus, ne forte sub ala
Fasciculum portes librorum, ut rusticus agnum,
Ut vinosa glomus furtivæ Pyrrhia lanæ,
Ut cum pileolo soleas conviva tribulis.
Ne vulgo narres te sudavisse ferendo
Carmina, quæ possint oculos auresque morari
Cæsaris; oratus multa prece, nitere porro.
Vade, vale, cave ne titubes mandataque frangas.

[b] diffundit

EPISTOLA XIV.—AD VILLICUM SUUM.

VILLICE silvarum et mihi me reddentis agelli,
Quem tu fastidis habitatum quinque focis et
Quinque bonos solitum Variam dimittere patres,
Certemus, spinas animone ego fortius, an tu
Evellas agro et melior sit Horatius, an res.
Me quamvis Lamiæ pietas et cura moratur
Fratrem mœrentis, rapto de fratre dolentis
Insolabiliter, tamen istuc mens animusque
Fert et amat spatiis obstantia rumpere claustra.
Rure ego viventem, tu dicis in urbe beatum;
Cui placet alterius, sua nimirum est odio sors.
Stultus uterque locum immeritum causatur inique;
In culpa est animus, qui se non effugit unquam.
Tu mediastinus tacita prece rura petebas,
Nunc urbem et ludos et balnea villicus optas;
Me constare mihi scis et discedere tristem,
Quandocunque trahunt invisa negotia Romam.
Non eadem miramur; eo disconvenit inter
Meque et te: nam, quæ deserta et inhospita tesqua
Credis, amœna vocat, mecum qui sentit, et odit,
Quæ tu pulchra putas. Fornix tibi et uncta popina
Incutiunt urbis desiderium, video, et quod
Angulus iste feret piper et thus ocius uva,
Nec vicina subest vinum præbere taberna
Quæ possit tibi, nec meretrix tibicina, cujus
Ad strepitum salias terræ gravis: et tamen urges
Jampridem non tacta ligonibus arva bovemque
Disjunctum curas et strictis frondibus exples;
Addit opus pigro rivus, si decidit imber,
Multa mole docendus aprico parcere prato.
Nunc age, quid nostrum concentum dividat, audi.
Quem tenues decuere togæ nitidique capilli,

Quem scis immunem Cinaræ placuisse rapaci,
Quem bibulum liquidi media de luce Falerni,
Cœna brevis juvat et prope rivum somnus in herba;
Nec lusisse pudet, sed non incidere ludum.
Non istic obliquo oculo mea commoda quisquam
Limat, non odio obscuro morsuque venenat;
Rident vicini glebas et saxa moventem.
Cum servis urbana diaria rodere mavis;
Horum tu in numerum voto ruis. Invidet usum
Lignorum et pecoris tibi calo argutus et horti.
Optat ephippia bos, piger optat arare caballus;
Quam scit uterque, libens, censebo, exerceat artem.

EPISTOLA XV.—AD NUMONIUM VALAM.

Quæ sit hiems Veliæ, quod cœlum, Vala, Salerni,
Quorum hominum regio et qualis via; (nam mihi Baias
Musa supervacuas Antonius, et tamen illis
Me facit invisum, gelida quum perluor unda
Per medium frigus. Sane myrteta relinqui
Dictaque cessantem nervis elidere morbum
Sulfura contemni vicus gemit, invidus ægris,
Qui caput et stomachum supponere fontibus audent
Clusinis Gabiosque petunt et frigida rura.
Mutandus locus est, et diversoria nota
Præteragendus equus: "Quo tendis? Non mihi Cumas
Est iter aut Baias," læva stomachosus habena
Dicet eques; sed equi frenato est auris in ore;)
Major utrum populum frumenti copia pascat,
Collectosne bibant imbres puteosne perennes
Jugis aquæ; (nam vina nihil moror illius oræ.
Rure meo possum quidvis perferre patique;
Ad mare quum veni, generosum et lene requiro,
Quod curas abigat, quod cum spe divite manet
In venas animumque meum, quod verba ministret.
Quod me Lucanæ juvenem commendet amicæ

Tractus uter plures lepores, uter educet apros,
Utra magis pisces et echinos æquora celent,
Pinguis ut inde domum possim Phæaxque reverti;
Scribere te nobis, tibi nos accredere par est.
Mænius, ut rebus maternis atque paternis
Fortiter absumptis urbanus cœpit haberi,
Scurra vagus, non qui certum præsepe teneret,
Impransus non qui civem dignosceret hoste,
Quælibet in quemvis opprobria fingere sævus,
Pernicies et tempestas barathrumque macelli,
Quidquid quæsierat, ventri donabat avaro.
Hic, ubi nequitiæ fautoribus et timidis nil
Aut paullum abstulerat, patinas cœnabat omasi,
Vilis et agninæ, tribus ursis quod satis esset;
Scilicet ut ventres lamna candente nepotum
Diceret urendos, corrector Bestius. Idem
Quidquid erat nactus prædæ majoris, ubi omne
Verterat in fumum et cinerem, "Non Hercule miror,"
Aiebat, "si qui comedunt bona, quum sit obeso
Nil melius turdo, nil vulva pulchrius ampla."
Nimirum hic ego sum; nam tuta et parvula laudo,
Quum res deficiunt, satis inter vilia fortis;
Verum, ubi quid melius contingit et unctius, idem
Vos sapere et solos aio bene vivere, quorum
Conspicitur nitidis fundata pecunia villis.

EPISTOLA XVI.—AD QUINCTIUM.

NE perconteris, fundus meus, optime Quincti,
Arvo pascat herum, an baccis opulentet olivæ,
Pomisne, an pratis, an amicta vitibus ulmo,
Scribetur tibi forma loquaciter et situs agri.
Continui montes, ni dissocientur opaca
Valle, sed ut veniens dextrum latus adspiciat Sol,
Lævum discedens curru fugiente vaporet.

Temperiem laudes. Quid, si rubicunda benigni
Corna vepres et pruna ferant? si quercus et ilex
Multa fruge pecus, multa dominum juvet umbra?
Dicas adductum propius frondere Tarentum.
Fons etiam rivo dare nomen idoneus, ut nec
Frigidior Thracam nec purior ambiat Hebrus,
Infirmo capiti fluit utilis, utilis alvo.
Hæ latebræ dulces, etiam, si credis, amœnæ,
Incolumem tibi me præstant Septembribus horis.
Tu recte vivis, si curas esse quod audis.
Jactamus jampridem omnis te Roma beatum;
Sed vereor, ne cui de te plus quam tibi credas,
Neve putes alium sapiente bonoque beatum;
Neu, si te populus sanum recteque valentem
Dictitet, occultam febrem sub tempus edendi
Dissimules, donec manibus tremor incidat unctis.
Stultorum incurata pudor malus ulcera celat.
Si quis bella tibi terra pugnata marique
Dicat, et his verbis vacuas permulceat aures,
"Tene magis salvum populus velit, an populum tu,
Servet in ambiguo, qui consulit et tibi et urbi,
Jupiter;" Augusti laudes agnoscere possis:
Quum pateris sapiens emendatusque vocari,
Respondesne tuo, dic sodes, nomine? "Nempe
Vir bonus et prudens dici delector ego ac tu."
Qui dedit hoc hodie, cras, si volet, auferet, ut si
Detulerit fasces indigno, detrahet idem.
"Pone, meum est," inquit. Pono, tristisque recedo.
Idem si clamet furem, neget esse pudicum,
Contendat laqueo collum pressisse paternum;
Mordear opprobriis falsis mutemque colores?
Falsus honor juvat et mendax infamia terret [quis?
Quem nisi mendosum et medicandum? Vir bonus est
Qui consulta patrum, qui leges juraque servat,
Quo multæ magnæque secantur judice lites,
Quo res sponsore et quo causæ teste tenentur.

Sed videt hunc omnis domus et vicinia tota
Introrsum turpem, speciosum pelle decora.
"Nec furtum feci nec fugi," si mihi dicat
Servus, "Habes pretium, loris non ureris," aio.
"Non hominem occidi." "Non pasces in cruce corvos."
"Sum bonus et frugi." Renuit negitatque Sabellus:
Cautus enim metuit foveam lupus, accipiterque
Suspectos laqueos, et opertum miluus hamum.
Oderunt peccare boni virtutis amore;
Tu nihil admittes in te formidine pœnæ:
Sit spes fallendi, miscebis sacra profanis;
Nam de mille fabæ modiis quum surripis unum,
Damnum est, non facinus, mihi pacto lenius isto.
Vir bonus, omne forum quem spectat et omne tribunal,
Quandocunque Deos vel porco vel bove placat,
"Jane pater," clare, clare quum dixit, "Apollo,"
Labra movet metuens audiri, "Pulchra Laverna,
Da mihi fallere, da justo sanctoque videri,
Noctem peccatis et fraudibus objice nubem!"
Qui melior servo, quî liberior sit avarus,
In triviis fixum quum se demittit ob assem,
Non video; nam qui cupiet, metuet quoque; porro,
Qui metuens vivet, liber mihi non erit unquam.
Perdidit arma, locum virtutis deseruit, qui
Semper in augenda festinat et obruitur re.
Vendere quum possis captivum, occidere noli;
Serviet utiliter: sine pascat durus aretque,
Naviget ac mediis hiemet mercator in undis;
Annonæ prosit; portet frumenta penusque.
Vir bonus et sapiens audebit dicere, "Pentheu,
Rector Thebarum, quid me perferre patique [rem,
Indignum coges?" "Adimam bona." "Nempe pecus,
Lectos, argentum: tollas licet." "In manicis et
Compedibus sævo te sub custode tenebo."
"Ipse Deus, simul atque volam, me solvet." Opinor,
Hoc sentit: Moriar; mors ultima linea rerum est.

EPISTOLA XVII.—AD SCÆVAM.

QUAMVIS, Scæva, satis per te tibi consulis et scis
Quo tandem pacto deceat majoribus uti,
Disce, docendus adhuc quæ censet amiculus, ut si
Cæcus iter monstrare velit; tamen adspice, si quid
Et nos, quod cures proprium fecisse, loquamur.
Si te grata quies et primam somnus in horam
Delectat, si te pulvis strepitusque rotarum,
Si lædit caupona, Ferentinum ire jubebo;
Nam neque divitibus contingunt gaudia solis,
Nec vixit male, qui natus moriensque fefellit.
Si prodesse tuis paulloque benignius ipsum
Te tractare voles, accedes siccus ad unctum.
"Si pranderet olus patienter, regibus uti
Nollet Aristippus." "Si sciret regibus uti,
Fastidiret olus, qui me notat." Utrius horum
Verba probes et facta, doce, vel junior audi,
Cur sit Aristippi potior sententia; namque
Mordacem Cynicum sic eludebat, ut aiunt:
"Scurror ego ipse mihi, populo tu; rectius hoc et
Splendidius multo est. Equus ut me portet, alat rex,
Officium facio: tu poscis vilia rerum,
Dante minor, quamvis fers te nullius egentem."
Omnis Aristippum decuit color et status et res,
Tentantem majora, fere præsentibus æquum.
Contra, quem duplici panno patientia velat,
Mirabor, vitæ via si conversa decebit.
Alter purpureum non exspectabit amictum,
Quidlibet indutus celeberrima per loca vadet,
Personamque feret non inconcinnus utramque;
Alter Mileti textam cane pejus et angui
Vitabit chlamydem, morietur frigore, si non
Rettuleris pannum. Refer et sine vivat ineptus.
Res gerere et captos ostendere civibus hostes

Attingit solium Jovis et cœlestia tentat:
Principibus placuisse viris non ultima laus est.
Non cuivis homini contingit adire Corinthum.
Sedit, qui timuit, ne non succederet. Esto!
Quid, qui pervenit, fecitne viriliter? Atqui
Hic est aut nusquam, quod quærimus. Hic onus horret,
Ut parvis animis et parvo corpore majus:
Hic subit et perfert. [Aut virtus nomen inane est,
Aut decus et pretium recte petit experiens vir.
Coram rege suo de paupertate tacentes
Plus poscente ferent; distat, sumasne pudenter,
An rapias. Atqui rerum caput hoc erat, hic fons.
"Indotata mihi soror est, paupercula mater,
Et fundus nec vendibilis nec pascere firmus,"
Qui dicit, clamat, "Victum date." Succinit alter,
"Et mihi dividuo findetur munere quadra."
Sed tacitus pasci si posset corvus, haberet
Plus dapis et rixæ multo minus invidiæque.
Brundisium comes aut Surrentum ductus amœnum,
Qui queritur salebras et acerbum frigus et imbres,
Aut cistam effractam et subducta viatica plorat,
Nota refert meretricis acumina, sæpe catellam,
Sæpe periscelidem raptam sibi flentis, uti mox
Nulla fides damnis verisque doloribus adsit.
Nec semel irrisus triviis attollere curat
Fracto crure planum, licet illi plurima manet
Lacrima, per sanctum juratus dicat Osirim,
"Credite, non ludo; crudeles, tollite claudum:"
"Quære peregrinum," vicinia rauca reclamat.]

EPISTOLA XVIII.—AD LOLLIUM.

Si bene te novi, metues, liberrime Lolli,
Scurrantis speciem præbere, professus amicum.
Ut matrona meretrici dispar erit atque
Discolor, infido scurræ distabit amicus.

Est huic diversum vitio vitium prope majus.
Asperitas agrestis et inconcinna gravisque,
Quæ se commendat tonsa cute, dentibus atris,
Dum vult libertas dici mera veraque virtus.
Virtus est medium vitiorum et utrinque reductum.
Alter in obsequium plus æquo pronus et imi
Derisor lecti sic nutum divitis horret,
Sic iterat voces et verba cadentia tollit,
Ut puerum sævo credas dictata magistro
Reddere vel partes mimum tractare secundas.
Alter rixatur de lana sæpe caprina,
Propugnat* nugis armatus: "Scilicet, ut non
Sit mihi prima fides, et vere quod placet ut non
Acriter elatrem?" Pretium ætas altera sordet.
Ambigitur quid enim? Castor sciat an Dolichos plus;
Brundisium Minucî melius via ducat an Appî.
Quem damnosa Venus, quem præceps alea nudat,
Gloria quem supra vires et vestit et ungit,
Quem tenet argenti sitis importuna famesque,
Quem paupertatis pudor et fuga, dives amicus
Sæpe decem vitiis instructior odit et horret,
Aut, si non odit, regit, ac veluti pia mater
Plus quam se sapere et virtutibus esse priorem
Vult, et ait prope vera: "Meæ — contendere noli —
Stultitiam patiuntur opes; tibi parvula res est:
Arcta decet sanum comitem toga; desine mecum
Certare." Eutrapelus, cuicunque nocere volebat,
Vestimenta dabat pretiosa: beatus enim jam
Cum pulchris tunicis sumet nova consilia et spes,
Dormiet in lucem, scorto postponet honestum
Officium, nummos alienos pascet, ad imum
Threx erit aut olitoris aget mercede caballum.
Arcanum neque tu scrutaberis illius unquam;
Commissumque teges et vino tortus et ira
Nec tua laudabis studia aut aliena reprendes,

* rixator, d. l. s. caprina Propugnat,

Nec, quum venari volet ille, poëmata panges.
Gratia sic fratrum geminorum, Amphionis atque
Zethi, dissiluit, donec suspecta severo
Conticuit lyra. Fraternis cessisse putatur
Moribus Amphion: tu cede potentis amici
Lenibus imperiis, quotiesque educet in agros
Ætolis onerata plagis jumenta canesque,
Surge et inhumanæ senium depone Camenæ,
Cœnes ut pariter pulmenta laboribus empta;
Romanis sollemne viris opus, utile famæ
Vitæque et membris, præsertim quum valeas et
Vel cursu superare canem vel viribus aprum
Possis. Adde, virilia quod speciosius arma
Non est qui tractet: —scis quo clamore coronæ
Prœlia sustineas campestria; — denique sævam
Militiam puer et Cantabrica bella tulisti
Sub duce, qui templis Parthorum signa refigit[f]
Nunc et, si quid abest, Italis adjudicat armis.
Ac, — ne te retrahas et inexcusabilis absis —,
Quamvis nil extra numerum fecisse modumque
Curas: interdum nugaris rure paterno;
Partitur lintres exercitus, Actia pugna
Te duce per pueros hostili more refertur,
Adversarius est frater, lacus Hadria, donec
Alterutrum velox Victoria fronde coronet.
Consentire suis studiis qui crediderit te,
Fautor utroque tuum laudabit pollice ludum.
Protinus ut moneam — si quid monitoris eges tu —,
Quid de quoque viro et cui dicas, sæpe videto.
Percontatorem fugito, nam garrulus idem est,
Nec retinent patulæ commissa fideliter aures,
Et semel emissum volat irrevocabile verbum.
on ancilla tuum jecur ulceret ulla puerve
Intra marmoreum venerandi limen amici,
Ne dominus pueri pulchri caræve puellæ

[f] refixit

Munere te parvo beet aut incommodus angat.
Qualem commendes, etiam atque etiam adspice, ne mox
Incutiant aliena tibi peccata pudorem.
Fallimur et quondam non dignum tradimus: ergo
Quem sua culpa premet, deceptus omitte tueri,
Ut penitus notum, si[s] tentent crimina, serves
Tuterisque tuo fidentem præsidio; qui
Dente Theonino quum circumroditur, ecquid
Ad te post paullo ventura pericula sentis?
Nam tua res agitur, paries quum proximus ardet,
Et neglecta solent incendia sumere vires.
Dulcis inexpertis cultura potentis amici:
Expertus metuit. Tu, dum tua navis in alto est,
Hoc age, ne mutata retrorsum te ferat aura.
Oderunt hilarem tristes tristemque jocosi,
Sedatum celeres, agilem gnavumque remissi,
Potores [*bibuli media de nocte Falerni*
Oderunt] porrecta negantem pocula, quamvis
Nocturnos jures te formidare vapores.
Deme supercilio nubem; plerumque modestus
Occupat obscuri speciem, taciturnus acerbi.
Inter cuncta leges et percontabere doctos,
Qua ratione queas traducere leniter ævum;
Num te semper inops agitet vexetque cupido,
Num pavor et rerum mediocriter utilium spes,
Virtutem doctrina paret, naturane donet,
Quid minuat curas, quid te tibi reddat amicum,
Quid pure tranquillet, honos an dulce lucellum,
An secretum iter et fallentis semita vitæ.
Me quoties reficit gelidus Digentia rivus,
Quem Mandela bibit, rugosus frigore pagus,
Quid sentire putas? quid credis, amice, precari?
Sit mihi, quod nunc est, etiam minus; et mihi vivam
Quod superest ævi, si quid superesse volunt Dî;
Sit bona librorum et provisæ frugis in annum

s notum. Si

Copia, neu fluitem dubiæ spe pendulus horæ.
Sed satis est orare Jovem quæ donat et aufert:
Det vitam, det opes, æquum mî animum ipse parabo.

EPISTOLA XIX.—AD MÆCENATEM.

Prisco si credis, Mæcenas docte, Cratino,
Nulla placere diu nec vivere carmina possunt,
Quæ scribuntur aquæ potoribus. Ut male sanos
Adscripsit Liber Satyris Faunisque poëtas,
Vina fere dulces oluerunt mane Camenæ.
Laudibus arguitur vini vinosus Homerus;
Ennius ipse pater nunquam nisi potus ad arma
Prosiluit dicenda. Forum putealque Libonis
Mandabo siccis, adimam cantare severis:
Hoc simul edixi, non cessavere poëtæ
Nocturno certare mero, putere diurno.
Quid, si quis vultu torvo ferus et pede nudo
Exiguæque togæ simulet textore Catonem,
Virtutemne repræsentet moresque Catonis?
Rupit Iarbitam Timagenis æmula lingua,
Dum studet urbanus tenditque disertus haberi.
Decipit exemplar vitiis imitabile; quod si
Pallerem casu, biberent exsangue cuminum.
O imitatores, servum pecus, ut mihi sæpe
Bilem, sæpe jocum vestri movere tumultus!
Libera per vacuum posui vestigia princeps,
Non aliena meo pressi pede. Qui sibi fidit,
Dux regit examen. Parios ego primus iambos
Ostendi Latio, numeros animosque sequutus
Archilochi, non res et agentia verba Lycamben
Ac ne me foliis ideo brevioribus ornes,
Quod timui mutare modos et carminis artem,
Temperat Archilochi Musam pede mascula Sappho,
Temperat Alcæus, sed rebus et ordine dispar,

Nec socerum quærit, quem versibus oblinat atris,
Nec sponsæ laqueum famoso carmine nectit.
Hunc ego non alio dictum prius ore Latinus
Vulgavi fidicen; juvat immemorata ferentem
Ingenuis oculisque legi manibusque teneri.
Scire velis, mea cur ingratus opuscula lector
Laudet ametque domi, premat extra limen iniquus?
Non ego ventosæ plebis suffragia venor
Impensis cœnarum et tritæ munere vestis;
Non ego, nobilium scriptorum auditor et ultor
Grammaticas ambire tribus et pulpita dignor:
Hinc illæ lacrimæ. "Spissis indigna theatris
Scripta pudet recitare et nugis addere pondus,"
Si dixi: "Rides," ait, "et Jovis auribus ista
Servas; fidis enim manare poëtica mella
Te solum, tibi pulcher." Ad hæc ego naribus uti
Formido, et, luctantis acuto ne secer ungui,
"Displicet iste locus," clamo, et diludia posco.
Ludus enim genuit trepidum certamen et iram,
Ira truces inimicitias et funebre bellum.

EPISTOLA XX.—AD LIBRUM SUUM.

VERTUMNUM Janumque, liber, spectare videris,
Scilicet ut prostes Sosiorum pumice mundus.
Odisti claves et grata sigilla pudico;
Paucis ostendi gemis et communia laudas,
Non ita nutritus. Fuge, quo descendere gestis.
Non erit emisso reditus tibi. "Quid miser egi?
Quid volui?" dices, ubi quis te læserit; et scis
In breve te cogi, quum plenus languet amator.
Quod si non odio peccantis desipit augur,
Carus eris Romæ, donec te deserat ætas;
Contrectatus ubi manibus sordescere vulgi
Cœperis, aut tineas pasces taciturnus inertes,
Aut fugies Uticam aut vinctus mitteris Ilerdam.

Ridebit monitor non exauditus, ut ille,
Qui male parentem in rupes protrusit asellum
Iratus: quis enim invitum servare laboret?
Hoc quoque te manet, ut pueros elementa docentem
Occupet extremis in vicis balba senectus.
Quum tibi sol tepidus plures admoverit aures,
Me libertino natum patre et in tenui re
Majores pennas nido extendisse loqueris,
Ut quantum generi demas, virtutibus addas;
Me primis Urbis belli placuisse domique;
Corporis exigui, præcanum, solibus aptum,
Irasci celerem, tamen ut placabilis essem.
Forte meum si quis te percontabitur ævum,
Me quater undenos sciat implevisse Decembres,
Collegam Lepidum quo duxit Lollius anno.

Q. HORATII FLACCI

EPISTOLARUM

LIBER SECUNDUS.

EPISTOLA I.—AD AUGUSTUM.

QUUM tot sustineas et tanta negotia solus,
Res Italas armis tuteris, moribus ornes,
Legibus emendes, in publica commoda peccem,
Si longo sermone morer tua tempora, Cæsar.
Romulus et Liber pater et cum Castore Pollux,
Post ingentia facta Deorum in templa recepti,
Dum terras hominumque colunt genus, aspera bella
Componunt, agros assignant, oppida condunt,
Ploravere suis non respondere favorem
Speratum meritis. Diram qui contudit hydram
Notaque fatali portenta labore subegit,
Comperit invidiam supremo fine domari.
Urit enim fulgore suo, qui prægravat artes
Infra se positas; exstinctus amabitur idem.
Præsenti tibi maturos largimur honores
Jurandasque tuum per nomen ponimus aras,
Nil oriturum alias, nil ortum tale fatentes.
Sed tuus hic populus, sapiens et justus in uno,
Te nostris ducibus, te Graiis anteferendo,
Cetera nequaquam simili ratione modoque
Æstimat, et, nisi quæ terris semota suisque
Temporibus defuncta videt, fastidit et odit,

Sic fautor veterum, ut tabulas peccare vetantes,
Quas bis quinque viri sanxerunt, fœdera regum
Vel Gabiis vel cum rigidis æquata Sabinis,
Pontificum libros, annosa volumina vatum
Dictitet Albano Musas in monte loquutas.
Si, quia Græcorum sunt antiquissima quæque
Scripta vel optima, Romani pensantur eadem
Scriptores trutina, non est quod multa loquamur:
Nil intra est oleam, nil extra est in nuce duri;
Venimus ad summum fortunæ, pingimus atque
Psallimus et luctamur Achivis doctius[1] unctis.
Si meliora dies, ut vina, poëmata reddit,
Scire velim, chartis pretium quotus arroget annus.
Scriptor abhinc annos centum qui decidit, inter
Perfectos veteresque referri debet, an inter
Viles atque novos? Excludat jurgia finis. —
Est vetus atque probus, centum qui perficit annos. —
Quid, qui deperiit minor uno mense vel anno,
Inter quos referendus erit? veteresne poëtas,
An quos et præsens et postera respuat ætas? —
Iste quidem veteres inter ponetur honeste,
Qui vel mense brevi vel toto est junior anno. —
Utor permisso caudæque pilos ut equinæ
Paullatim vello et demo unum, demo iterum[k] unum,
Dum cadat elusus ratione ruentis acervi,
Qui redit in fastos et virtutem æstimat annis
Miraturque nihil, nisi quod Libitina sacravit.
Ennius et sapiens et fortis et alter Homerus,
Ut critici dicunt, leviter curare videtur,
Quo promissa cadant et somnia Pythagorea.
Nævius in manibus non est et mentibus hæret
Pæne recens? Adeo sanctum est vetus omne poëma.
Ambigitur quotiens uter utro sit prior, aufert
Pacuvius docti famam senis, Accius alti,
Dicitur Afranî toga convenisse Menandro,

[1] scitius   [k] et item

Plautus ad exemplar Siculi properare Epicharmi,
Vincere Cæcilius gravitate, Terentius arte.
Hos ediscit et hos arto stipata theatro
Spectat Roma potens; habet hos numeratque poëtas
Ad nostrum tempus Livî scriptoris ab ævo.
Interdum vulgus rectum videt, est ubi peccat.
Si veteres ita miratur laudatque poëtas,
Ut nihil anteferat, nihil illis comparet; errat:
Si quædam nimis antique, si pleraque dure
Dicere credit eos, ignave multa fatetur,
Et sapit et mecum facit et Jove judicat æquo.
Non equidem insector delendaque carmina Livî
Esse reor, memini quæ plagosum mihi parvo
Orbilium dictare; sed emendata videri
Pulchraque et exactis minimum distantia miror;
Inter quæ verbum emicuit si forte decorum, et
Si versus paullo concinnior unus et alter,
Injuste totum ducit venditque poëma.
Indignor quidquam reprehendi, non quia crasse
Compositum illepideve putetur, sed quia nuper;
Nec veniam antiquis, sed honorem et præmia posci.
Recte necne crocum floresque perambulet Attæ
Fabula si dubitem, clament periisse pudorem
Cuncti pæne patres, ea quum reprehendere coner,
Quæ gravis Æsopus, quæ doctus Roscius egit:
Vel quia nil rectum, nisi quod placuit sibi, ducunt,
Vel quia turpe putant parere minoribus et quæ
Imberbes didicere, senes perdenda fateri.
Jam Saliare Numæ carmen qui laudat et illud,
Quod mecum ignorat, solus vult scire videri,
Ingeniis non ille favet plauditque sepultis,
Nostra sed impugnat, nos nostraque lividus odit.
Quod si tam Græcis novitas invisa fuisset
Quam nobis, quid nunc esset vetus? aut quid haberet,
Quod legeret tereretque viritim publicus usus?
Ut primum positis nugari Græcia bellis

Cœpit et in vitium fortuna labier æqua,
Nunc athletarum studiis, nunc arsit equorum,
Marmoris aut eboris fabros aut æris amavit,
Suspendit picta vultum mentemque tabella,
Nunc tibicinibus, nunc est gavisa tragœdis;
Sub nutrice puella velut si luderet infans,
Quod cupide petiit, mature plena reliquit.
Quid placet aut odio est, quod non mutabile credas?
Hoc paces habuere bonæ ventique secundi.
Romæ dulce diu fuit et sollemne reclusa
Mane domo vigilare, clienti promere jura,
Cautos nominibus rectis expendere nummos,
Majores audire, minori dicere, per quæ
Crescere res posset, minui damnosa libido.
Mutavit mentem populus levis et calet uno
Scribendi studio; pueri patresque severi
Fronde comas vincti cœnant et carmina dictant.
Ipse ego, qui nullos me adfirmo scribere versus,
Invenior Parthis mendacior et prius orto
Sole vigil calamum et chartas et scrinia posco.
Navim agere ignarus navis timet; abrotonum ægro
Non audet, nisi qui didicit, dare; quod medicorum est,
Promittunt medici; tractant fabrilia fabri:
Scribimus indocti doctique poëmata passim.
Hic error tamen et levis hæc insania quantas
Virtutes habeat, sic collige: vatis avarus
Non temere est animus; versus amat, hoc studet unum;
Detrimenta, fugas servorum, incendia ridet;
Non fraudem socio puerove incogitat ullam
Pupillo; vivit siliquis et pane secundo;
Militiæ quamquam piger et malus, utilis urbi,
Si das hoc, parvis quoque rebus magna juvari.
Os tenerum pueri balbumque poëta figurat,
Torquet ab obscœnis jam nunc sermonibus aurem,
Mox etiam pectus præceptis format amicis,
ritatis et invidiæ corrector et iræ,

Recte facta refert, orientia tempora notis
Instruit exemplis, inopem solatur et ægrum.
Castis cum pueris ignara puella mariti
Disceret unde preces, vatem ni Musa dedisset?
Poscit opem chorus et præsentia numina sentit,
Cœlestes implorat aquas docta prece blandus,
Avertit morbos, metuenda pericula pellit,
Impetrat et pacem et locupletem frugibus annum.
Carmine Dî superi placantur, carmine Manes.
Agricolæ prisci fortes parvoque beati
Condita post frumenta levantes tempore festo
Corpus et ipsum animum spe finis dura ferentem,
Cum sociis operum, pueris et conjuge fida,
Tellurem porco, Silvanum lacte piabant,
Floribus et vino Genium memorem brevis ævi.
Fescennina per hunc inventa licentia morem
Versibus alternis opprobria rustica fudit,
Libertasque recurrentes accepta per annos
Lusit amabiliter, donec jam sævus apertam
In rabiem cœpit verti jocus et per honestas
Ire domos impune minax. Doluere cruento
Dente lacessiti; fuit intactis quoque cura
Conditione super communi; quin etiam lex
Pœnaque lata, malo quæ nollet carmine quemquam
Describi; vertere modum, formidine fustis
Ad bene dicendum delectandumque redacti.
Græcia capta ferum victorem cepit. et artes
Intulit agresti Latio; sic horridus ille
Defluxit numerus Saturnius, et grave virus
Munditiæ pepulere; sed in longum tamen ævum
Manserunt hodieque manent vestigia ruris.
Serus enim Græcis admovit acumina chartis,
Et post Punica bella quietus quærere cœpit,
Quid Sophocles et Thespis et Æschylus utile ferrent.
Tentavit quoque rem, si digne vertere posset,
Et placuit sibi, natura sublimis et acer;

Nam spirat tragicum satis et feliciter audet,
Sed turpem putat inscite metuitque lituram.
Creditur, ex medio quia res arcessit, habere
Sudoris minimum, sed habet comœdia tanto
Plus oneris, quanto veniæ minus. Adspice, Plautus
Quo pacto partes tutetur amantis ephebi,
Ut patris attenti, lenonis ut insidiosi;
Quantus sit Dossennus edacibus in parasitis,
Quam non adstricto percurrat pulpita socco;
Gestit enim nummum in loculos demittere, post hoc
Securus, cadat, an recto stet fabula talo.
Quem tulit ad scenam ventoso Gloria curru,
Exanimat lentus spectator, sedulus inflat:
Sic leve, sic parvum est, animum quod laudis avarum
Subruit aut reficit. Valeat res ludicra, si me
Palma negata macrum, donata reducit opimum.
Sæpe etiam audacem fugat hoc terretque poëtam,
Quod numero plures, virtute et honore minores,
Indocti stolidique et depugnare parati,
Si discordet eques, media inter carmina poscunt
Aut ursum aut pugiles; his nam plebecula plaudit.
Verum equitis quoque jam migravit ab aure voluptas
Omnis ad incertos oculos et gaudia vana.
Quattuor aut plures aulæa premuntur in horas,
Dum fugiunt equitum turmæ peditumque catervæ;
Mox trahitur manibus regum fortuna retortis,
Esseda festinant, pilenta, petorrita, naves,
Captivum portatur ebur, captiva Corinthus.
Si foret in terris, rideret Democritus, seu
Diversum confusa genus panthera camelo,
Sive elephas albus vulgi converteret ora;
Spectaret populum ludis attentius ipsis,
Ut sibi præbentem mimo spectacula plura;
Scriptores autem narrare putaret asello
Fabellam surdo. Nam quæ pervincere voces
valuere sonum, referunt quem nostra theatra?

Garganum mugire putes nemus aut mare Tuscum,
Tanto cum strepitu ludi spectantur et artes
Divitiæque peregrinæ, quibus oblitus actor
Quum stetit in scena, concurrit dextera lævæ.
Dixit adhuc aliquid?—Nil sane—Quid placet ergo?—
Lana Tarentino violas imitata veneno.
Ac ne forte putes me, quæ facere ipse recusem,
Quum recte tractent alii, laudare maligne:
Ille per extentum funem mihi posse videtur
Ire poëta, meum qui pectus inaniter angit,
Irritat, mulcet, falsis terroribus implet,
Ut magus, et modo me Thebis, modo ponit Athenis.
Verum age et his, qui se lectori credere malunt
Quam spectatoris fastidia ferre superbi,
Curam redde brevem, si munus Apolline dignum
Vis complere libris et vatibus addere calcar,
Ut studio majore petant Helicona virentem.
Multa quidem nobis facimus mala sæpe poëtæ, —
Ut vineta egomet cædam mea—, quum tibi librum
Sollicito damus aut fesso; quum lædimur, unum
Si quis amicorum est ausus reprehendere versum;
Quum loca jam recitata revolvimus irrevocati;
Quum lamentamur non apparere labores
Nostros et tenui deducta poëmata filo;
Quum speramus eo rem venturam, ut simul atque
Carmina rescieris nos fingere, commodus ultro
Arcessas et egere vetes et scribere cogas.
Sed tamen est operæ pretium cognoscere, quales
Ædituos habeat belli spectata domique
Virtus indigno non committenda poëtæ.
Gratus Alexandro regi Magno fuit ille
Chœrilus, incultis qui versibus et male natis
Rettulit acceptos, regale nomisma, Philippos.
Sed veluti tractata notam labemque remittunt
Atramenta, fere scriptores carmine fœdo
Splendida facta linunt. Idem rex ille, poëma

Qui tam ridiculum tam care prodigus emit,
Edicto vetuit, ne quis se præter Apellem
Pingeret aut alius Lysippo duceret æra
Fortis Alexandri vultum simulantia. Quod si
Judicium subtile videndis artibus illud
Ad libros et ad hæc Musarum dona vocares,
Bœotûm in crasso jurares aëre natum.
At neque dedecorant tua de se judicia atque
Munera, quæ multa dantis cum laude tulerunt
Dilecti tibi Virgilius Variusque poëtæ;
Nec magis expressi vultus per aënea signa,
Quam per vatis opus mores animique virorum
Clarorum apparent. Nec sermones ego mallem
Repentes per humum quam res componere gestas,
Terrarumque situs et flumina dicere et arces
Montibus impositas et barbara regna tuisque
Auspiciis totum confecta duella per orbem,
Claustraque custodem pacis cohibentia Janum
Et formidatam Parthis te principe Romam,
Si, quantum cuperem, possem quoque; sed neque parvum
Carmen majestas recipit tua nec meus audet
Rem tentare pudor, quam vires ferre recusent.
Sedulitas autem, stulte quem diligit, urget,
Præcipue quum se numeris commendat et arte:
Discit enim citius meminitque libentius illud,
Quod quis deridet, quam quod probat et veneratur.
Nil moror officium, quod me gravat, ac neque ficto
In pejus vultu proponi cereus usquam,
Nec prave factis decorari versibus opto,
Ne rubeam pingui donatus munere et una
Cum scriptore meo capsa porrectus aperta,
Deferar in vicum vendentem thus et odores
Et piper et quidquid chartis amicitur ineptis.

EPISTOLA II.—AD JULIUM FLORUM.

Flore, bono claroque fidelis amice Neroni,
Si quis forte velit puerum tibi vendere natum
Tibure vel Gabiis, et tecum sic agat: "Hic et
Candidus et talos a vertice pulcher ad imos,
Fiet eritque tuus nummorum millibus octo,
Verna ministeriis ad nutus aptus heriles,
Litterulis Græcis imbutus, idoneus arti
Cuilibet; argilla quidvis imitaberis uda,
Quin etiam canet indoctum, sed dulce bibenti.
Multa fidem promissa levant, ubi plenius æquo
Laudat venales, qui vult extrudere, merces.
Res urget me nulla; meo sum pauper in ære.
Nemo hoc mangonum faceret tibi; non temere a me
Quivis ferret idem. Semel hic cessavit, et, ut fit,
In scalis latuit metuens pendentis habenæ: —
Des nummos, excepta nihil te si fuga lædat;"
Ille ferat pretium pœnæ securus, opinor.
Prudens emisti vitiosum, dicta tibi est lex:
Insequeris tamen hunc et lite moraris iniqua?
Dixi me pigrum proficiscenti tibi, dixi
Talibus officiis prope mancum, ne mea sævus
Jurgares ad te quod epistola nulla rediret.
Quid tum profeci, mecum facientia jura
Si tamen attentas? Quereris super hoc etiam, quod
Exspectata tibi non mittam carmina mendax.
Luculli miles collecta viatica multis
Ærumnis, lassus dum noctu stertit, ad assem
Perdiderat; post hoc vehemens lupus et sibi et hosti
Iratus pariter, jejunis dentibus acer,
Præsidium regale loco dejecit, ut aiunt,
Summe munito et multarum divite rerum.
Clarus ob id factum donis ornatur honestis;
Accipit et bis dena super sestertia nummûm.

Forte sub hoc tempus castellum evertere prætor
Nescio quod cupiens hortari cœpit eundem
Verbis, quæ timido quoque possent addere mentem:
"I, bone, quo virtus tua te vocat, i pede fausto,
Grandia laturus meritorum præmia. Quid stas?"
Post hæc ille catus quantumvis rusticus, "Ibit,
Ibit eo, quo vis, qui zonam perdidit," inquit.
Romæ nutriri mihi contigit atque doceri,
Iratus Graiis quantum nocuisset Achilles.
Adjecere bonæ paullo plus artis Athenæ;
Scilicet ut vellem curvo dignoscere rectum
Atque inter silvas Academi quærere verum.
Dura sed emovere loco me tempora grato,
Civilisque rudem belli tulit æstus in arma
Cæsaris Augusti non responsura lacertis.
Unde simul primum me dimisere Philippi,
Decisis humilem pennis inopemque paterni
Et laris et fundi paupertas impulit audax,
Ut versus facerem; sed, quod non desit, habentem
Quæ poterunt unquam satis expurgare cicutæ,
Ni melius dormire putem quam scribere versus?
Singula de nobis anni prædantur euntes;
Eripuere jocos, Venerem, convivia, ludum;
Tendunt extorquere poëmata; quid faciam vis?
Denique non omnes eadem mirantur amantque:
Carmine tu gaudes, hic delectatur ïambis,
Ille Bioneis sermonibus et sale nigro.
Tres mihi convivæ prope dissentire videntur,
Poscentes vario multum diversa palato.
Quid dem? quid non dem? renuis tu, quod jubet alter;
Quod petis, id sane est invisum acidumque duobus.
Præter cetera, me Romæne poëmata censes
Scribere posse inter tot curas totque labores?
Hic sponsum vocat, hic auditum scripta relictis
Omnibus officiis; cubat hic in colle Quirini,
Hic extremo in Aventino, visendus uterque;

Intervalla vides humane commoda. — Verum
Puræ sunt plateæ, nihil ut meditantibus obstet. —
Festinat calidus mulis gerulisque redemptor,
Torquet nunc lapidem, nunc ingens machina tignum,
Tristia robustis luctantur funera plaustris,
Hac rabiosa fugit canis, hac lutulenta ruit sus:
I nunc et versus tecum meditare canoros.
Scriptorum chorus omnis amat nemus et fugit urbem,
Rite cliens Bacchi somno gaudentis et umbra:
Tu me inter strepitus nocturnos atque diurnos
Vis canere et contracta sequi vestigia vatum?
Ingenium, sibi quod vacuas desumpsit Athenas,
Et studiis annos septem dedit insenuitque
Libris et curis, statua taciturnius exit
Plerumque et risu populum quatit; hic ego rerum
Fluctibus in mediis et tempestatibus urbis
Verba lyræ motura sonum connectere digner?
Frater erat Romæ consulti rhetor, ut alter
Alterius sermone meros audiret honores,
Gracchus ut hic illi, foret huic ut Mucius ille.
Qui minus argutos vexat furor iste poëtas?
Carmina compono, hic elegos. "Mirabile visu
Cælatumque novem Musis opus!" Adspice primum,
Quanto cum fastu, quanto molimine circum-
spectemus vacuam Romanis vatibus ædem;
Mox etiam, si forte vacas, sequere et procul audi,
Quid ferat et quare sibi nectat uterque coronam:
Cædimur et totidem plagis consumimus hostem
Lento Samnites ad lumina prima duello.
Discedo Alcæus puncto illius; ille meo quis?
Quis nisi Callimachus? Si plus apposcere visus,
Fit Mimnermus, et optivo cognomine crescit.
Multa fero, ut placem genus irritabile vatum,
Quum scribo et supplex populi suffragia capto,
Idem, finitis studiis et mente recepta,
Obturem patulas impune legentibus aures.

Ridentur mala qui componunt carmina; verum
Gaudent scribentes et se venerantur et ultro,
Si taceas, laudant quidquid scripsere beati.
At qui legitimum cupiet fecisse poëma,
Cum tabulis animum censoris sumet honesti;
Audebit, quæcunque parum splendoris habebunt
Et sine pondere erunt et honore indigna ferentur,
Verba movere loco, quamvis invita recedant
Et versentur adhuc intra penetralia Vestæ.
Obscurata diu populo bonus eruet atque
Proferet in lucem speciosa vocabula rerum,
Quæ priscis memorata Catonibus atque Cethegis
Nunc citus informis premit et deserta vetustas;
Adsciscet nova, quæ genitor produxerit usus.
Vehemens et liquidus puroque simillimus amni
Fundet opes Latiumque beabit divite lingua;
Luxuriantia compescet, nimis aspera sano
Levabit cultu, virtute carentia tollet,
Ludentis speciem dabit et torquebitur, ut qui
Nunc Satyrum, nunc agrestem Cyclopa movetur.—
Prætulerim scriptor delirus inersque videri,
Dum mea delectent mala me vel denique fallant,
Quam sapere et ringi. Fuit haud ignobilis Argis,
Qui se credebat miros audire tragœdos,
In vacuo lætus sessor plausorque theatro;
Cetera qui vitæ servaret munia recto
More, bonus sane vicinus, amabilis hospes,
Comis in uxorem, posset qui ignoscere servis,
Et signo læso non insanire lagenæ;
Posset qui rupem et puteum vitare patentem.
Hic ubi cognatorum opibus curisque refectus
Expulit helleboro morbum bilemque meraco,
Et redit ad sese, "Pol me occidistis, amici,
Non servastis," ait, "cui sic extorta voluptas
Et demptus per vim mentis gratissimus error."
Nimirum sapere est abjectis utile nugis

Et tempestivum pueris concedere ludum,
Ac non verba sequi fidibus modulanda Latinis,
Sed veræ numerosque modosque ediscere vitæ.
Quocirca mecum loquor hæc tacitusque recordor:
Si tibi nulla sitim finiret copia lymphæ,
Narrares medicis: quod quanto plura parasti,
Tanto plura cupis, nulline faterier audes?
Si vulnus tibi monstrata radice vel herba
Non fieret levius, fugeres radice vel herba
Proficiente nihil curarier. Audieras, cui
Rem Di donarent, illi decedere pravam
Stultitiam; et, quum sis nihilo sapientior, ex quo
Plenior es, tamen uteris monitoribus isdem?
At si divitiæ prudentem reddere possent,
Si cupidum timidumque minus te, nempe ruberes,
Viveret in terris te si quis avarior uno.
Si proprium est, quod quis libra mercatur et ære,
Quædam, si credis consultis, mancipat usus;
Qui te pascit ager, tuus est, et villicus Orbi,
Quum segetes occat tibi mox frumenta daturas,
Te dominum sentit. Das nummos, accipis uvam,
Pullos, ova, cadum temeti: nempe modo isto
Paullatim mercaris agrum fortasse trecentis
Aut etiam supra nummorum milibus emptum.
Quid refert, vivas numerato nuper an olim?
Emptor Aricini quondam Veientis et arvi
Emptum cœnat olus, quamvis aliter putat; emptis
Sub noctem gelidam lignis calefactat aënum;
Sed vocat usque suum, qua populus adsita certis
Limitibus vicina refugit jurgia; tamquam
Sit proprium quidquam, puncto quod mobilis horæ
Nunc prece, nunc pretio, nunc vi, nunc morte suprema
Permutet dominos et cedat in altera jura.
Sic quia perpetuus nulli datur usus et heres
Heredem alterius velut unda supervenit undam,

Quid vici prosunt aut horrea? quidve Calabris
Saltibus adjecti Lucani, si metit Orcus
Grandia cum parvis, non exorabilis auro?
Gemmas, marmor, ebur, Tyrrhena sigilla, tabellas,
Argentum, vestes Gætulo murice tinctas,
Sunt qui non habeant, est qui non curat habere.
Cur alter fratrum cessare et ludere et ungi
Præferat Herodis palmetis pinguibus, alter
Dives et importunus ad umbram lucis ab ortu
Silvestrem flammis et ferro mitiget agrum,
Scit Genius, natale comes qui temperat astrum,
Naturæ Deus humanæ, mortalis in unum-
quodque caput, vultu mutabilis, albus et ater.
Utar et ex modico, quantum res poscet, acervo
Tollam, nec metuam, quid de me judicet heres,
Quod non plura datis invenerit; et tamen idem
Scire volam, quantum simplex hilarisque nepoti
Discrepet et quantum discordet parcus avaro.
Distat enim, spargas tua prodigus, an neque sumptum
Invitus facias neque plura parare labores,
Ac potius, puer ut festis Quinquatribus olim,
Exiguo gratoque fruaris tempore raptim.
Pauperies immunda domus procul absit: ego, utrum
Nave ferar magna an parva, ferar unus et idem.
Non agimur tumidis velis aquilone secundo;
Non tamen adversis ætatem ducimus austris;
Viribus, ingenio, specie, virtute, loco, re
Extremi primorum, extremis usque priores.
Non es avarus: abi; quid, cetera jam simul isto
Cum vitio fugere? Caret tibi pectus inani
Ambitione? Caret mortis formidine et ira?
Somnia, terrores magicos, miracula, sagas,
Nocturnos lemures portentaque Thessala rides?
Natales grate numeras? Ignoscis amicis?
Lenior et melior fis accedente senecta?

Quid te exempta levat spinis de pluribus una?
Vivere si recte nescis, decede peritis.
Lusisti satis, edisti satis atque bibisti:
Tempus abire tibi est, ne potum largius æquo
Rideat et pulset lasciva decentius ætas.

Q. HORATII FLACCI

DE ARTE POETICA

LIBER.

Humano capiti cervicem pictor equinam
Jungere si velit et varias inducere plumas
Undique collatis membris, ut turpiter atrum
Desinat in piscem mulier formosa superne,
Spectatum admissi risum teneatis amici?
Credite, Pisones, isti tabulæ fore librum
Persimilem, cujus velut ægri somnia vanæ
Fingentur species; ut nec pes nec caput uni
Reddatur formæ. "Pictoribus atque poëtis
Quidlibet audendi semper fuit æqua potestas."
Scimus, et hanc veniam petimusque damusque vicissim,
Sed non ut placidis coëant immitia, non ut
Serpentes avibus geminentur, tigribus agni.
Inceptis gravibus plerumque et magna professis
Purpureus, late qui splendeat, unus et alter
Adsuitur pannus; quum lucus et ara Dianæ
Et properantis aquæ per amœnos ambitus agros,
Aut flumen Rhenum aut pluvius describitur arcus;
Sed nunc non erat his locus. Et fortasse cupressum
Scis simulare: quid hoc, si fractis enatat exspes
Navibus, ære dato qui pingitur? Amphora cœpit
Institui; currente rota cur urceus exit?

Denique sit quidvis simplex dumtaxat et unum.
Maxima pars vatum, pater et juvenes patre digni,
Decipimur specie recti: brevis esse laboro,
Obscurus fio; sectantem levia nervi
Deficiunt animique; professus grandia turget;
Serpit humi tutus nimium timidusque procellæ;
Qui variare cupit rem prodigialiter unam,
Delphinum silvis appingit, fluctibus aprum.
In vitium ducit culpæ fuga, si caret arte.
Æmilium circa ludum faber unus et ungues
Exprimet et molles imitabitur ære capillos;
Infelix operis summa, quia ponere totum
Nesciet. Hunc ego me, si quid componere curem,
Non magis esse velim quam naso vivere pravo,
Spectandum nigris oculis nigroque capillo.
Sumite materiam vestris, qui scribitis, æquam
Viribus et versate diu, quid ferre recusent,
Quid valeant humeri. Cui lecta potenter erit res,
Nec facundia deseret hunc nec lucidus ordo.
Ordinis hæc virtus erit et Venus, aut ego fallor,
Ut jam nunc dicat jam nunc debentia dici,
Pleraque differat et præsens in tempus omittat;
Hoc amet, hoc spernat promissi carminis auctor.
In verbis etiam tenuis cautusque serendis,
Dixeris egregie, notum si callida verbum
Reddiderit junctura novum. Si forte necesse est
Indiciis monstrare recentibus abdita rerum,
Fingere cinctutis non exaudita Cethegis
Continget, dabiturque licentia sumpta pudenter.
Et nova fictaque nuper habebunt verba fidem, si
Græco fonte cadent, parce detorta. Quid autem
Cæcilio Plautoque dabit Romanus ademptum
Virgilio Varioque? Ego cur, acquirere pauca
Si possum, invideor, quum lingua Catonis et Ennî
Sermonem patrium ditaverit et nova rerum
Nomina protulerit? Licuit semperque licebit

Signatum præsente nota producere nomen.
Ut silvæ foliis pronos mutantur in annos,
Prima cadunt; ita verborum vetus interit ætas,
Et juvenum ritu florent modo nata vigentque.
Debemur morti nos nostraque; sive receptus
Terra Neptunus classes aquilonibus arcet,
Regis opus, sterilisve diu palus aptaque remis
Vicinas urbes alit et grave sentit aratrum,
Seu cursum mutavit iniquum frugibus amnis
Doctus iter melius, mortalia facta peribunt,
Nedum sermonum stet honos et gratia vivax.
Multa renascentur, quæ jam cecidere, cadentque
Quæ nunc sunt in honore vocabula, si volet usus,
Quem penes arbitrium est et jus et norma loquendi
Res gestæ regumque ducumque et tristia bella
Quo scribi possent numero, monstravit Homerus.
Versibus impariter junctis querimonia primum,
Post etiam inclusa est voti sententia compos.
Quis tamen exiguos elegos emiserit auctor,
Grammatici certant et adhuc sub judice lis est.
Archilochum proprio rabies armavit iambo;
Hunc socci cepere pedem grandesque cothurni,
Alternis aptum sermonibus et populares
Vincentem strepitus et natum rebus agendis.
Musa dedit fidibus divos puerosque Deorum,
Et pugilem victorem et equum certamine primum
Et juvenum curas et libera vina referre.
Descriptas servare vices operumque colores
Cur ego si nequeo ignoroque poëta salutor?
Cur nescire pudens prave quam discere malo?
Versibus exponi tragicis res comica non vult;
Indignatur item privatis ac prope socco
Dignis carminibus narrari cœna Thyestæ.
Singula quæque locum teneant sortita decenter.
Interdum tamen et vocem comœdia tollit,
Iratusque Chremes tumido delitigat ore;

Et tragicus plerumque dolet sermone pedestri
Telephus et Peleus, quum pauper et exsul uterque
Projicit ampullas et sesquipedalia verba,
Si curat cor spectantis tetigisse querela.
Non satis est pulchra esse poëmata; dulcia sunto
Et quocunque volent animum auditoris agunto.
Ut ridentibus arrident, ita flentibus adsunt
Humani vultus: si vis me flere, dolendum est
Primum ipsi tibi; tunc tua me infortunia lædent,
Telephe vel Peleu: male si mandata loqueris,
Aut dormitabo aut ridebo. Tristia mæstum
Vultum verba decent, iratum plena minarum,
Ludentem lasciva, severum seria dictu.
Format enim natura prius nos intus ad omnem
Fortunarum habitum; juvat aut impellit ad iram
Aut ad humum mærore gravi deducit et angit;
Post effert animi motus interprete lingua.
Si dicentis erunt fortunis absona dicta,
Romani tollent equites peditesque cachinnum.
Intererit multum divusne loquatur an heros,
Maturusne senex an adhuc florente juventa
Fervidus, et matrona potens an sedula nutrix,
Mercatorne vagus cultorne virentis agelli,
Colchus an Assyrius, Thebis nutritus an Argis.
Aut famam sequere aut sibi convenientia finge.
Scriptor honoratum si forte reponis Achillem,
Impiger, iracundus, inexorabilis, acer
Jura neget sibi nata, nihil non arroget armis.
Sit Medea ferox invictaque, flebilis Ino,
Perfidus Ixion, Io vaga, tristis Orestes.
Si quid inexpertum scenæ committis et audes
Personam formare novam, servetur ad imum,
Qualis ab incepto processerit, et sibi constet.
Difficile est proprie communia dicere; tuque
Rectius Iliacum carmen deducis in actus,
Quam si proferres ignota indictaque primus.

Publica materies privati juris erit, si
Non circa vilem patulumque moraberis orbem,
Nec verbo verum curabis reddere fidus
Interpres, nec desilies imitator in arctum,
Unde pedem proferre[k] pudor vetet aut operis lex.
Nec sic incipies, ut scriptor cyclicus olim:
"Fortunam Priami cantabo et nobile bellum."
Quid dignum tanto feret hic promissor hiatu?
Parturiunt montes, nascetur ridiculus mus.
Quanto rectius hic, qui nil molitur inepte:
"Dic mihi, Musa, virum, captæ post tempora Trojæ
Qui mores hominum multorum vidit et urbes."
Non fumum ex fulgore, sed ex fumo dare lucem
Cogitat, ut speciosa dehinc miracula promat,
Antiphaten Scyllamque et cum Cyclope Charybdin;
Nec reditum Diomedis ab interitu Meleagri,
Nec gemino bellum Trojanum orditur ab ovo;
Semper ad eventum festinat et in medias res
Non secus ac notas auditorem rapit et, quæ
Desperat tractata nitescere posse, relinquit,
Atque ita mentitur, sic veris falsa remiscet,
Primo ne medium, medio ne discrepet imum.
Tu, quid ego et populus mecum desideret, audi:
Si plausoris eges aulæa manentis et usque
Sessuri, donec cantor, "Vos plaudite," dicat,
Ætatis cujusque notandi sunt tibi mores,
Mobilibusque decor naturis dandus et annis.
Reddere qui voces jam scit puer et pede certo
Signat humum, gestit paribus colludere et iram
Colligit ac ponit temere et mutatur in horas.
Imberbis juvenis tandem custode remoto
Gaudet equis canibusque et aprici gramine campi;
Cereus in vitium flecti, monitoribus asper,
Utilium tardus provisor, prodigus æris,
Sublimis cupidusque et amata relinquere pernix.

[k] referre pedem

Conversis studiis ætas animusque virilis
Quærit opes et amicitias, inservit honori,
Commisisse cavet quod mox mutare laboret.
Multa senem circumveniunt incommoda, vel quod
Quærit et inventis miser abstinet ac timet uti,
Vel quod res omnes timide gelideque ministrat,
Dilator, spe longus, iners, avidusque futuri,
Difficilis, querulus, laudator temporis acti
Se puero, castigator censorque minorum.
Multa ferunt anni venientes commoda secum;
Multa recedentes adimunt. Ne forte seniles
Mandentur juveni partes pueroque viriles,
Semper in adjunctis ævoque morabimur aptis.
Aut agitur res in scenis aut acta refertur.
Segnius irritant animos demissa per aurem,
Quam quæ sunt oculis subjecta fidelibus et quæ
Ipse sibi tradit spectator: non tamen intus
Digna geri promes in scenam multaque tolles
Ex oculis, quæ mox narret facundia præsens.
Ne pueros coram populo Medea trucidet,
Aut humana palam coquat exta nefarius Atreus,
Aut in avem Procne vertatur, Cadmus in anguem.
Quodcunque ostendis mihi sic, incredulus odi.
Neve minor neu sit quinto productior actu
Fabula, quæ posci vult et spectata reponi:
Nec Deus intersit, nisi dignus vindice nodus
Inciderit; nec quarta loqui persona laboret.
Actoris partes chorus officiumque virile
Defendat, neu quid medios intercinat actus,
Quod non proposito conducat et hæreat apte.
Ille bonis faveatque et consilietur amice,
Et regat iratos et amet pacare tumentes;
Ille dapes laudet mensæ brevis, ille salubrem
Justitiam legesque et apertis otia portis,
Ille tegat commissa Deosque precetur et oret,
Ut redeat miseris, abeat fortuna superbis.

Tibia non, ut nunc, orichalco vincta tubæque
Æmula, sed tenuis simplexque foramine pauco
Adspirare et adesse choris erat utilis atque
Nondum spissa nimis complere sedilia flatu;
Quo sane populus numerabilis utpote parvus
Et frugi castusque verecundusque coïbat.
Postquam cœpit agros extendere victor et urbes
Latior amplecti murus vinoque diurno
Placari Genius festis impune diebus,
Accessit numerisque modisque licentia major;
Indoctus quid enim saperet liberque laborum
Rusticus urbano confusus, turpis honesto?
Sic priscæ motumque et luxuriem addidit arti
Tibicen traxitque vagus per pulpita vestem;
Sic etiam fidibus voces crevere severis
Et tulit eloquium insolitum facundia præceps,
Utiliumque sagax rerum et divina futuri
Sortilegis non discrepuit sententia Delphis.
Carmine qui tragico vilem certavit ob hircum,
Mox etiam agrestes Satyros nudavit et asper
Incolumi gravitate jocum tentavit eo, quod
Illecebris erat et grata novitate morandus
Spectator functusque sacris et potus et exlex.
Verum ita risores, ita commendare dicaces
Conveniet Satyros, ita vertere seria ludo,
Ne quicunque Deus, quicunque adhibebitur heros,
Regali conspectus in auro nuper et ostro,
Migret in obscuras humili sermone tabernas,
Aut, dum vitat humum, nubes et inania captet
Effutire leves indigna Tragœdia versus,
Ut festis matrona moveri jussa diebus,
Intererit Satyris paullum pudibunda protervis.
Non ego inornata et dominantia nomina solum
Verbaque, Pisones, Satyrorum scriptor amabo;
Nec sic enitar tragico differre colori,
Ut nihil intersit, Davusne loquatur et audax

Pythias emuncto lucrata Simone talentum,
An custos famulusque Dei Silenus alumni.
Ex noto fictum carmen sequar, ut sibi quivis
Speret idem, sudet multum frustraque laboret
Ausus idem: tantum series juncturaque pollet,
Tantum de medio sumptis accedit honoris.
Silvis deducti caveant me judice Fauni,
Ne velut innati triviis ac pæne forenses
Aut nimium teneris juvenentur versibus unquam,
Aut immunda crepent ignominiosaque dicta;
Offenduntur enim, quibus est equus et pater et res,
Nec, si quid fricti ciceris probat et nucis emptor,
Æquis accipiunt animis donantve corona.
Syllaba longa brevi subjecta vocatur iambus,
Pes citus; unde etiam trimetris accrescere jussit
Nomen iambeis, quum senos redderet ictus
Primus ad extremum similis sibi. Non ita pridem,
Tardior ut paullo graviorque veniret ad aures,
Spondeos stabiles in jura paterna recepit
Commodus et patiens, non ut de sede secunda
Cederet aut quarta socialiter. Hic et in Accî
Nobilibus trimetris apparet rarus, et Ennî
In scenam missos cum magno pondere versus,
Aut operæ celeris nimium curaque carentis,
Aut ignoratæ premit artis crimine turpi.
Non quivis videt immodulata poëmata judex,
Et data Romanis venia est indigna poëtis.
Idcircone vager scribamque licenter? an omnes
Visuros peccata putem mea, tutus et intra
Spem veniæ cautus? Vitavi denique culpam,
Non laudem merui. Vos exemplaria Græca
Nocturna versate manu, versate diurna.
At vestri proavi Plautinos et numeros et
Laudavere sales: nimium patienter utrumque,
Ne dicam stulte, mirati, si modo ego et vos
Scimus inurbanum lepido seponere dicto,

Legitimumque sonum digitis callemus et aure.
Ignotum tragicæ genus invenisse Camenæ
Dicitur et plaustris vexisse poëmata Thespis,
Quæ canerent agerentque peruncti fæcibus ora.
Post hunc personæ pallæque repertor honestæ
Æschylus et modicis instravit pulpita tignis
Et docuit magnumque loqui nitiqué cothurno.
Successit vetus his comœdia, non sine multa
Laude; sed in vitium libertas excidit et vim
Dignam lege regi; lex est accepta chorusque
Turpiter obticuit sublato jure nocendi.
Nil intentatum nostri liquere poëtæ.
Nec minimum meruere decus, vestigia Græca
Ausi deserere et celebrare domestica facta,
Vel qui prætextas vel qui docuere togatas.
Nec virtute foret clarisve potentius armis
Quam lingua Latium, si non offenderet unum-
quemque poëtarum limæ labor et mora. Vos, o
Pompilius sanguis, carmen reprehendite, quod non
Multa dies et multa litura coërcuit atque
Perfectum decies non castigavit ad unguem.
Ingenium misera quia fortunatius arte
Credit et excludit sanos Helicone poëtas
Democritus, bona pars non ungues ponere curat,
Non barbam, secreta petit loca, balnea vitat.
Nanciscetur enim pretium nomenque poëtæ,
Si tribus Anticyris caput insanabile nunquam
Tonsori Licino commiserit. O ego lævus,
Qui purgor bilem sub verni temporis horam!
Non alius faceret meliora poëmata; verum
Nil tanti est. Ergo fungar vice cotis, acutum
Reddere quæ ferrum valet, exsors ipsa secandi;
Munus et officium nil scribens ipse docebo,
Unde parentur opes, quid alat formetque poëtam;
Quid deceat, quid non; quo virtus, quo ferat error.
Scribendi recte sapere est et principium et fons:

Rem tibi Socraticæ poterunt ostendere chartæ,
Verbaque provisam rem non invita sequentur.
Qui didicit, patriæ quid debeat et quid amicis,
Quo sit amore parens, quo frater amandus et hospes,
Quod sit conscripti, quod judicis officium, quæ
Partes in bellum missi ducis, ille profecto
Reddere personæ scit convenientia cuique.
Respicere exemplar vitæ morumque jubebo
Doctum imitatorem et vivas hinc ducere voces.
Interdum speciosa locis morataque recte
Fabula nullius Veneris, sine pondere et arte,
Valdius oblectat populum meliusque moratur
Quam versus inopes rerum nugæque canoræ.
Graiis ingenium, Graiis dedit ore rotundo
Musa loqui; præter laudem nullius avaris.
Romani pueri longis rationibus assem
Discunt in partes centum diducere. Dicat
Filius Albini, "Si de quincunce remota est
Uncia, quid superat[1] ?" Poteras dixisse, "Triens." "Eu!
Rem poteris servare tuam. Redit uncia, quid fit?"
"Semis." At hæc animos ærugo et cura peculi
Quum semel imbuerit, speramus carmina fingi
Posse linenda cedro et levi servanda cupresso?
Aut prodesse volunt aut delectare poëtæ,
Aut simul et jucunda et idonea dicere vitæ.
Quidquid præcipies, esto brevis, ut cito dicta
Percipiant animi dociles teneantque fideles;
Omne supervacuum pleno de pectore manat.
Ficta voluptatis causa sint proxima veris,
Nec quodcunque volet, poscat sibi fabula credi,
Neu pransæ Lamiæ vivum puerum extrahat alvo.
Centuriæ seniorum agitant expertia frugis,
Celsi prætereunt austera poëmata Rhamnes:
Omne tulit punctum, qui miscuit utile dulci
Lectorem delectando pariterque monendo;

[1] superest

Hic meret æra liber Sosiis; hic et mare transit
Et longum noto scriptori prorogat ævum.
Sunt delicta tamen, quibus ignovisse velimus; [mens,
Nam neque chorda sonum reddit, quem vult manus et
Poscentique gravem persæpe remittit acutum;
Nec semper feriet quodcunque minabitur arcus.
Verum ubi plura nitent in carmine, non ego paucis
Offendar maculis, quas aut incuria fudit
Aut humana parum cavit natura. Quid ergo est?
Ut scriptor si peccat idem librarius usque,
Quamvis est monitus, venia caret; ut citharœdus
Ridetur, chorda qui semper oberrat eadem,
Sic mihi, qui multum cessat, fit Chœrilus ille,
Quem bis terve bonum cum risu miror; et idem
Indignor, quandoque bonus dormitat Homerus.
Verum operi longo fas est obrepere somnum.
Ut pictura, poësis: erit, quæ, si propius stes,
Te capiat magis, et quædam, si longius abstes;
Hæc amat obscurum, volet hæc sub luce videri,
Judicis argutum quæ non formidat acumen;
Hæc placuit semel, hæc decies repetita placebit.
O major juvenum, quamvis et voce paterna
Fingeris ad rectum et per te sapis, hoc tibi dictum
Tolle memor, certis medium et tolerabile rebus
Recte concedi. Consultus juris et actor
Causarum mediocris abest virtute diserti
Messalæ, nec scit quantum Cascellius Aulus,
Sed tamen in pretio est: mediocribus esse poëtis
Non homines, non Dî, non concessere columnæ.
Ut gratas inter mensas symphonia discors
Et crassum unguentum et Sardo cum melle papaver
Offendunt, poterat duci quia cœna sine istis,
Sic animis natum inventumque poëma juvandis,
Si paullum summo decessit, vergit ad imum.
Ludere qui nescit, campestribus abstinet armis,
Indoctusque pilæ discive trochive quiescit,

Ne spissæ risum tollant impune coronæ:
Qui nescit, versus tamen audet fingere. Quidni?
Liber et ingenuus, præsertim census equestrem
Summam nummorum vitioque remotus ab omni. —
Tu nihil invita dices faciesve Minerva;
Id tibi judicium est, ea mens. Si quid tamen olim
Scripseris, in Mæci descendat judicis aures,
Et patris et nostras, nonumque prematur in annum,
Membranis intus positis: delere licebit,
Quod non edideris; nescit vox missa reverti.
Silvestres homines sacer interpresque Deorum
Cædibus et victu fœdo deterruit Orpheus;
Dictus ob hoc lenire tigres rabidosque leones;
Dictus et Amphion, Thebanæ conditor arcis,
Saxa movere sono testudinis et prece blanda
Ducere quo vellet. Fuit hæc sapientia quondam,
Publica privatis secernere, sacra profanis,
Concubitu prohibere vago, dare jura maritis,
Oppida moliri, leges incidere ligno:
Sic honor et nomen divinis vatibus atque
Carminibus venit. Post hos insignis Homerus
Tyrtæusque mares animos in Martia bella
Versibus exacuit; dictæ per carmina sortes,
Et vitæ monstrata via est; et gratia regum
Pieriis tentata modis, ludusque repertus
Et longorum operum finis: ne forte pudori
Sit tibi Musa lyræ sollers et cantor Apollo.
Natura fieret laudabile carmen, an arte,
Quæsitum est: ego nec studium sine divite vena,
Nec rude quid possit video ingenium; alterius sic
Altera poscit opem res et conjurat amice.
Qui studet optatam cursu contingere metam,
Multa tulit fecitque puer, sudavit et alsit,
Abstinuit Venere et vino; qui Pythia cantat
Tibicen, didicit prius extimuitque magistrum.
Nec satis est dixisse, "Ego mira poëmata pango;

Occupet extremum scabies; mihi turpe relinqui est,
Et, quod non didici, sane nescire fateri."
Ut præco, ad merces turbam qui cogit emendas,
Assentatores jubet ad lucrum ire poëta
Dives agris, dives positis in fenore nummis.
Si vero est, unctum qui recte ponere possit
Et spondere levi pro paupere et eripere atris
Litibus implicitum, mirabor si sciet inter-
noscere mendacem verumque beatus amicum.
Tu seu donaris seu quid donare voles cui,
Nolito ad versus tibi factos ducere plenum
Lætitiæ; clamabit enim Pulchre! bene! recte!
Pallescet super his, etiam stillabit amicis
Ex oculis rorem, saliet, tundet pede terram.
Ut qui conducti plorant in funere, dicunt
Et faciunt prope plura dolentibus ex animo, sic
Derisor vero plus laudatore movetur.
Reges dicuntur multis urgere culullis
Et torquere mero, quem perspexisse laborant,
An sit amicitia dignus: si carmina condes,
Nunquam te fallant animi sub vulpe latentes:
Quinctilio si quid recitares, "Corrige sodes
Hoc," aiebat. "et hoc." Melius te posse negares,
Bis terque expertum frustra, delere jubebat
Et male tornatos incudi reddere versus.
Si defendere delictum quam vertere malles,
Nullum ultra verbum aut operam insumebat inanem;
Quin sine rivali teque et tua solus amares.
Vir bonus et prudens versus reprehendet inertes,
Culpabit duros, incomptis allinet atrum
Traverso calamo signum, ambitiosa recidet
Ornamenta, parum claris lucem dare coget,
Arguet ambigue dictum, mutanda notabit,
Fiet Aristarchus; non dicet, "Cur ego amicum
Offendam in nugis?" Hæ nugæ seria ducent
In mala derisum semel exceptumque sinistre.

Ut mala quem scabies aut morbus regius urget
Aut fanaticus error et iracunda Diana,
Vesanum tetigisse timent fugiuntque poëtam,
Qui sapiunt; agitant pueri incautique sequuntur.
Hic, dum sublimis versus ructatur et errat,
Si veluti merulis intentus decidit auceps
In puteum foveamve, licet, "Succurrite," longum
Clamet, "Io cives!" non sit, qui tollere curet.
Si curet quis opem ferre et demittere funem,
Qui scis, an prudens huc se projecerit atque
Servari nolit? Dicam, Siculique poëtæ
Narrabo interitum. Deus immortalis haberi
Dum cupit Empedocles, ardentem frigidus Ætnam
Insiluit. Sit jus liceatque perire poëtis;
Invitum qui servat, idem facit occidenti.
Nec semel hoc fecit; nec, si retractus erit, jam
Fiet homo et ponet famosæ mortis amorem.
Nec satis apparet, cur versus factitet, utrum
Polluerit patrios cineres, an triste bidental
Moverit incestus: certe furit ac velut ursus
Objectos caveæ valuit si frangere clathros,
Indoctum doctumque fugat recitator acerbus;
Quem vero arripuit, tenet occiditque legendo,
Non missura cutem nisi plena cruoris hirudo.

INDEX NOMINUM PROPRIORUM.

INDEX INITIALIS.

I. CARMINUM LYRICORUM.

II. SATIRARUM.

III. EPISTOLARUM.

OXONII: EXCUDEBANT JACOBUS PARKER ET SOC.

